

**VILNIAUS UNIVERSITETAS
TEISĖS FAKULTETAS
BAUDŽIAMOSIOS JUSTICIJOS KATEDRA**

Dieninės studijų formos
V kurso baudžiamosios justicijos
studijų atšakos studentės
Monikos Ražukaitės

MAGISTRO DARBAS

**SUNKUS SVEIKATOS SUTRIKDYMAS PAGAL LIETUVOS
IR UŽSIENIO ŠALIŲ BAUDŽIAMUOSIUS ĮSTATYMUS**

**Grievous Bodily Harm as Defined by Criminal Legislation of Lithuania and other
Countries**

Vadovas: lekt. dr. Rita Aliukonienė

Recenzentas: asist. Marius Aidukas

Vilnius, 2011

Turinys

Ižanga.....	3
I. BENDROJI NUSIKALTIMŲ ŽMOGAUS SVEIKATAI SAMPRATA.....	5
II. SUNKAUS SVEIKATOS SUTRIKDYMO SAMPRATA.....	9
1. Baudžiamųjų įstatymų, reglamentuojančių atsakomybę už sunkų sveikatos sutrikdymą Lietuvoje, raida	9
2. Sunkaus sveikatos sutrikdymo sąvoka ir rūšys	15
III. SUNKAUS SVEIKATOS SUTRIKDYMO SUDĖTIES PAGAL LR BK POŽYMIŲ ANALIZĖ (135 STR.)	19
1. OBJEKTYVIEJI POŽYMIAI	19
1.1. Objektas	20
1.2. Objektinio nusikaltimo pusė	24
1.2.1. Pavojinga kito žmogaus sveikatai veika	24
1.2.2. Padariniai	27
1.2.3. Priežastinis ryšys.....	35
2. SUBJEKTYVIEJI POŽYMIAI	36
2.1. Subjektas	36
2.2. Subjektyvioji nusikaltimo pusė	39
2.2.1. Kaltė.....	39
2.2.2. Motyvas ir tikslas	42
IV. SUNKŲ SVEIKATOS SUTRIKDYMĄ KVALIFIKUOJANTYS POŽYMIAI.....	44
1. Kvalifikuojamieji požymiai, apibūdinantys nukentėjusįjį	45
2. Kvalifikuojamieji požymiai, apibūdinantys sunkaus sveikatos sutrikdymo objektyviają pusę	51
3. Kvalifikuojamieji požymiai, apibūdinantys subjektyviają sunkaus sveikatos sutrikdymo pusę	53
Išvados	64
Santrauka.....	67
Summary	68
Literatūros sąrašas.....	69
Priedai	78

Ižanga

Žmogaus sveikata – vienas iš pagrindinių žmogaus teisės elementų. Teisę į žmogaus sveikatos apsaugą įtvirtina ir garantuoja Lietuvos Respublikos Konstitucija¹, 1948 m. Jungtinių Tautų visuotinė žmogaus teisių deklaracija², Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija³ ir kiti tarptautiniai bei nacionaliniai teisės aktai. Žmogaus teisės, kaip ir teisė į sveikatą, saugomos ir baudžiamaisiais įstatymais, kurie įtvirtina baudžiamąją atsakomybę už nusikalstamas veikas, tame tarpe ir už nusikaltimus žmogaus sveikatai. Lyginant su kitais nusikaltimais žmogui, pagal savo prigimtį ir sukeltus padarinius, sunkus sveikatos sutrikdymas yra vienas iš sunkiausių ir pavojingiausių nusikaltimų, už kurį tėra pavojingesnis tik neteisėtas žmogaus gyvybės atėmimas. Taigi nusikaltimai žmogaus sveikatai yra nuolatinis ir **aktualumo** neprarandantis reiškinys. Temos aktualumą pagrindžia ir tai, kad sunkių sveikatos sutrikdymų Lietuvoje vis dar padaroma nemažai, o tai rodo užregistruotų nusikalstamų veikų⁴ bei prokurorų perduodamų bylų teismui⁵ skaičius.

Tačiau svarbu ir tai, kad ne tik įstatymai tinkamai kriminalizuotų tokias veikas, bet ir teismų praktika tinkamai vertintų jų padarymą, kad būtų vykdomas tikrasis, o ne formalusis teisingumas ir asmenys būtų baudžiami atsižvelgiant į subjektyviuosius ir objektyviuosius padarytos veikos požymius, kaip to reikalauja baudžiamosios teisės teorija ir Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas⁶ (toliau – LR BK). Todėl, atsižvelgiant į magistrinio darbo tyrimo **objektą**, t. y. sveikatos sutrikdymą, kuris suprantamas ne tik kaip žmogaus kūno audinių ar organų anatominės sandaros arba fiziologinių funkcijų pažeidimas, bet ir kaip kitokie sveikatos sutrikdymai, šio darbo **tikslas ir uždavinys** yra visapusiškai atskleisti sunkaus sveikatos sutrikdymo sampratą, sudėtį bei kvalifikuojančius požymius.

Sunkaus sveikatos sutrikdymo instituto problematika, šios nusikalstamos veikos sudėties aspektai, numatyti tiek Lietuvos, tiek užsienio šalių baudžiamuosiuose kodeksuose, sudaro šio magistrinio darbo **dalyką**.

---

¹ Lietuvos Respublikos Konstitucija// *Valstybės Žinios*, Nr. 33-1014, 1992

² 1948 m. Jungtinių Tautų visuotinė žmogaus teisių deklaracija. Prieiga per internetą: https://www.urm.lt/popup2.php?item_id=8849

³ Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija// *Valstybės žinios*, Nr. 40-987, 1995

⁴ Žiūrėti: Priedas Nr. 1, p. 78

⁵ Žiūrėti: Priedas Nr. 2, p. 78

⁶ Lietuvos Respublikos Baudžiamasis kodeksas// *Valstybės žinios*, Nr. 89 -2741, 2000

Darbo tikslams pasiekti ir temai atskleisti buvo pasitelkti istorinis, lingvistinis, sisteminis bei lyginamasis **metodai**. Vadovaujantis istoriniu metodu buvo atskleista sveikatos sutrikdymo instituto, įtvirtinto Lietuvos baudžiamuosiuose įstatymuose, istorinė raida. Lingvistiniu metodu buvo atskleistos darbe vartojamų sąvokų reikšmės, tokios kaip „kūno sužalojimas“, „sveikatos sutrikdymas“, „afektas“ ir kt. Atsižvelgiant į galiojančią teisės aktų reglamentavimą, jų sistemą bei teisės mokslą, magistro darbe sunkaus sveikatos sutrikdymo specifikai išskirti ir pažinti buvo naudojamas sisteminės analizės metodas. Lyginamasis metodas buvo naudojamas siekiant palyginti Lietuvos ir užsienio šalių baudžiamuosius įstatymus, teismų praktiką bei aptarti baudžiamosios teisės teorijoje egzistuojančias nuomones tam tikrais klausimais.

Darbo **originalumas** pasižymi tuo, kad išsamiai yra aptarti sunkaus sveikatos sutrikdymo padariniai bei kvalifikuojantys požymiai, iliustruojant kiekvieną iš jų praktikos pavyzdžiais. Kiekvieną iš jų taip pat lyginant su užsienio valstybių baudžiamuosiuose kodeksuose įtvirtintomis sunkaus sveikatos sutrikdymo sudėtimis. Darbe nagrinėjamas naujas sunkų sveikatos sutrikdymą kvalifikuojantis požymis – siekiant išreikšti neapykantą asmenų grupei ar jai priklausančiam asmeniui dėl amžiaus, lyties, seksualinės orientacijos, neįgalumo, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų; taip pat analizuojama situacija, kuri lėmė teismų kreipimąsi į Lietuvos Respublikos Konstitucinę teisumą dėl kvalifikuojančio požymio „šeimos nariui ar artimam giminaičiui“ atitikimo neprieštarauja teisinės valstybės ir visų asmenų lygybės prieš įstatymą principui.

Darbo **šaltiniai**. Mokslinio tiriamojo darbo temai atskleisti lyginamuoju aspektu buvo pasinaudoti Lietuvos ir užsienio šalių baudžiamieji kodeksai. Prancūzijos, Lenkijos, Ukrainos baudžiamieji įstatymai buvo išanalizuoti detaliau, o Rusijos, Švedijos, Latvijos ir Estijos kodeksai buvo pasitelkti siekiant išsamesnės analizės ir palyginimo atskirais nagrinėjamos temos klausimais. Taip pat remtasi baudžiamosios teisės literatūra: vadovėliais, monografijomis, moksliniais straipsniais. Kai kuriems nagrinėjamos temos aspektams atskleisti buvo naudojama ir medicininė literatūra. Iliustruojant teoriją praktiniais pavyzdžiais, buvo remtasi Lietuvos teismų praktika. Analizuojant nusikalstamos veikos padarinius bei kvalifikuojančius požymius darbe vadovautasi Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2004 m. birželio 18 d. nutarimu Nr. 46 „Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose“ bei 2003 m. gegužės 23 d. „Sveikatos sutrikdymo masto nustatymo taisyklėmis“ bei kitais teisės aktais.

I. BENDROJI NUSIKALTIMŲ ŽMOGAUS SVEIKATAI SAMPRATA

Sveikata yra viena didžiausių žmogaus vertybių – tai fizinė, psichikos ir socialinė gerovė. Pagal Dabartinį lietuvių kalbos žodyną, sveikata – tai normalus organizmo veikimas arba bendra gyvo organizmo būklė⁷. Normalaus organizmo veikimo sutrikimai neabejotinai įtakoja ir žmogaus socialinį bei materialinį gyvenimą. Netekus organo, galimybės matyti ar kalbėti, netekus darbingumo ar susirgus psichine liga žmogus netenka ne tik fizinių funkcijų, bet sumažėja ir socialinės galimybės realizuoti save visuomenėje. Taigi žmogaus sveikatos apsaugai turi būti skiriama daug dėmesio ir įstatymų leidėjas turi tinkamai įtvirtinti bausmes už vienus iš sunkiausių ir pavojingiausių nusikaltimų žmogui – nusikaltimus žmogaus sveikatai. Siekiant tinkamai apibūdinti šiuos nusikaltimus, tikslinga apžvelgti sveikatos sampratą tiek nacionaliniu, tiek tarptautiniu mastu.

Pasaulio sveikatos organizacija (PSO) – tai Jungtinių Tautų (JT) specializuota institucija, didžiausia tarptautinė sveikatos organizacija, kurios pagrindinis tikslas – siekti aukščiausio sveikatos lygio visose pasaulio valstybėse. PSO Konstitucijos preambulėje skelbiama, kad sveikata tai visiška fizinė, psichikos ir socialinė gerovė, o ne šiaip ligos ar negalios nebuvimas⁸. Lietuvai įstojus į Europos Sąjungą (ES), didelę reikšmę įgijo ir ES teisės aktai. Antai Europos Sąjungos Pagrindinių teisių chartija įtvirtina, kad kiekvienas žmogus turi teisę į pagarbą savo fiziniam ir protiniam vientisumui⁹.

Lietuva abu šiuos dokumentus ratifikavo ir juos įgyvendina kurdama teisinę bazę sveikatos sistemoje. Pavyzdžiui, Lietuvos Respublikos sveikatos sistemos įstatymas¹⁰ pateikia beveik tokią pat sveikatos sąvoką kaip PSO Konstitucija. Įstatymo preambulė skelbia, kad sveikata tai ne tik ligų ir fizinių defektų nebuvimas, bet ir fizinė, dvasinė bei socialinė žmonių gerovė. Manytina, kad tokia sveikatos samprata baudžiamojoje teisėje laikytina per daug abstrakčia, sudarančia galimybių išvengti baudžiamosios atsakomybės už nusikaltimus sveikatai, todėl pastaroji turėtų būti suprantama siauriau. Tai reiškia, kad baudžiamosios teisės prasme sveikata turi būti siejama tik su natūralia konkretaus žmogaus organizmo būkle (tiek fizine, tiek psichine) iki padarant nusikalstamą veiką, o natūralios sveikatos būklės pablogėjimas dėl kaltininko veiksmų bus laikomas sveikatos sutrikdymu.

---

⁷ KRUOPAS, J.; et al., *Dabartinės lietuvių kalbos žodynas. II papildytas leidimas*. Vilnius: Mintis, 1972, p. 800

⁸ Pasaulio sveikatos organizacijos Konstitucija. Prieiga per internetą: <<http://apps.who.int/gb/bd/PDF/bd47/EN/constitution-en.pdf>>

⁹ Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija. Prieiga per internetą: <<http://eur-lex.europa.eu/lt/treaties/dat/32007X1214/htm/C2007303LT.01000101.htm>>

¹⁰ Lietuvos Respublikos Sveikatos sistemos įstatymas// *Valstybės žinios*, Nr. 63-1231, 1994

Taigi norint išsamiau atskleisti sveikatos sampratą, reikėtų vadovautis medicinine literatūra (atsižvelgiant į tai, kad tai medicininė kategorija), kuri pateikia tikslesnį sąvokos apibrėžimą. Pavyzdžiui, Medicinos enciklopedijoje sveikata įvardijama kaip fizinis ir dvasinis individo ir visuomenės normalumas¹¹. Žinoma, baudžiamojoje teisėje sveikatos samprata turi būti suprantama siauriau. Pavyzdžiui, J. Nocius teigia, kad sveikata – tai organizmo fiziologinė būseną, kuri priklauso nuo individo amžiaus, ligų, biologinių savybių ir gali būti labai įvairi¹². Tai reiškia, kad ji turi būti siejama su natūralia žmogaus būseną, t. y. tiek fizine, tiek psichine, prieš padarant nusikaltimą žmogaus sveikatai. Pažymėtina, kad baudžiamosios teisės prasme sveikata siejama tik su fiziologine ir psichologine būseną, sveikatos samprata socialinės gerovės neapima. Taigi sveikatos sutrikdymu yra laikoma natūralios žmogaus būsenos pablogėjimas.

Savaime suprantama, kad sveikata – tai viena iš didžiausių vertybių, todėl neteisėtas kėsینimasis į šį gėrį užtraukia baudžiamąją atsakomybę. Nusikalstamų veikų sudėtys, kurių tiesioginis objektas yra žmogaus sveikata, yra įtvirtintos LR BK specialiosios dalies XVIII skyriuje „Nusikaltimai žmogaus sveikatai“. Kituose LR BK skyriuose taip pat yra numatyta baudžiamoji atsakomybė už minėtus nusikaltimus, tačiau juose sveikata nėra tiesioginiu nusikaltimu objektu, o tik sukeliama tokia grėsmė.

Taigi minėtame XVIII skyriuje 135 – 140 str. yra įtvirtintos sveikatos sutrikdymo nusikalstamos sudėtys. Pažymėtina, kad dabar galiojančiame LR BK buvo atsisakyta 1961 m. LTSR BK vartotos „kūno sužalojimo“ sąvokos, ją pakeičiant „sveikatos sutrikdymu“. Toks pakeitimas laikytinas pagrįstu, kadangi kūno sužalojimas buvo suprantamas kaip žmogaus kūno audinių ar organų anatominės sandaros arba fiziologinių funkcijų pažeidimas, t. y. neapimantis ir kitų galimų sveikatos sutrikdymo padarinių, susijusių su asmens psichikos pažeidimais, nepagydomų ligų susirgimais ir pan.

Pavyzdžiui, Rusijos baudžiamosios teisės atstovas P. A. Dubovec kūno sužalojimą traktuoja kaip priešingą teisei, kaltą žalą padarymą kito žmogaus sveikatai, pasireiškiantį normalaus kūno audinių ar organų funkcionavimo sutrikimu¹³. Tokią poziciją palaiko ir M. G. Šargorodskis, kuris kūno sužalojimą taip pat apibrėžė kaip priešingą teisei veikos padarymą, be tikslo nužudyti, pasireiškiantį kūno anatominio vientisumo pažeidimu ar kitu žalą žmogaus sveikatai padarymu¹⁴. J. Nocius kūno sužalojimą apibrėžia panašiai

---

¹¹ GRABAUSKAS, V.; *et al. Medicinos enciklopedija. II tomas*. Vilnius: Valstybinė enciklopedijų leidykla, 1993, p. 305

¹² NOCIUS, J. *Nusikaltimai žmogui*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 1998, p. 43

¹³ ДУБОВЕЦ, Н. А. *Ответственность за телесные повреждения по советскому уголовному праву*. Москва, 1964, p. 11

¹⁴ ШАРГОРОДСКИЙ, М. Д. *Преступления против здоровья*. Москва: Юридическое издательство Министерства юстиции СССР, 1948, p. 292

kaip M. G. Šargorodskis, tačiau šiek tiek plačiau, teigdamas, kad tai yra neteisėtas, be tyčios atimti gyvybę, žalos padarymas kito žmogaus sveikatai, bet kuriuo būdu tyčia ir dėl neatsargumo pažeidžiant žmogaus kūno audinius, organus ar jų funkcijas¹⁵. K. Jovaišas taip pat pateikia tokią kūno sužalojimo sampratą, tačiau skirtingai nei J. Nocius, šios nusikalstamos veikos neįvardija kaip „be tyčios atimti gyvybę“¹⁶. Autorės nuomone, palaikytina K. Jovaišo pozicija, kadangi šio požymio įtvirtinimas sveikatos sutrikdymo sudėtyje reiškia atiribojimą nuo pasikėsینimo nužudyti, o tai yra perteklinis apibrėžimas.

Analizuojant bendrosios teisės sistemos baudžiamosios teisės literatūrą, pastebėta, kad *DDP v Smith* byloje sunkus kūno sužalojimas (*grievous bodily harm*) buvo apibūdintas kaip labai sunkus kūno sužalojimas (*really serious bodily harm*)¹⁷. Anglijos teismai susidurdavo su problemomis interpretuojant žodžius sužeisti (*inflict*) ir sukelti (*cause*), tačiau buvo pripažinta, kad šie žodžiai traktuojami skirtingai¹⁸. Kadangi akivaizdu, kad vidiniai sužalojimai, net ir nesuardžius kūno anatominio vientisumo, pavyzdžiui, asmenį apkrėtus tam tikra liga (ŽIV) ar sukėlus psichikos sutrikimų, taip pat gali sukelti sunkų sveikatos sutrikdymą, todėl nuo 1983 m. tokios praktikos buvo atsisakyta. M. Jeffersonas, analizuodamas Anglijos teismų praktiką, taip pat kritikavo tokį kūno sužalojimo apibrėžimą, kuris apima bet koki sumušimą ar sužalojimą, kuriuo kėsınamasi į nukentėjusiojo sveikatą ar „komfortą“, grįsdamas aukštesniųjų teismų išaiškinimais, kad „kūno“ sąvoka neapsiriboja vien tik žala odai, audiniams ir kaulams, o tai kartu yra ir nervų sistemos, ir smegenų pažeidimai¹⁹. Autorės nuomone, tokia pozicija palaikytina, kadangi, kaip jau minėta, sveikatos sutrikdymas yra daug platesnė sąvoka kūno sužalojimo atžvilgiu.

Taigi Lietuvos teisinėje sistemoje nusikaltimų žmogaus sveikatai objektas yra ne kūno neliečiamumas, o žmogaus sveikata. Tačiau nei dabar galiojančiame LR BK, nei anksčiau galiojusiam 1961 m. LTSR BK sveikatos sutrikdymo sąvoka nepateikiama. Be to, kvalifikuojant nusikalstamas veikas ir įvertinant žalą sveikatai, reikia vadovautis mediciniais kriterijais, todėl Lietuvoje yra vadovaujamosi 2003 m. gegužės 23 d. „Sveikatos sutrikdymo masto nustatymo taisyklėmis“ (toliau – Taisyklės)²⁰.

¹⁵ NOCIUS, J. *Nusikaltimai žmogui*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 1998, p. 43

¹⁶ JOVAIŠAS, K. Baudžiamųjų įstatymų komentaras// *Teisės problemos*, Nr. 2, 1997, p. 38

¹⁷ CLARKSON, C. M. V.; et al. *Clarkson and Keating criminal law: Text and Materials. Sixth edition*. London: Sweet & Maxwell, 2007, p. 611

¹⁸ WILSON, W. *Criminal law. Doctrine and theory*. London and New York: Longman, 1998, p. 312

¹⁹ JEFFERSON, M. *Criminal law (sixth edition)*. Essex: Pearson Longma, 2003, p. 578

²⁰ Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro, Lietuvos Respublikos teisingumo ministro ir Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2003 m. gegužės 26 d. Įsakymas Nr. V – 298/158/A1 – 86 “Dėl sveikatos sutrikdymo masto nustatymo taisyklių patvirtinimo“// *Valstybės žinios*, Nr. 52 – 2357, 2003

Atkreiptinas dėmesys, kad Lietuvoje buvo sudėtinga situacija, kai 2003 m. gegužės 1 d., įsigaliojus naujam LR BK nebuvo priimtos minėtos Taisyklės ir tebegaliojo 1992 m. patvirtintos „Kūno sužalojimo sunkumo masto nustatymo teismo medicinos laikinosios taisyklės“²¹, kuriose net nebuvo numatyta „sveikatos sutrikdymo“ ar „susargdinimo“ sąvokų bei neapibrėžti patys susargdinimo atvejai. Taigi Lietuvoje, dėl tokių teisės aktų leidybos spragų, 23 dienas teismo medikai negalėjo išduoti išvadų dėl sveikatos sutrikdymo masto tiriamose ar teismuose nagrinėjamose baudžiamosiose bylose, o tai akivaizdžiai sutrikdė teisėsaugos institucijų darbą.

2003 m. gegužės 23 d. buvo priimtos „Sveikatos sutrikdymo masto nustatymo taisyklės“, kuriose jau buvo numatyta sveikatos sutrikdymo sąvoka bei aiškiai įvardijami visi sunkaus sveikatos sutrikdymo objektyviosios pusės požymiai (regos, klausos netekimas ir pan.). Taisyklės sveikatos sutrikdymą įvardija kaip žmogaus sužalojimą ar susargdinimą pažeidžiant jo kūno audinių (organų) vientisumą ar sutrikdant jų funkcijas. Taigi, akivaizdu, kad Lietuvos įstatymų leidėjas praplėtė sveikatos sutrikdymo sampratą, kuri apima platesnį veikų ratą.

Apibendrinant, galima daryti išvadą, kad nusikaltimai žmogaus sveikatai – tai nusikalstamos veikos, pasireiškiančios neteisėtu, pavojingu, tyčiniu ar neatsargiu žalos padarymu kito žmogaus sveikatai, pažeidžiant ne tik kūno anatominių vientisumą ar sutrikdant organų fiziologines funkcijas, bet ir kitaip susargdinant.

---

²¹ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1992 m. balandžio 12 d. nutarimu Nr. 261 patvirtintos „Kūno sužalojimo sunkumo nustatymo teismo medicinos laikinosios taisyklės“// *Valstybės žinios*, Nr. 17-493, 1992

II. SUNKAUS SVEIKATOS SUTRIKDYMO SAMPRATA

1. Baudžiamųjų įstatymų, reglamentuojančių atsakomybę už sunkų sveikatos sutrikdymą Lietuvoje, raida

Tiek Lietuvos teisės apskritai, tiek ir baudžiamosios teisės ištakoms pažinti yra svarbi pagrindinių Lietuvos teisės šaltinių apžvalga.

Rašytinių įstatymų, kurie reglamentavo baudžiamąją atsakomybę už nusikalstamas veikas, raida Lietuvoje buvo pakankamai sudėtinga, todėl yra išskiriami tam tikri istoriniai jos etapai, kurie atspindi įvairiais laikotarpiais galiojančius baudžiamosios teisės tikslus ir uždavinius. Pažymėtina, kad nusikaltimai prieš žmogų yra pačiuose ankstyviausiuose rašytiniuose Lietuvos teisės šaltiniuose.

Vienas seniausių ikistatutiniu laikotarpiu veikusių rašytinių paprotinių normų rinkinys – **Pamedės teisynas**. Šis dokumentas buvo išleistas 1340 m. ir yra laikomas vienu vertingiausiu to laikotarpio, nors ir netiesioginiu, šaltiniu. Tai svarbus praeities dokumentas, teikiantis žinių ne tik apie prūsų, bet ir jiems giminingų lietuvių papročiais reguliuotus socialinius ir ekonominius santykius²². Pastarajame buvo išskirtos trys nusikaltimų grupės, tarp jų ir nusikaltimai asmeniui, kaip viena iš pagrindinių teisyno dalių. Taigi jau XIV a. raštuose buvo numatytos sankcijos už nusikaltimus asmeniui, kurie apėmė: a) nusikaltimus gyvybei; b) nusikaltimus sveikatai; c) lytinius nusikaltimus; d) nusikaltimus žmogaus orumui ir e) namų ramybės ardymą.

Pamedės teisyne nusikaltimai sveikatai skirstomi į sumušimus, sužeidimus, sužalojimus bei galvos sužeidimus. Toks grupavimas rodo, kad nusikalstamos veikos buvo vertinamos ne tik pagal atsiradusius padarinius, bet ir buvo atsižvelgiama į veikos pavojingumą, kokios gyvybiškai svarbios kūno dalys buvo paliečiamos. Kaltės formos išskyrimas Pamedės teisyne nulėmė nusikaltimų skirstymą į paprastus ir tyčinius.

Lyginant Pamedės teisyne įtvirtintus nusikaltimus sveikatai su šių dienų LR BK įtvirtinta sunkaus sveikatos sutrikdymo sudėtimi, galime teigti, kad jau XIV a. asmuo, veikęs tyčia, buvo baudžiamas griežčiau: įrodžius teisme tyčią, teisiamasis turėjo išpirkti ir savo kaklą (52 str.)²³. Kaip žinoma, pagal LR BK 135 str. sunkus sveikatos sutrikdymas gali būti padarytas sužalojant arba susargdinant. Pamedės teisyne taip pat buvo įtvirtinta kūno sužalojimo sąvoka, apibrėžiant ją konkrečiais padariniais, pavyzdžiui: piršto ar kelių pirštų nukirtimas vienu smūgiu; ranka ar kita kūno dalis sužalojama taip, kad reikia išimti kaulą; nosies nukirtimas ar negalimų uždengti randų veide padarymas. Pastarieji du

²² ANDRIULIS, V., MAKSIMAITIS, M.; *et al.* Lietuvos teisės istorija. Vilnius: Justitia, 2002, p. 42

²³ *Ibidem*, p. 50

požymiai bei pirštų nukirtimas rodo, kad ir viduramžiais buvo skiriamas dėmesys estetiniam kriterijui, kas šiomis dienomis yra įvardijama kaip “nepataisomas kūno subjaurojimas“. Galvos sužeidimai Pamedės teisyne buvo vertinami kaip pavojingi nusikaltimai sveikatai, todėl jie atriboti nuo sužalojimų.

Apžvelgus Pamedės teisyne įtvirtintas teisės normas, pastebėtina, kad nors šis teisės šaltinis pasižymėjo kazuistiškumu, tačiau jau diferencijavo baudžiamąją atsakomybę už sveikatos sutrikdymus atsižvelgiant į padarytos žalos dydį nukentėjusiajam bei padarytą sunkumo laipsnį.

Kitas ikistatutinis šaltinis – **Kazimiero teisynas** (toliau – Teisynas), išleistas 1468 m. Šis šaltinis laikomas pirmuoju LDK teisės kodifikacijos bandymu ir seniausiu feodalinės Lietuvos valstybės teisynu, kuris apėmė baudžiamąją, civilinę, administracinę teisę ir teismų veiklą.

Teisyne daugiausia dėmesio buvo skiriama baudžiamosios teisės sričiai, iš esmės turtiniams nusikaltimams, tačiau jau buvo įtvirtinta asmens atsakomybė už skriaudą, padarytą kitam asmeniui. Pavyzdžiui, 20 str. buvo įtvirtintas draudimas užpulti, o 21 str. buvo įtvirtinta teisė skųstis, jei savavališkais užpuolimas padarytų skriaudą. Taigi šis Teisynas sveikatos sutrikdymų detaliam nereglementavo, išskyrė tik pavienius nusikaltimo sudėties požymius: veika, skriauda. Taip pat nusikaltimų sveikatai nekvalifikavo pagal pavojingumo laipsnį, t. y. į sunkius ar nesunkius.

Svarbiausi iš rašytinių LDK teisės šaltinių buvo XVI a. išleisti feodalinės teisės kodeksai – Lietuvos Statutai²⁴. Priežastys, lėmusios jų atsiradimą, buvo siekis susisisteminti teisės aktus, kurie reguliuotų teisinius santykius visoje LDK teritorijoje. Lietuvos statutai nusikaltimą vadino ne vienu terminu, o keliais, būtent: „kryvda“, „vystupok“, „zločinstvo“, „škoda“, „zbytok“, „gvalt“, „vina“. Visi šie terminai išreikšdavo skirtingų nusikaltimų supratimą²⁵. Būtent „kryvdos“ sąvoka **Pirmajame Lietuvos Statute (1529 m.)** (toliau – I Statutas) atitiko sveikatos sutrikdymo sąvoką. Pats nusikaltimas buvo traktuojamas dvejopai – kaip skriauda bei žala nukentėjusiajam ir kaip visuomeninė blogybė, nes buvo galima žala ir valstybei. I Statuto nusikaltimams asmeniui buvo skirtas VII skyrius „Apie smurtą šalyje ir apie sumušimą, ir apie šlėktų nužudymus“. Jame reglamentuoti privilegijuoto luomo žmonių arba jiems padaryti kriminaliniai nusikaltimai, o bausmės už juos atskirtos nuo tokio pat pobūdžio įstatymų,

²⁴ MACHOVENKO, J. *Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės teisės šaltiniai*. Vilnius: Justitia, 2000, p. 53

²⁵ VANSEVIČIUS, S. *Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valstybiniai – teisiniai institutai*. Vilnius: Mintis, 1981, p. 79

taikytų tik „prasto luomo“ žmonėms²⁶. Taigi I Statute nukentėjusiuoju buvo laikomas tik bajoras. Jeigu kas šlėktą sužeistų ir per tą jo žaizdą ranką ar koją suluošintų ar akį išmuštų, ar nosį nupjautų, ar lūpas perkirstų, ar ausį nupjautų, tai turi vis dėlto apmokėti pusę žmogaus²⁷. Jei buvo sužeidžiamas veidas, tai bausmė buvo griežtesnė (vėl atkreipiamas dėmesys į estetikos kriterijų). Pagal I Statuto 10 str. veika kvalifikuojama tada, kai kaltininkas nėra baudžiamas už bajoro mirtį, tačiau turi apmokėti tik žaizdas, jei pastarasis buvęs sumuštas ar suluošintas po puotas važinėtu ar karčemoje bei turguje lankytusi, t. y. bajoro mirtį sukelia kiti veiksniai, nepriklausantys nuo kaltininko veiksmų. Taip pat buvo įtvirtinta bausmė už paprastą smurtą kaimynui; jei tarnai padarydavo smurtinius nusikaltimus, pavyzdžiui, gindami savo poną (25str.), tai atsakomybė pereidavo ponams. Paminėtina ir tai, kad buvo reikalaujama detalaus proceso, kai buvo kreipiamasi į teismą dėl smurtinių nusikaltimų, o asmuo turėdavo tai įrodyti su patikimais liudininkais (2 str.). Nukentėjusysis pats privalėjo ieškoti kaltininko, duoti skundą teismui ir jį pats traukti baudžiamojon atsakomybėn. I Statutas įvardijo baigtinį sužalojimų sąrašą, tačiau vis tiek pasižymėjo kazuistiškumu.

Skirtingai nei I Statute, **Antrajame Lietuvos Statute (1566 m.)** (toliau – II Statutas) ir **Trečiajame Lietuvos Statute (1588 m.)** (toliau – III Statutas) buvo praplėsta nusikaltimo sąvoka bei sveikatos nusikaltimai buvo labiau detalizuoti. Pavyzdžiui, I Statutas numatė tik vieno organo, II Statutas – vieno arba dviejų organų netekimą ir III Statutas numatė atvejus, kai organas visiškai arba laikinai nustodavo funkcionavęs, ir piršto arba kelių pirštų netekimą²⁸. Tokie veiksmai, kaip kankinimas, marinimas badu, barzdos ir plaukų rovimas, buvo laikomi kėsinimusi į garbę, sveikatą ir laisvę. Statutuose nusikaltimai buvo skirstomi į kvalifikuojančius (tėvų sumušimas, savo pono sužalojimas, sužalojimas klastingai, afekto būsenoje) ir privilegijuojančius (atsitiktinis kūno sužalojimas, sužalojimas viršijant būtinosios ginties ribas, kankinant vagį ir pan.), kurie galėjo būti padaromi tiek tyčia, tiek neatsargiai.

Taigi Lietuvos Statutai jau aiškiai išskyrė nusikalstamas veikas į tyčines, kurios pasireiškėdavo sąmoningu noru padaryti nusikaltimą, ir netyčines, kurios buvo padaromos neatsargiai.

Trečiasis Lietuvos Statutas su pakitimais galiojo iki 1831 m. rugsėjo 26 d., caro valdžiai jį panaikinus. Nuo 1840 m. birželio 25 d. Lietuvoje buvo įvesti Rusijos imperijos baudžiamieji įstatymai.

---

²⁶ VALIKONYTĖ, I., LAZUTKA, S., GUDAVIČIUS, E. *Pirmasis Lietuvos Statutas (1529 m.)*. Vilnius: Vaga, 2001, p. 315

²⁷ *Ibidem*, p. 199

²⁸ VANSEVIČIUS, S. *Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valstybiniai – teisiniai institutai*. Vilnius: Mintis, 1981, p. 97

1918 metais, Lietuvai atgavus nepriklausomybę, buvo nutarta neatnaujinti visų ikikarinių baudžiamųjų kodeksų galiojimo, bet palikti galioti **1903 metų Rusijos Baudžiamąjį statutą** (toliau – Statutas), kiek jis neprieštaravo Lietuvos Konstitucijai. Valstybės Tarybos Prezidiumo nutarimu buvo įteisintas 1903 m. Rusijos Baudžiamasis statutas laikomas pagrindiniu Lietuvos baudžiamosios teisės šaltiniu. Be redakcinio pobūdžio pakeitimų, pavyzdžiui, žodžių „Rusija“ ir „Rusijos valdinys“ žodžiais „Lietuva“ ir „Lietuvos pilietis“, buvo padaryta ir kitokių pakeitimų²⁹. Statutas išskyrė visus nusikaltimo sudėties elementus, o būtinuoju nusikaltimo požymiu buvo kaltė. Statutas buvo sudarytas iš 37 skyrių, iš jų 35 buvo skirti specialiajai baudžiamosios teisės daliai, o nusikaltimai suskirstyti į nusikaltimus visuomenei, asmeniui ir nuosavybei.

Nusikaltimai asmeniui buvo išskirti į nusikaltimus gyvybei ir sveikatai, asmens laisvei, dorai ir garbei. Baudžiamoji atsakomybė už sveikatos sutrikdymus buvo numatyta atskirame XXIII Statuto skyriuje. Pažymėtina, kad Statutas kūno sužalojimus klasifikavo pagal pavojingumo laipsnį: a) labai sunkius kūno sužalojimus; b) sunkius kūno sužalojimus; c) lengvus kūno sužalojimus. Taigi jau prieš šimtmetį Statute buvo įtvirtinta sunkaus kūno sužalojimo sudėtis, kuri apėmė sveikatos suardymą, sudarant pavojų gyvybei; proto ligos įvaymą; apakinimą; apkurtinimą; liežuvio, rankos, kojos arba veisiamosios galios atėmimą ar nepagydomą veido išbjaurinimą.

Akivaizdu, kad Statuto 467 str. 1 d. numatyti nusikaltimo požymiai yra labai panašūs į šiuo metu galiojančią sunkaus sveikatos sutrikdymo reglamentaciją. Statuto 467 str. 2 d. įtvirtinta atsakomybė už kvalifikuotą kūno sužalojimą, kai nukentėjęsysis miršta. Be to, Statute kvalifikuotu sveikatos sutrikdymu buvo laikomi tokie sužalojimai, kurie buvo padaryti motinai, teisėtam tėvui ar kitam giminaičiui, kunigui, valdininkui, karinės sargybos sargybiniui, nukentėjusįjį ypač kankinant, užsienio valstybės vyriausybės vadovui ir valsčiaus viršaičiui. Taigi šiame Statute asmenys buvo baudžiami atsižvelgiant į padaryto nusikaltimo pasekmes ir subjektą.

Taigi, galime teigti, kad 1903 m. Baudžiamasis statutas, lyginant su prieš jį galiojusiais teisės aktais, buvo žymiai pažangesnis, nes kūno sužalojimus aiškiai klasifikavo į tris rūšis (labai sunkūs, sunkūs ir lengvi) bei suskirstė juos pagal kaltės formą į tyčinius ir neatsargius.

Sovietų Sąjungai okupavus Lietuvą, 1940 m. įsigaliojo **1926 m. RTFSR Baudžiamasis kodeksas** (toliau – RTFSR BK). Skirtingai nei Statute, RTFSR kodeksas nusikaltimus sveikatai išskyrė tik į lengvus ir sunkius, neskiriant apysunkio kūno

---

²⁹ STANKEVIČIUS, V. *Baudžiamoji teisė. Paskaitos*. Kaunas: Lietuvos Universiteto Teisių fakulteto leidinys, 1925, p. 13

sužalojimo. Pastaroji sąvoka mažai kuo skyrėsi nuo 1903 m. Statute įtvirtintos – tai tokios veikos, kurios sutrikdė organų funkcijas, pavyzdžiui, regą, klausą, kalbą, sužalojo galūnes (koją, ranką), atėmė darbingumą ar nepataisomai subjaurojo veidą bei įvarė psichinę ligą. Kvalifikuotomis sunkaus kūno sužalojimo aplinkybėmis laikytina kankinimas; žiaurus kankinimas, sukeliantis ypatingai stiprų skausmą; aktyvistų, kolūkiečių ir kitų asmenų, užsiimančių visuomenine veikla, sužalojimas. RTFSR BK, kaip ir Statute, baudžiamoji atsakomybė kildavo tiek už kūno sužalojimą tyčia, tiek dėl neatsargumo.

1926 m. RTFSR Baudžiamasis kodeksas galiojo iki 1961 m. birželio 26 d., kai sovietinė Lietuvos Aukščiausioji Taryba priėmė **1961 m. LTSR Baudžiamąjį kodeksą** (toliau LTSR BK). LTSR BK III skirsnis buvo skirtas „Nusikaltimams gyvybei, sveikatai, laisvei ir orumui“. Šio skyriaus 111 str. įtvirtino „tyčinį sunkų kūno sužalojimą“, kuris pasireiškėdavo veika, pavojinga gyvybei arba sukėlusį regėjimo, girdėjimo ar kurio nors kito organo ar jo funkcijų netekimą, psichinę ligą, nėštumo nutrūkimą, taip pat kitoki sveikatos sutrikimą, susijusį su pastoviu ne mažiau kaip trečdaliu bendrojo darbingumo netekimu, arba nepataisomu veido subjaurinimu³⁰. Straipsnio dispozicijoje išvardinti padariniai galėjo pasireikšti tiek veikimu, tiek neveikimu. Tyčinis kūno sužalojimas, užkrėtimas liga ar kitoks susargdinimas galėjo būti padaromas ne vien pažeidžiant organizmo anatominį vientisumą, kūno audinius, organus ar sutrikdant jų fiziologines funkcijas, bet ir psichiniu poveikiu. Pavyzdžiui, ligotam asmeniui pranešant tikrovės neatitinkančias, žinomas melagingas žinias apie artimo asmens mirtį, dėl ko šis asmuo psichiškai traumuojamas ir sunkiai suserga³¹. LTSR BK 111 str. 2 d. buvo įtvirtintas sunkus kūno sužalojimas sunkinančiomis aplinkybėmis, t. y. padarytas itin pavojingo recidyvisto, žiauriai kankinant, asmeniui nukentėjus vykdant tarnybinę ar visuomeninę pareigą³² ir jei ta pati veika sukėlė nukentėjusiojo mirtį.

Šio kodekso naujovė buvo ta, kad asmuo buvo traukiamas baudžiamojon atsakomybėn už sunkius, apysunkius ir lengvus kūno sužalojimus. LTSR BK galiojimo laikotarpiu teismai, nagrinėdami bylas dėl nužudymo ir kūno sužalojimų ir siekdami formuoti vienodą praktiką šių bylų kategorijoje, vadovavosi 1991 m. gegužės 10 d. Aukščiausiojo Teismo plenumo nutarimu „Dėl teismų praktikos taikant įstatymus, nustatančius baudžiamąją atsakomybę už nužudymus ir kūno sužalojimus“³³.

³⁰ Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos Baudžiamasis kodeksas. Vilnius: Mintis, 1983, p. 96

³¹ JOVAIŠAS, K. Baudžiamųjų įstatymų komentaras// *Teisės problemos*, Nr. 2, 1997, p. 39

³² LTSR Aukščiausios Tarybos Prezidiumo 1984 m. vasario 29 d. įsako redakcija

³³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 1991 m. gegužės 10 d. plenumo nutarimas Nr. 3 „Dėl teismų praktikos taikant įstatymus, nustatančius baudžiamąją atsakomybę už nužudymus ir kūno sužalojimus“. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/54580>>

1990 metais Lietuvai atkūrus nepriklausomybę, LTSR BK liko galioti toliau, tačiau su vėlesniais pakeitimais ir papildymais. Autorės nuomone, vienas iš svarbiausių pakeitimų buvo padarytas 1993 m. birželio 10 d. įstatymu³⁴ - iš 111 str. 2 dalies buvo išbrauktas kvalifikuojantis požymis „ta pati veika sukėlusį nukentėjusiojo mirtį“. Tokią pataisą įtakojo tyčinio nužudymo ir tyčinio kūno sužalojimo sudėčių atitikimas viena kitai. Esant tokiai situacijai, už sunkesnę nusikalstamą veiką buvo pritaikoma lengvesnė baudžiamoji atsakomybė, t. y. kaip už tyčinį kūno sužalojimą.

Kitu 1995 m. liepos 19 d. įstatymu³⁵ reikšmingu nusikaltimu žmogaus sveikatai buvo pripažintos netekusiomis galios LTSR BK 123 str. 3,4 dalys ir 123 2 str. 2 dalies normos. Šios normos reglamentavo atsakomybę už užkrėtimą venerine liga ir užkrėtimą ŽIV. Tai buvo specialios normos kūno sužalojimo sudėčių atžvilgiu, todėl minėtu įstatymu 111 straipsnio pirmojoje dalyje po žodžių "nėštumo nutrūkimą" buvo įrašyti žodžiai "užkrėtimą žmogaus imuno deficito virusu (ŽIV)". Pripažinus specialiąsias normas netekusiomis galios, nebuvo dekriminalizuotos, šių normų reikėjo atsisakyti, nes jos buvo diskriminuojančios asmenis, sergančius šiomis ligomis³⁶.

Šiuo įstatymu buvo padarytas dar vienas pakeitimas, 111 str. 1 d. vietoj žodžių "kūno sužalojimas" įrašyti žodžius "žmogaus kūno sužalojimas, užkrėtimas liga ar kitoks susargdinimas". Vėlesniu įstatymu³⁷ buvo pakeistas ir 111 str. pavadinimas – po žodžio "sužalojimas" įrašyti žodžiai "užkrėtimas liga ar kitoks susargdinimas". Paskutinis pakeitimas buvo padarytas įvedant naują kvalifikuojantį požymį – sunkaus kūno sužalojimo padarymą mažamečiui ar bejėgiškos būklės asmeniui³⁸.

Taigi, atkūrus Lietuvos nepriklausomybę, buvo padaryta nemažai esminių pakeitimų bei papildymų sunkaus kūno sužalojimo sudėtyje, kurios esmė realiai buvo perkelta į naująjį LR BK.

Atsižvelgiant į baudžiamųjų įstatymų, reglamentavusių sunkių sveikatos sutrikdymą, istorinę raidą, galima teigti, kad žmogaus sveikatos – kaip teisinio gėrio – apsauga egzistavo nuo XIV a. vidurio. Ikistatutiniu laikotarpiu sveikatos sutrikdymas nebuvo išsamiai detalizuotas, nebuvo įvardijama nusikaltimo sąvoka, kas buvo padaryta galiojant Lietuvos Statutams. Iki pat XXI a. Lietuvoje galiojo Rusijos baudžiamieji

³⁴ Lietuvos Respublikos įstatymas dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso, Baudžiamojo ir Administracinių teisės pažeidimų kodeksų pakeitimo ir papildymo// *Valstybės žinios*, Nr. 26 – 597, 1993

³⁵ Lietuvos Respublikos įstatymas dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo, Pataisos darbų ir Baudžiamojo proceso kodeksų pakeitimo ir papildymo// *Valstybės žinios*, Nr. 60 – 1182, 1994

³⁶ NOCIUS, J. *Nusikaltimai žmogui*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 1998, p. 42

³⁷ Lietuvos Respublikos įstatymas dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso pakeitimo ir papildymo// *Valstybės žinios*, Nr. 55 – 1358, 1995

³⁸ Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 105, 111 ir 112 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas// *Valstybės žinios*, Nr. 41 – 993, 1997

įstatymai, tačiau visuose laikotarpiuose vienodai traktuota žmogaus sveikata kaip tiesioginis gėris, kuriam padaroma žala bei pastebima griežtų bausmių tendencija. Taigi, darytina išvada, kad sveikatos samprata nekito labai žymiai, tačiau visuomenėje keičiantis socialinėms, ekonominėms bei politinėms tendencijoms atsirasdavo vis naujų požymių, kurie ir įtakojo esamą sunkaus sveikatos sutrikdymo sampratą.

2. Sunkaus sveikatos sutrikdymo sąvoka ir rūšys

Sunkus kūno sužalojimas (atitinkamai sveikatos sutrikdymas) yra neteisėtas, be tyčios atimti gyvybę, žalos padarymas kito žmogaus sveikatai, bet kuriuo būdu tyčia ar dėl neatsargumo pažeidžiant žmogaus kūno audinius, organus ar jų funkcijas³⁹. Tokią poziciją palaiko J. Nocius, tačiau baudžiamojoje teisėje vieningos nuomonės dėl sunkaus sveikatos sutrikdymo sąvokos nėra. Pavyzdžiui, K. Jovaišas⁴⁰ taip pat pateikia tokį patį kūno sužalojimo (sveikatos sutrikdymo) apibrėžimą, tik J. Nocius papildomai pabrėžia, kad tai yra veika „be tyčios atimti gyvybę“ (kas laikytina pertekline sąvoka). Anot A. Klimkos, kūno sužalojimas pagal tarybinę baudžiamąją teisę – tai priešingas teisei tyčinis ar dėl neatsargumo žalos padarymas kito žmogaus sveikatai⁴¹.

Rusijos baudžiamosios teisės atstovas P. A. Dubovec į šią sąvoką įtraukė mušimą, kankinimą bei kitus veiksmus, kurie nukentėjusiajam sukelia dideles fizines kančias, o pastarųjų sukeltas skausmas įtakoja organizmo pakitimą ir žalos sveikatai atsiradimą⁴². A. Kiti autoriai kūno sužalojimą įvardijo kaip tyčinį, priešingą teisei ar neatsargų veiksmą, kai žala padaroma kito žmogaus sveikatai arba sukelia nukentėjusiajam fizines kančias, taip pažeidžiant normalias audinių ir organų funkcijas⁴³. Lenkijos baudžiamosios teisės teoretikė K. Daškevič sunkaus sveikatos sutrikdymą apibūdina neteisėta veika ir sunkiais padariniais nukentėjusiojo sveikatai, nurodytais Lenkijos Respublikos baudžiamojo kodekso⁴⁴ (toliau Lenkijos BK) 156 str. 1 d.⁴⁵, o tai beveik nesiskiria nuo LR BK įtvirtintos sampratos. M. Jeffersonas, analizuodamas Anglijos teismų praktiką, teigia, kad kūno sužalojimas neapsiriboja vien tik nukentėjusiojo odos, kūno ar kaulų pažeidimu.

³⁹ NOCIUS, J. *Nusikaltimai žmogui*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 1998, p. 43

⁴⁰ JOVAIŠAS, K. Baudžiamųjų įstatymų komentaras// *Teisės problemos*, Nr. 2, 1997, p. 38

⁴¹ KLIMKA, A. *Baudžiamoji atsakomybė už nusikaltimus gyvybei ir sveikatai*. Vilnius: Mintis, 1964, p. 20

⁴² ДУБОВЕЦ, Н. А. *Ответственность за телесные повреждения по советскому уголовному праву*. Москва, 1964, p. 7

⁴³ ПИОНТКОВСКИЙ, А. А.; МЕНЬШАГИН, В. Д. *Курс советского уголовного права*.

Особенная часть. Т. 1 Москва: Госюриздат., 1955, p. 569

⁴⁴ Уголовный кодекс Республики Польши. Санкт-Петербург, Юридический центр Пресс, 2001. p. 127 – 128

⁴⁵ DASZKIEWICZ, K. *Przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu. Rozdział XIX Kodeksu karnego. Komentarz*. Warszawa: Wydawnictwo C. H. BECK, 2000, p. 289 - 290

Nukentėjusiojo kūnas apima visas kūno dalis, t. y. visus organus, nervų sistemą ir smegenis, todėl kūno sužalojimu turi būti pripažinta ir veika sutrikdžiusi asmens protinius bei kitokius gebėjimus⁴⁶.

Bendrosios teisės sistemoje sunkus sveikatos sutrikdymas suprantamas abstrakčiai, t. y. kaip labai sunkus kūno sužalojimas. Tačiau Karališkosios prokurorų tarnybos praktinis išaiškinimas (*Crown Prosecution Service Charging Standards*⁴⁷) pateikia konkrečius padarinius, kurie laikomi sunkiu sveikatos sutrikdymu: nuolatinis neįgalumas arba jutiminės funkcijos praradimas; nuolatinis ir matomas subjaurojimas; kaulų, galūnių lūžiai ar išnirimai; kaukolės, daugybiniai, žandikaulio, šonkaulio ir kiti lūžiai; didelės operacijos ar kraujo perpylimo reikalingumas; sužeidimai sukeltantys ilgą gydymo procesą ar nedarbingumą; psichiniai sutrikimai⁴⁸.

Taigi sveikatos sutrikdymo sąvokos samprata tiek Lietuvos, tiek ir užsienio šalių baudžiamosios teisės teorijoje traktuojama gana skirtingai, tačiau pažymėtina, kad sunkaus sveikatos sutrikdymo sąvokos turinys yra atskleidžiamas analizuojant medicininį ir teisinį aspektą. Medicininis kriterijus yra grindžiamas objektyviais požymiais, t. y. faktiškai sukeltų padarinių sveikatai sunkumą ir laipsnį. Inkriminuojant veikas už sunkų sveikatos sutrikdymą, siekiant tinkamai nustatyti kilusius padarinius yra vadovaujama minėtomis „Sveikatos sutrikdymo masto nustatymo taisyklėmis“. Norint nusikalstamą veiką pripažinti sunkiu sveikatos sutrikdymu medicininio kriterijaus neužtenka – veika privalo atitikti ir būtinuosius teisinius BK 135 str. numatytus kriterijus, t. y. veikos neteisėtumą ir pavojingumą.

Pažymėtina, kad tos pačios rūšies nusikalstama veika gali būti kvalifikuojama skirtingai pagal pavojingumo laipsnį. Taigi, LR BK įtvirtintos sunkaus sveikatos sutrikdymo rūšis, klasifikuojamos pagal pavojingumo laipsnį. Sunkaus sveikatos sutrikdymo *pagrindinė sudėtis* (135 str. 1 d) – tai tokia nusikalstamos veikos sudėtis, kuri neturi nei didinančių, nei mažinančių veikos pavojingumo požymių. *Kvalifikuota sudėtis* (135 str. 2 d.) – nusikalstamos veikos sudėtis, turinti požymių didinančių pavojingumo laipsnį. Į tokią sudėtį yra įtraukiami papildomi, palyginti su pagrindine sudėtimi, požymiai, didinantys pavojingumą nusikalstamos veikos ir dėl to nustatoma griežtesnė

---

⁴⁶ JEFFERSON, M. *Criminal law (sixth edition)*. Essex: Pearson Longman, 2003, p. 578 - 579

⁴⁷ Crown Prosecution Service Charging Standards. Offences against the Person, incorporating the Charging Standards. Prieiga per internetą: <http://www.cps.gov.uk/legal/1_to_o/offences_against_the_person/#P242_19963>

⁴⁸ CLARKSON, C. M. V.; et al. *Clarkson and Keating Criminal Law. Text and Materials. Sixth Edition*. London: Sweet&Maxwell, 2007, p. 611

bausmė⁴⁹, o sudėtys, į kurias įtraukiami požymiai mažinantys pavojingumą, vadinamos – *privilegiuotomis*.

XVIII skyriuje „Nusikaltimai žmogaus sveikatai“ yra tik viena privilegiuota sudėtis – sunkus sveikatos sutrikdymas labai susijaudinus – LR BK 136 str. Taigi šiuo atveju mažinantis pavojingumą veikos požymis bus pripažintas tik tuomet, kai kaltininkas sunkų sveikatos sužalojimą padarys būdamas fiziologinio afekto būsenoje, t. y. labai susijaudinęs. Žinoma, nukentėjusiojo elgesys taip pat turi atitikti dispozicijoje nurodytas sąlygas ir turi būti priežastinis ryšys tarp nukentėjusiojo elgesio ir atsiradusių padarinių.

Afektas – stipri ir palyginti trumpa emocinė reakcija, dažniausiai kylanti, kai staiga pakinta subjektui svarbios gyvenimo aplinkybės⁵⁰. Taigi tai yra staiga išskylanti ir trumpai besitęsianti jausminė būseną, kurią sukelia pyktis, džiaugsmas, išgąstis, nusivylimas ir pan. Esant afekto būsenoje asmens sąmonė susiaurėja, asmuo negali objektyviai vertinti situacijos ir savęs kontroliuoti. Medicina skiria dvi afekto rūšis: fiziologinį⁵¹ ir pataloginį⁵². Teisinė staigaus didelio susijaudinimo sąvoka atitinka medicininį fiziologinį afekto supratimą, tuo tarpu pataloginis afektas yra nepakaltinamumo pagrindas.

Taigi afektas yra pagrindinis požymis, atskiriantis sunkų sveikatos sutrikdymą nuo sunkaus sveikatos sutrikdymo labai susijaudinus. Nukentėjusysis 136 str. prasme, skirtingai nei kituose nusikaltimuose žmogaus sveikatai, vaidina ypatingą vaidmenį, t. y. atlieka neteisėtus ar itin įžeidžiančius veiksmus, kurie sukelia būtent tokią kaltininko reakciją. Kai kurių autorių nuomone itin įžeidžiančiu poelgiu gali būti laikomi žmogaus garbės ir orumo pažeminimas veiksmu ar žodžiu, jo intelektinių ar fizinių trūkumų apibūdinimas vulgaria forma, tyčiojimasis ir pan.⁵³ Analizuojant teismų praktiką pastebėta, kad dažniausiai kaltininkai tokiais nukentėjusiojo poelgiais argumentuoja savo skundus, siekdami švelnesnės bausmės.

Tai iliustruoja Klaipėdos apygardos teismo nutartis⁵⁴, kurioje nuteistasis apeliaciniu skundu reikalavo jo padarytą veiką perkvalifikuoti iš 135 str. į 136 str. Šiuo

⁴⁹ PIESLIAKAS, V. *Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga*. Vilnius: Justitia, 2006, p. 188

⁵⁰ ABRAITIENĖ, B., BUFIENĖ, G., DAGYTĖ, E. *Psichologijos žodynas*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla, 1993, p. 7

⁵¹ *Fiziologinis afektas* – labai stipri emocinė reakcija į kokį nors dirgiklį, dažniausiai neigiamą (nemaloni žinia, įžeidimas).

⁵² *Patologinis afektas* – sutrinka asmens sąmonė, žmogaus veiklą lemia emocijos, todėl nesugeba įvertinti situacijos ir savo elgesio padarinių.

⁵³ ALIUKONIENĖ, R. Sunkaus sveikatos sutrikdymo labai susijaudinus (Baudžiamojo kodekso 136 straipsnis) požymiai. *Lietuvos Respublikos baudžiamajam kodeksui – 10 metų. Recenzuotų mokslinių straipsnių, skirtų baudžiamosios politikos ir baudžiamųjų įstatymų teisėkūros, baudžiamosios teisės, baudžiamojo proceso ir nusikaltimų kvalifikavimo problematikai, rinkinys*. Vilnius: VĮ Registrų centras, 2011, p. 310

⁵⁴ Klaipėdos apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-259-106-2010

atveju teisėjų kolegija neturėjo jokio pagrindo nuteistojo veikos vertinti kaip padarytos labai susijaudinus (afekto būsenos), nes visos priežastys buvo įvertintos kaip menkavertės, nuteistojo panaudotas fizinis smurtas kaip neadekvati reakcija į nuteistojo elgesį, o nukentėjusiojo veiksmai (jis bučiavo ir glamonėjo nuteistojo mamą, su kuria anksčiau artimai bendravo, jos pačios sutikimu) nebuvo ypatingi tokiu laipsniu, kad būtų galėję sutrikdyti nuteistojo R. B. gebėjimą teisingai suvokti reikšmingas aplinkybes ir taip paveikti jo sąmonę, kad nuteistojo būseną pagrindas vertinti kaip staigaus didelio susijaudinimo būseną. Kitoje baudžiamojoje byloje V. G. veika taip pat nebuvo perkvalifikuota į LR BK 136 str., kadangi V. G. pykčio ir smurtinio elgesio priežastis – D. M. girtavimas negali būti laikomas nei neteisėtu, nei itin įžeidžiančiu nukentėjusiosios poelgiu. Be to, V. G. sužalojo D. M. gana ilgai užsitęsusio konflikto metu, todėl nėra pagrindo pripažinti, jog jis buvo staiga labai susijaudinęs⁵⁵. Ši praktinė situacija pagrindžia ir tai, kad norint veiką pripažinti sunkiu sveikatos sutrikdymu labai susijaudinus, kaltininkas turi iškart atsakyti į nukentėjusiojo įžeidžiantį elgesį, t. y. tai turi būti trumpalaikė emocija.

Pažymėtina, kad LR BK 136 str. įtvirtinta sunkaus sveikatos sutrikdymo labai susijaudinus sudėtis yra vienintelė sunkaus sveikatos sutrikdymo sudėtis, kurios dispozicijoje nėra numatytas žmogaus susargdinimas labai susijaudinus. Taigi įstatymu leidžias šį privilegijuotą sunkų sveikatos sutrikdymą sieja tik su asmens sužalojimu.

Taigi, akivaizdu, kad 136 str. yra specialioji norma 135 str. atžvilgiu, todėl nustačius, kad kaltininkas sunkaus sveikatos sutrikdymo padarymo metu buvo labai susijaudinęs, taip pat esant kitoms baudžiamajame įstatyme numatytioms sąlygoms, jo nusikalstama veika turi būti kvalifikuojama kaip privilegijuotas sunkus sveikatos sutrikdymas (BK 136 str.), nors ir būtų kitų, jo veiką kvalifikuojančių požymių⁵⁶.

---

⁵⁵ Šiaulių apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-56-282/2009

⁵⁶ ALIUKONIENĖ, R. Sunkaus sveikatos sutrikdymo labai susijaudinus (Baudžiamojo kodekso 136 straipsnis) požymiai. *Lietuvos Respublikos baudžiamajam kodeksui – 10 metų. Recenzuotų mokslinių straipsnių, skirtų baudžiamosios politikos ir baudžiamųjų įstatymų teisėkūros, baudžiamosios teisės, baudžiamojo proceso ir nusikaltimų kvalifikavimo problematikai, rinkinys*. Vilnius: VĮ Registrų centras, 2011, p. 314

III. SUNKAUS SVEIKATOS SUTRIKDYMO SUDĖTIES PAGAL LR BK POŽYMIŲ ANALIZĖ (135 STR.)

135 straipsnis. Sunkus sveikatos sutrikdymas

1. Tas, kas sužalojo ar susargdino žmogų, jeigu dėl to nukentėjęs asmuo neteko regos, klausos, kalbos, vaisingumo, nėštumo ar kitaip buvo sunkiai suluošintas, susirgo sunkia nepagydoma ar ilgai trunkančia liga, realiai gresiančia gyvybei ar stipriai sutrikdančia žmogaus psichiką, arba prarado didelę dalį profesinio ar bendro darbingumo, arba buvo nepataisomai subjaurotas nukentėjusio asmens kūnas,

baudžiamas laisvės atėmimu iki dešimties metų.

2. Tas, kas sunkiai sužalojo ar susargdino:

1) mažametį;

2) bejėgiškos būklės žmogų;

3) savo artimąjį giminaitį ar šeimos narį;

4) nėščią moterį;

5) du ar daugiau žmonių;

6) kankindamas ar kitaip itin žiauriai;

7) kitų žmonių gyvybei pavojingu būdu;

8) dėl chuliganiškų paskatų;

9) dėl savanaudiškų paskatų;

10) dėl nukentėjusio asmens tarnybos ar piliečio pareigų vykdymo;

11) siekdamas nuslėpti kitą nusikaltimą;

12) siekdamas įgyti nukentėjusio asmens organą, audinį ar ląsteles;

13) siekdamas išreikšti neapykantą asmenų grupei ar jai priklausančiam asmeniui dėl amžiaus, lyties, seksualinės orientacijos, neįgalumo, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų,

baudžiamas laisvės atėmimu nuo dvejų iki dvylikos metų.

1. OBJEKTYVIEJI POŽYMIAI

Norint pripažinti žmogaus poelgį nusikalstama veika, visais atvejais yra privalu nustatyti visus nusikalstamos veikos sudėties požymius: tiek objektyviusius, tiek subjektyviusius. Veika turi pasireikšti tam tikrais išoriniais veiksniais, kad ją būtų galima laikyti nusikalstama. Savaiame suprantama, kad, vertinant veiką, negalima atsieti objektyviųjų požymių nuo subjektyviųjų, nes, pavyzdžiui, įrodinėjant asmens kaltę ar analizuojant jo psichinį santykį reikia įrodyti asmens santykį ne su bet kuo, o jau su konkrečiai realizuotais objektyviaisiais požymiais. Taigi objektyvieji požymiai – matomoji nusikalstamos veikos pusė, kuri yra neatsiejama nuo nusikalstamos veikos sudėties. Remiantis šiais požymiais, galime atskirti vieną nusikalstamą veiką nuo kitos, be to, nustatyti ar veika yra pavojinga. Sudėties objektyviųjų elementų ir požymių visumą sudaro: nusikalstamos veikos objektas, objektyvioji nusikaltimo pusė – pavojinga veika, nusikalstamos pasekmės bei priežastinis ryšys tarp kaltininko veikos ir atsiradusių padarinių.

1.1. Objektas

Veikos pavojingumą nulemia įvairūs požymiai, tačiau svarbiausias veiksnys, nulemiantis žmogaus poelgio pavojingumą ir baudžiamąjį teisinį jo vertinimą, yra vertybės arba gėriai, kuriems šis poelgis daro žalą ar kelią pavojų⁵⁷. Taigi nusikaltimo objektas, pasak Lietuvos baudžiamosios teisės teoretikų, yra teisiniai gėriai, į kuriuos kėsinama nusikaltimu ir kurie yra saugomi baudžiamojo įstatymo.

Siekiant tinkamai pritaikyti baudžiamąjį įstatymą bei paskirti proporcingą bausmę, objektas turi labai didelę reikšmę, t. y.: a) padeda atriboti nusikaltimus nuo kitų teisės pažeidimų; b) padeda suprasti materialųjį pavojingumo požymį; c) yra svarbus kriterijus atribojant vieną nusikaltimą nuo kito; d) padeda atskleisti pavojingumo pobūdį; e) pagal objektą diferencijuojama baudžiamoji atsakomybė.

Atsižvelgiant į skyriaus pavadinimą „Nusikaltimai žmogaus sveikatai“ ir į tai, kad būtent sveikata padarius žalą išskyla visi kiti neigiami padariniai, t. y. sutrinka asmens psichika, normalus organizmo funkcionavimas ir pan., sunkaus sveikatos sutrikdymo objektu laikytina žmogaus sveikata.

Taigi sveikata pačia bendriausia prasme yra organizmo atitinkama fiziologinė būseną. Sunki sveikatos sutrikdymu yra kėsinama į žmogaus sveikatą, padaroma atitinkama žala sveikatai ir išskyla neigiami padariniai, įvardinti šio straipsnio dispozicijoje (asmuo netenka klausos, regos ir pan.). Taigi baudžiamasis įstatymas saugo bet kokio žmogaus sveikatą nepriklausomai nuo amžiaus, lyties, socialinės padėties, rasinės ar tautinės nepriklausomybės.

Pažymėtina, kad šio nusikaltimo objektas yra **kito** žmogaus sveikata, kadangi kėsintis į savo sveikatą nėra pripažįstamas nusikaltimu sveikatai ir apskritai nusikaltimu. Tačiau tam tikrais atvejais kėsintis į savo sveikatą gali sudaryti kitos nusikalstamos veikos sudėtį. Pavyzdžiui, šaukimo į privalomąją karo tarnybą vengimas (BK 314 str.) ar karinės tarnybos vengimas, trikdant savo sveikatą (BK 316 str.); galima pripažinti veiką sukčiavimu, jei asmuo siekdamas gauti draudimo išmoką save sužaloja. Tokios pozicijos buvo laikomasi galiojant 1961 m. LTSR BK – savo kūno sužalojimas nėra nusikaltimas, jeigu jis nesudaro kito nusikaltimo sudėties⁵⁸.

Autorės nuomone, verta atkreipti dėmesį, kad tam tikrais atvejais, pavyzdžiui, išžaginimo ar plėšimo metu, sveikatos sutrikdymas dažnai būna šių nusikalstamų veikų padarinys, todėl neretai kyla klausimų, kokio laipsnio sveikatos sutrikdymą apima išžaginimo ar plėšimo sudėtys. Viename LAT senato nutarime pabrėžiama, jei plėšimo

⁵⁷ PIESLIAKAS, V. *Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga*. Vilnius: Justitia, 2006, p. 210

⁵⁸ BIELIŪNAS, E.; et al. *Lietuvos TSR Baudžiamojo kodekso komentaras*. Vilnius: Mintis, 1989, p. 203

metu padaromas sunkus sveikatos sutrikdymas, veika turi būti kvalifikuojama pagal atitinkamą BK 180 str. dalį (priklausomai nuo to, kokie yra plėšimą kvalifikuojantys požymiai) ir pagal BK 135 str. 2 d. 9 p., nes BK 180 str. 3 d. neapima sunkaus sveikatos sutrikdymo padarinių, o BK 135 str. 2 d. 9 p. dispozicija apima tik sveikatos sutrikdymo pasekmes dėl savanaudiškų paskatų, tačiau nenumato nuosavybės pagrobimo⁵⁹. Pavyzdžiui, V. M. dėl išpaustinio kaktikaulio lūžio dešinėje pusėje plėšimo metu buvo padarytas sunkus sveikatos sutrikdymas, todėl teismas nuteistąjį pripažino kaltu ir pagal BK 135 str. 2 d. 9 p.⁶⁰

Išžaginimo atveju nusikalstamos veikos kvalifikuojamos tokiu pačiu principu: jei dėl panaudoto fizinio smurto nukentėjusiojo pasipriešinimui palaužti jam padarytas tyčinis sunkus sveikatos sutrikdymas, padaryta veika kvalifikuojama kaip kelių nusikaltimų idealioji sutaptis – pagal BK 149 ar 150 str. ir 135 str. atitinkamą dalį⁶¹. Taip pat galima paminėti dar vieną atvejį, kuris buvo išaiškintas LAT apžvalgoje⁶²: jei piktnaudžiaujant valstybės tarnyba nukentėjusiajam yra padaromas sunkus sveikatos sutrikdymas, veikos taip pat yra kvalifikuojamos kaip nusikaltimų veikų sutaptis (pagal 228 str. ir 135 str. atitinkamą dalį).

Tiek išžaginimo, tiek plėšimo ir minėto piktnaudžiavimo atveju padarius nesunkų ar nežymų sveikatos sutrikdymą arba sukėlus tik fizinį skausmą, padaryta veika papildomai nebus kvalifikuojama ir sveikata bus minėtų sudėčių papildomu objektu.

Atkreiptinas dėmesys, kad sunkaus sveikatos sutrikdymo sudėties specifika yra tame, kad nukentėjusiojo asmens, kuriam buvo sunkiai sutrikdyta sveikata, negalima tapatinti su „daiktu“. Baudžiamosios teisės teorijoje nusikalstamos veikos dalyku yra pripažįstami konkretūs materialaus pasaulio daiktai, kuriuos veikiant daroma žala teisiniams gėriams ar keliama tokios žalos grėsmė⁶³. Nusikaltimo dalyko ir nusikaltimo objekto negalima tapatinti, kadangi dalykas – materialus teisinio gėrio išraiška realiame pasaulyje. Tuo tarpu sunkaus sveikatos sutrikdymo atveju daroma nusikalstama veika yra nukreipta į žmogų ir sukelia padarinius ne daiktui, o asmeniui, kuris vadinamas – nukentėjusiuoju. Taigi XVIII LR BK skyriuje visų sveikatos sutrikdymų objektas yra kito

---

⁵⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2005 m. birželio 23d. Nutarimas “Dėl teismų praktikos vagystės ir plėšimo baudžiamosiose bylose”. *Teismų praktika*, Nr. 23, 2005

⁶⁰ Lietuvos apeliacinio teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-243/2010

⁶¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2004 m. gruodžio 30d. Nutarimas “Dėl teismų praktikos išžaginimo ir seksualinio prievartavimo baudžiamosiose bylose”. *Teismų praktika*, Nr. 22, 2005

⁶² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2007 m. sausio 4 d. Teismų praktikos nusikaltimų ir baudžiamųjų nusižengimų valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams baudžiamosiose bylose (BK 225, 226, 227, 228, 229 straipsniai) apibendrinimo apžvalga. Prieiga per internetą: http://www.lat.lt/4_tpbiuleteniai/senos/nutartis.aspx?id=32302

⁶³ ABRAMAVIČIUS, A.; et al. *Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. Vadovėlis. Trečiasis pataisytas ir papildytas leidimas*. Vilnius: Eugrimas, 2003, p. 166

žmogaus somatinė ar psichinė sveikata nuo jo gyvybės pradžios iki mirties momento⁶⁴. Tačiau šiuo atveju taip pat iškyla kitas klausimas – nuo kada žmogaus gyvybė ginama teisinėmis priemonėmis?

Baudžiamosios teisės teorijoje kyla didžiulė diskusija dėl gyvybės pradžios traktuotės. Diskusijas skatina ir nemažas gyvybės teorijų skaičius: „pirmojo įkvėpimo“, „smegenų impulso pradžios“, „pirmojo judesio“, „pirmojo širdies dūžio“, „virkštelės nukirpimo teorija“ ir kt. „Smegenų impulso pradžios“ teorijoje gyvu žmogumi pripažįstamas tas, kurio smegenų impulsus galima užfiksuoti medicinos aparatūra. JAV specialistai teigia, kad su moderniausia technika tokie impulsai aptinkami jau šeštą nėštumo savaitę⁶⁵. „Virkštelės nukirpimo teorija“ grindžiama nuostata, kad gyvybės pradžia – kūdikio virkštelės nukirpimas. Kūdikis su nukirpta virkštele skiriasi nuo kūdikio su nenukirpta tik tuo, kad pastarasis kai kurias fiziologines funkcijas atlieka per motinos organizmą, tačiau realiai jis gali egzistuoti savarankiškai. Pagal „pirmojo judesio“ teoriją gyvybės pradžia laikoma nuo pirmųjų kūdikio judesių, kurie pasireiškia jau 14 nėštumo savaitę. Vienas iš svarbiausių išorinių mirties požymių – judesių nebuvimas, vadinasi, jei žmogus juda – jis yra gyvas. „Pirmojo širdies dūžio“ teorija gyvybės pradžia laiko pirmąjį širdies dūžį, kurį galima nustatyti daug anksčiau nei smegenų veiklos impulsus. Labiausiai paplitusi teorija laikytina „pirmojo įkvėpimo“, kuri egzistuoja ir Lietuvos teisinėje sistemoje, kuomet gyvybės pradžia laikoma nuo pirmojo savarankiško įkvėpimo. Šioje stadijoje pradeda funkcionuoti visi žmogaus kvėpavimo organai, tačiau kūdikio plaučiai jau dešimtą nėštumo savaitę funkcionuoja ir pasisavina orą per motinos organizmą. Todėl kūdikiui pirmą kartą savarankiškai įkvėpus, į kūno aprūpinimo deguonimi procesą įsitraukia likusi ir tikrai ne pati svarbiausia kvėpavimo organų dalis⁶⁶. Kita vertus, ar galima teigti, kad pirmasis įkvėpimas yra svarbiau už smegenų veiklos pradžią, pirmą judesį ar pirmąjį širdies dūžį?

Taigi Lietuvos Respublikos Civilinis Kodeksas⁶⁷ (toliau – LR CK) numato, kad fizinio asmens gimimo momentu pripažįstamas pirmas savarankiškas naujagimio įkvėpimas (LR CK 2.3 str. 1 d.). 2002 m. balandžio 4 d. buvo priimtas „Lietuvos Respublikos vaiko gimimo momento nustatymo įstatymas“⁶⁸ detalizuojantis LR CK įtvirtintą asmens gyvybės pradžią. Pagal šio įstatymo 4 str., vaiko gimimo momentu laikomas viso vaisiaus pasirodymas, o vaiko gimimas, pagal 2 str., įvardijamas kaip gyvo

⁶⁴ ABRAMAVIČIUS, A.; et al. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis (99-212 straipsniai)*. Vilnius: Registrų centas, 2009, p. 133

⁶⁵ DOCKA, P. Nuo aborto iki žmogžudystės// *Justitia*, Nr. 3, 1999, p. 17

⁶⁶ *Ibidem*, p. 17

⁶⁷ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas// *Valstybės žinios*, Nr. 74 – 2262, 2000

⁶⁸ Lietuvos Respublikos vaiko gimimo momento nustatymo įstatymas// *Valstybės žinios*, Nr. 43-1602, 2002

vaisiaus išstūmimas (natūralaus gimdymo atveju) ar ištraukimas (cezario pjūvio atveju) iš moters organizmo. Atsižvelgiant į tai, kad pagal LR CK pirmasis įkvėpimas yra vėlesnis veiksmas, einantis po vaisiaus pasirodymo iš moters organizmo, pastebimas LR CK ir specialaus įstatymo nesuderinamumas. Baudžiamuoju įstatymu Lietuvoje gyvybė yra ginama nuo gimdymo pradžios momento, t. y. nuo sąrėmių prasidėjimo. Todėl, jei prasidėjus gimdymui bus sunkiai sutrikdyta naujagimio sveikata, tai tokia veika bus kvalifikuojama pagal 135 str. 2 d. 1 p.

Yra nuomonių, teigiančių, kad gyvybė turėtų būti ginama nuo apvaisinimo. Pavyzdžiui, Airijos Konstitucija žmogaus gyvybę saugo nuo gyvybės pradėjimo momento. 2010 m. gruodžio 16 d. buvo priimtas Europos Žmogaus Teisių Teismo (toliau – EŽTT) nuosprendis trijų moterų byloje prieš Airiją dėl abortų draudimo⁶⁹. Teismas savo sprendimu paliko teisę patiems airiams spręsti, kaip ginti negimusią vaikų gyvybes. Pažymėtina, kad EŽTT nė viename savo sprendimų nėra išaiškinęs ar žmogaus vaisiui pripažįstama teisė į gyvybę. Kitoje savo byloje *Vo v. France*⁷⁰, Teismas nurodė, kad nėra nei pageidautina, nei įmanoma atsakyti į klausimą, ar negimęs vaikas laikomas žmogumi pagal Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių konvencijos 2 str. Teismas laikosi pozicijos, kad teisės į gyvybę pradžia – tai ne tik teisinis, bet ir medicininis, filosofinis, etinis ar religinis klausimas. Kiekvienoje valstybėje gali būti skirtingas požiūris į gyvybės pradžią⁷¹. Šioje byloje teismas taip pat patvirtino taisyklę, kad vaisius laikomas gyvybingu nuo 21 savaitės, tačiau nevertino, ar jam pripažįstama teisė į gyvybę.

Taigi, kaip minėta, Lietuvoje egzistuoja normų, įtvirtinančių gyvybės pradžią, nesuderinamumas. Apskritai šis klausimas kelia daug diskusijų, netgi EŽTT praktika nelengvina situacijos, o kiekvienai valstybei palieka teisę rinktis nuo kurio momento baudžiamasis įstatymas gina gyvybę.

Kitas labai svarbus klausimas, neatsiejamas su analizuojama tema, - kas yra žmogaus gyvybės pabaiga? Šiuolaikinės medicinos mokslas neginčijamai pripažįsta, kad gyvybės pabaiga yra biologinė⁷², o ne klinikinė⁷³ žmogaus mirtis (kaip tai būta anksčiau), kuomet negrįžtamai nutrūksta smegenų ir visos kitos organizmo funkcijos. Pagal LR CK

---

⁶⁹ Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimas *A. B. and C. v. Ireland*. Prieiga per internetą: <<http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?item=1&portal=hbkm&action=html&highlight=IRELAND&sessionid=67018758&skin=hudoc-en>>

⁷⁰ Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimas *Vo v. France*. Prieiga per internetą: <<http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?item=2&portal=hbkm&action=html&highlight=FRANCE&sessionid=67019380&skin=hudoc-en>>

⁷¹ KAVOLIŪNAITĖ E. Žmogaus gyvybės teisinės apsaugos pradžios koncepcijos. *Teisės problemos*, 2005, Prieiga per internetą: <<http://www.teise.org/next.php?nr=57>>, p. 3

⁷² *Biologinė mirtis* – tai negrįžtami organizmo pokyčiai, arba tikroji mirtis.

⁷³ *Klinikinė mirtis* – tai pirmasis mirties etapas, nes audiniai ir organai dar išlieka gyvybingi ir jų funkcijas dar galima atnaujinti.

2.3. str. mirties momentas – kraujotakos ir kvėpavimo negrįžtamas nutrūkimas arba jo smegenų visų funkcijų visiškas ir negrįžtamas nutrūkimas. Specialiajame „Žmogaus mirties nustatymo ir kritinių būklių“⁷⁴ įstatyme mirties momento sąvoka praktiškai nesiskiria nuo LR CK įtvirtintoje. Mirties momentas, pagal šį įstatymą, tai yra laikas, kai negrįžtamai nutrūksta žmogaus kraujotaka ir kvėpavimas arba kai negrįžtamai nutrūksta visų žmogaus galvos smegenų struktūrų veikla. Atsižvelgiant į tai, kad teisės aktai nustato du alternatyvius ir savarankiškus medicininius žmogaus mirties momento nustatymo kriterijus, manytina, kad jie yra lygiaverčiai, todėl konstatuojant mirties faktą ir momentą, galima vadovautis tiek vienu, tiek ir kitu kriterijumi.

Taigi baudžiamosios teisės prasme žmogaus gyvybė yra ginama nuo gimdymo pradžios momento (sąrėmių pradžios) iki biologinės žmogaus mirties momento. Tiek baudžiamosios teisės teorijoje, tiek ir praktikoje nukentėjusiuoju yra laikomas kitas žmogus, jau gimęs ir dar nemiręs, nepriklausomai nuo jo sveikatos būklės.

1.2. Objektyvioji nusikaltimo pusė

Objektyvioji nusikaltimo pusė – tai išorinė pavojingo kėsینimosi, kuriuo pažeidžiami baudžiamojo įstatymo saugomi teisiniai gėriai, pasireiškimo pusė⁷⁵. Objektyviają nusikaltimo pusę sudaro tam tikri požymiai: veika, padariniai, priežastinis ryšys tarp veikos ir padarinių, laikas, vieta, būdas, įrankiai, priemonės bei kitos reikšmingos objektyvios aplinkybės. Sunkaus sveikatos sutrikdymo būtini šie objektyviai nusikaltimo požymiai: a) pavojinga kito žmogaus sveikatai veika (veikimas ar neveikimas); b) žalingi padariniai; c) priežastinis ryšys tarp pavojingos veikos ir kilusių žalingų padarinių. Taigi be šių nusikalstamos veikos objektyviųjų požymių baudžiamoji atsakomybė negalima.

1.2.1. Pavojinga kito žmogaus sveikatai veika

Nusikalstama veika – sąmoningas ir valingas, pavojingas, priešingas teisei žmogaus elgesys išoriniame pasaulyje⁷⁶. Veikos pavojingumas yra būtinas kiekvieno nusikaltimo požymis, kuris paprastai įstatymo leidėjo yra aprašomas BK specialiosios dalies straipsnio dispozicijoje, tokiu būdu pripažįstant, kad konkreti žmogaus veika yra priešinga teisei. Sunkus sveikatos sutrikdymas kaip nusikalstama veika pasireiškia kito

⁷⁴ Lietuvos Respublikos žmogaus mirties nustatymo ir kritinių būklių įstatymas// *Valstybės žinios*, Nr. 43 – 1601, 2002

⁷⁵ ABRAMAVIČIUS, A.; *et al.* *Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. Vadovėlis. Trečiasis pataisytas ir papildytas leidimas.* Vilnius: Eugrimas, 2003, p. 170

⁷⁶ ABRAMAVIČIUS, A.; *et al.* *Lietuvos Respublikos Baudžiamojo kodekso komentaras.* Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004, p. 86

asmens sužalojimu ar susargdinimu. Pažymėtina, kad pačioje LR BK 135 str. dispozicijoje nėra išaiškintos nei sužalojimo, nei susargdinimo sąvokos, todėl reikia vadovautis kitais teisės aktais, t. y. „Sveikatos sutrikdymo masto nustatymo taisyklėmis“ (toliau – Taisyklės), kuriose aiškinami minėtame straipsnyje vartojami terminai.

Pagal minėtas Taisykles, *sužalojimas* įvardijamas kaip žmogaus kūno audinių ar organų anatomicinio vientisumo ar jų funkcijų pažeidimas mechaniniu⁷⁷, fiziniu⁷⁸ ar cheminiu⁷⁹ poveikiu; *susargdinimas* – tai organizmo funkcijų sutrikdymas biologiniu, fiziniu, cheminiu ar psichiniu poveikiu arba nesuteikiant būtinos medicinos pagalbos.

Veika, kaip būtinasis objektyvusis sunkaus sveikatos sutrikdymo požymis, gyvenimo realybėje kiekvienu konkrečiu atveju pasireiškia skirtingai, nes nusikalstama veika apima dvi išorines žmogaus elgesio pasireiškimo formas: aktyviają (veikimą) ir pasyviają (neveikimą). Taigi sunkus sveikatos sutrikdymas gali pasireikšti tiek veikimu, tiek ir neveikimu.

Veikimas pasireiškia įvairiais sąmoningais ir valingais kaltininko veiksmais, kuriais kėsinamasi į baudžiamųjų įstatymų saugomus teisinius gėrius. Sunkus sveikatos sutrikdymas yra smurtinė nusikalstama veika, todėl veikimas pasireiškia panaudojant fizinį smurtą. Smurtas asmeniui šiuo atveju yra ne tik nusikaltimo padarymo būdas, bet ir tikslas⁸⁰. Dažniausiai sunkaus sveikatos sutrikdymo atveju veikimas pasireiškia **fiziniu poveikiu** – spyriais ar smūgiais ranka, koja, pažeidžiant nukentėjusiojo asmens kūno vientisumą mechaniniu būdu, t. y. tam tikrų daiktų (kėdės, tuščio butelio⁸¹, metalinio iešmo⁸²), įrankių (savadarbės geležtės⁸³) ar ginklų naudojimu siekiant sutrikdyti nukentėjusiojo sveikatą. Pavyzdžiui, A. Ž. tyčia įrėmė ir iššovė nukentėjusiajam į gyvybiškai svarbią kūno vietą – kairę krūtinės ląstos pusę „D“ kategorijos šaunamuoju ginklu – 6 mm kalibro revolveriu, padarydamas M. V. sunkų, pavojingą gyvybei sveikatos sutrikdymą⁸⁴. Analizuojant teismų praktiką, šio darbo autorė susidarė nuomonę, kad labai dažnai sunkus sveikatos sutrikdymas padaromas panaudojant peilį, pavyzdžiui, viename iš teismo nuosprendžių nurodoma, kad D. S., būdama apsvaigusi nuo alkoholio, kas turėjo įtakos veikos padarymui, kilusio ginčo metu, iš pykčio, dūrė peiliu savo šeimos

---

⁷⁷ *Mechaninis* – padaromas bukais, aštriais daiktais bei įrankiais ir ginklais, šaunamaisiais ginklais arba sprogmenimis, krintant iš aukštumos ar griūvant iš savo kūno aukščio, transporto traumas.

⁷⁸ *Fizinis* – aukštos, žemos temperatūros, elektro srovės, krintančio atmosferos slėgio, jonizuojančio spinduliavimo poveikis.

⁷⁹ *Cheminis* – apsinuodijimas rūgštimis ir šarmais, nuodais, etilo alkoholio ir kita.

⁸⁰ BABACHINAITĖ, G. Smurtinio nusikalstamumo samprata, tendencijos ir šiuolaikiniai raiškos ypatumai Lietuvoje// *Jurisprudencija*, Nr. 1 (103), 2008, p. 17

⁸¹ Vilniaus apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-184/2011

⁸² Lietuvos apeliacinio teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-223/2010

⁸³ Kauno apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-838-81/2010

⁸⁴ Lietuvos apeliacinio teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-398/2010

nariui – kartu šeimoje gyvenančiam sugyventiniui G. R. į krūtinės sritį, tuo padarydama jam pjautinę kiauryminę kairės pusės krūtinės ląstos žaizdą ir taip padarė nukentėjusiajam sunkų sveikatos sutrikdymą⁸⁵.

Pažymėtina, kad siekiant teisingai kvalifikuoti nusikalstamą veiką pagal LR BK 135 str., visada svarbu nustatyti, koku daiktu (įrankiu, ginklu) nukentėjusysis sužalotas: buku, bukabriauniu, aštriu pjaunamuoju, duriamuoju, duriamuoju-pjaunamuoju ar kertamuoju. Kartais pagal sužalojimo formą ir dydį galima identifikuoti daiktą arba įrankį, nes sužalojimai gali būti tiesioginio (nubrozdinimai) arba netiesioginio (kraujosruvos) daikto ar įrankio poveikio rezultatas⁸⁶.

Atkreiptinas dėmesys, kad sunkus sveikatos sutrikdymas dažnai padaromas ne vien pavieniais veiksmais, tačiau ir smūgių kompleksu. Pavyzdžiui, Kauno apygardos teismo nuosprendyje nurodoma, kad A. Š. kumščiais sudavė nukentėjusiajam M. J. penkis smūgius į kairį šoną ir į nugarą bei vieną smūgį į pilvą, taip M. J. padarė pilvo sumušimą su blužnies plyšimu, dėl ko nukentėjusysis M. J. neteko daugiau kaip 30% bendro pastovaus darbingumo, t. y. sunkiai sutrikdė nukentėjusiojo M. J. sveikatą.⁸⁷ Kitoje Lietuvos apeliacinio teismo byloje nurodoma, kad nukentėjusiajai buvo padarytas sunkus sveikatos sutrikdymas suduodant daugiau nei kelis smūgius: A. B. ir L. S., veikdami iš anksto susitarę bendrininkų grupėje, bendrais veiksmais tyčia sudavė ne mažiau kaip tris smūgius nukentėjusiajai A. M., t. y. A. B. sudavė vieną smūgį ranka į galvos veido dalį, o L. S. tyčia spyrė du kartus į galvos sritį⁸⁸.

Paminėti teismų praktikos pavyzdžiai suponuoja šio darbo autorės nuomonę, kad nusikalstamas veikimas, kuriuo siekiama sutrikdyti nukentėjusiojo sveikatą, gali pasireikšti pačiomis įvairiausiomis formomis.

Kaip jau buvo darbe paminėta, sunkus sveikatos sutrikdymas gali būti padaromas ir *neveikimu*. Tai yra pasyvus kaltininko elgesys, pasireiškiantis tam tikrų veiksmų nepadarymu, kuriuos asmuo turėjo ir galėjo atlikti. Taigi, kad asmuo būtų patrauktas baudžiamojon atsakomybėn šiuo atveju reikalingos dvi sąlygos: a) asmens pareiga veikti; b) asmens galimybė veikti.

Pareigos vykdymas turi būti susijęs su atitinkamomis įpareigoto asmens galimybėmis⁸⁹. Asmens pareiga gali atsirasti remiantis įstatymo pagrindu (pvz., medicininių paslaugų nesuteikimas), darbo ar kitokio pobūdžio sutartimi arba tiesiog

⁸⁵ Kauno apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-145-397/2010

⁸⁶ GARMUS, A.; *et al. Teismo medicina*. Vilnius: Lietuvos teisės akademija, 2000, p. 40

⁸⁷ Kauno apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-721-81/2010

⁸⁸ Lietuvos apeliacinio teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-267/2010

⁸⁹ PAVILIONIS, V. Baudžiamoji atsakomybė už neveikimu padarytus nusikaltimus// *Justitia*, Nr. 1, 1997, p. 6

reikalaujama asmens suvokimo, remiantis protingumo kriterijais (pvz., nemaitinamas vaikas). Taigi toks asmuo turi turėti pareigą atitinkamai elgtis ir turi suvokti savo veiksmų privalomumą. Jei asmuo to nesuvokia ir to suvokti negalėjo, kad būtų išvengta sunkaus sveikatos sutrikdymo, tai tokio asmens baudžiamojo atsakomybėn traukti negalima.

Autorės nuomone, ypač svarbu nustatyti ar kaltininkas turėjo realią galimybę atlikti savo pareigą. Nustačius, kad kaltininkas konkrečiu atveju negalėjo atlikti pareigos, jam negalima inkriminuoti LR BK 135 str. Pažymėtina, kad traukiant asmenį baudžiamojo atsakomybėn už sunkų sveikatos sutrikdymą padarytą neveikimu, svarbu įrodyti tyčią tiek neveikimo, tiek padarinių atžvilgiu.

Taigi sunkus sveikatos sutrikdymas gali būti padarytas tiek veikimu, tiek neveikimu, o nusikaltimo padarymo būdas neturi reikšmės veikos kvalifikavimui, išskyrus atvejus, kai nusikaltimo padarymo būdas yra LR BK 135 str. 2 d. 6 ir 7 punktuose numatytais kvalifikuojančiais požymiais.

1.2.2. Padariniai

Kiekvienu nusikaltimu yra daroma žala įstatymų saugomiems gėriams. LR BK 135 str. prasme, žala yra reali ir sukelia nusikalstamas pasekmes, kurios yra būtinas ir specifinis šios sudėties požymis. Šiuo atveju asmuo bus traukiamas baudžiamojo atsakomybėn už sunkų sveikatos sutrikdymą tuomet, kai jo veika sukėlė bent vieną iš dvylikos padarinių, numatytų LR BK 135 str. dispozicijoje. Taigi šio straipsnio dispozicijoje nėra vardijami veikos požymiai, o detalai vardijami veikos padariniai, kurie sudaro sveikatos sutrikdymo požymių baigtinį sąrašą. Akivaizdu, kad sunkus sveikatos sutrikdymas yra laikomas materialiaja nusikaltimo sudėtimi, t. y. nusikaltimas laikytinas baigtu nuo padarinių atsiradimo momento.

Kaip jau minėta, LR BK 135 str. dispozicijoje numatytų medicininių požymių medicininiai kriterijai yra pateikti anksčiau minėtose Taisyklėse. Atsižvelgiant į šias Taisykles, toliau šiame darbe bus aptariami padariniai, kuriems atsiradus, sveikatos sutrikdymas pripažįstamas sunkiu.

Pirmajai padarinių grupei galima priskirti tuos sveikatos sužalojimus, dėl kurių netenkama tam tikro gebėjimo (matyti, kalbėti) ar prarandama tam tikra organizmo funkcija (vaisingumas, suluošinimas).

Regos netekimu laikomas visiškas aklumas arba abiejų akių regos susilpnėjimas. Dažniausiai padariniai susiję su regos netekimu yra siejami ir su kitu požymiu, t. y. darbingumo netekimu. Šiam teiginiui paaiškinti pateiktini keli teismų praktikos

pavyzdžiai: Kauno apygardos teismo nuosprendžiu⁹⁰ I. V. nuteista pagal BK 135 str. 1 d. už tai, kad būdama apsvaigusi nuo alkoholio, naktiniame klube „Metelica“, Kaune, tarpusavio konflikto su I. S. metu, sugriebusi nuo stalo stiklinę, tyčia ją metė į I. S. ir pataikė jai į veido sritį, dėl ko stiklinė, atsitrenkusi į kairiąją veido pusę sudužo, padarydama I. S. poodines kraujosruvas kairės akies vokuose, <...> rainelės iškritimą, krumplyno iškritimą, tinklainės atšokimą, dėl ko išsivystė aklumas kairiąja akimi, tokiu būdu I. V. sunkiai sutrikdė nukentėjusiosios I. S. sveikatą. I. S. taip pat neteko 30% darbingumo ir neteko galimybės dirbti pagal savo specialybę. Kitoje Klaipėdos apygardos teismo byloje T. Ž. buvo nuteistas už žmogaus sužalojimą, peržengiant būtinosios ginties ribas, dėl to nukentėjęs asmuo prarado didelę dalį darbingumo: apsvaigęs nuo alkoholio, tarpusavio konflikto metu su A. S., realizuodamas savo teisę į būtinąją gintį, gindamasis nuo A. S. pavojingo kėsینimosi į jo sveikatą, vieną kartą šovė iš 9 mm kalibro dujinio revolverio „Röhm RG 89 S“ pastarajam į veidą, tuo padarydamas šautinį kairės akies sužalojimą ir taip sukeldamas sunkų sveikatos sutrikdymą, nes dėl visiško akies aklumo A. S. prarado didelę dalį (35%) bendro darbingumo.⁹¹

Klausos netekimas – visiškas kurtumas arba abiejų ausų klausos susilpnėjimas, kai nukentėjęs negirdi kalbančio prie ausies kaušelio, t. y. kai asmuo praranda garso virpesių recepcijos ir suvokimo funkciją. Taisyklėse nurodoma, kad dėl visiško kurtumo viena ausimi žmogus netenka 30% bendro darbingumo. Tokia nuostata leidžia veiktą kvalifikuoti sunkiu sveikatos sutrikdymu. Pavyzdžiui, LAT nutartyje nurodoma, kad V. K. nuteistas už tai, jog baro „Banga“ patalpose tyčia kumščiu sudavė vieną smūgį nukentėjusiajam A. G. į galvą, padarydamas jam <...> dešinės vidurinės kaukolės pamato duobės lūžį, kraujo susikaupimą dešinės ausies būgninėje ertmėje, kraujo išsiliejimą po voratinkliniu dangalu kairėje kaktinėje-smilkininėje skiltyse, dešinio veidinio nervo paralyžių, dešinės ausies kurtumą, kirstinę muštinę žaizdą viršutinėje lūpoje, t. y. sunkiai sutrikdė A. G. sveikatą⁹².

Kalbos netekimas – negalėjimas reikšti mintis suprantamais žodžiais. Taisyklės nepateikia „nesuprantamų žodžių“ sąvokos, todėl manytina, kad asmeniui praradus liežuvį ar lūpas, jo skleidžiami garsai nebus suprantami aplinkiniams, todėl tai reiktų traktuoti kaip kalbos netekimą. Nors šių padarinių praktikoje neaptinkama, tačiau kalbos netekimas gali pasireikšti ne tik organų (liežuvio, lūpų) netekimu, bet ir afazija – kalbos

⁹⁰ Kauno apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-16-493/2010

⁹¹ Klaipėdos apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-429-462/2010

⁹² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-533/2010

sutrikimu, atsiradusiu dėl galvos smegenų žievės lokalinių pažeidimų⁹³ ar balso netekimu dėl gerklų ar nervų sistemos pažeidimų (afonija).

Vaisingumo netekimas – lytinės veiklos sutrikimas, atimantis gebėjimą natūraliu būdu apvaisinti, pastoti, išnešioti ar gimdyti. Esant vaisingumo netekimui, kaip ir regos bei klausos atveju, neturi reikšmės ar medicininių priemonių pagalba tai galima atstatyti. Šios funkcijos netekimu turėtų būti pripažintas ne tik lyties organo funkcijos praradimas, bet ir dalies ar viso organo pašalinimas dėl kaltininko neteisėtų veiksmų. Akivaizdu, kad pašalinus gimdą ar sėklidę asmuo netenka galimybės apvaisinti, pastoti, išnešioti ar gimdyti. Autorės nuomone, paminėtu atveju kaltininko veika turėtų būti papildomai kvalifikuojama ir kitokiu sunkiu suluošinimu.

Nėštumo netekimas – kai nėštumas nutrūksta arba turi būti nutrauktas dirbtinai dėl sužalojimo arba susargdinimo, nepriklausomai nuo nėštumo trukmės. Taigi šis padarinys vertinamas kaip nėščios moters sveikatos sutrikdymo padariniu, nesusijusiu su individualiomis moters savybėmis, kurių kaltininkas nežinojo. Dažniausiai nėštumo netekimas pasireiškia fizine prievarta, tačiau tokie padariniai gali kilti ir dėl psichinės prievartos nėščiosios atžvilgiu. Atkreiptinas dėmesys, kad 135 str. 2 d. 4 p. yra įtvirtintas kvalifikuojantis požymis, kai sunkus sveikatos sutrikdymas padaroma nėščiai moteriai, tačiau kaltininko veika kvalifikuojama pagal šį punktą tuomet, kai pastarasis žinojo ir suprato apie moters nėštumą.

Kitoks sunkus suluošinimas – sužalojimas, susargdinimas arba jo sukeltos komplikacijos ir jų pasekmės. Taisyklėse yra pateikta 20 punktų, kuriais vadovaujantis galima konstatuoti sunkų sveikatos sutrikdymą, pavyzdžiui, kaukolės skliauto atviri ir įspaustiniai bei pamato kaulų lūžiai; kaklo slankstelio išnirimas (panirimas); sužalojimo sukeltas sunkus šokas; ūmus inkstų veiklos nepakankamumas ar kita pavojinga gyvybei būseną; III-IV laipsnio nušalimai ir t.t. Pavyzdžiui, Vilniaus apygardos teismas nuteisė J. M. pagal LR BK 135 str. už tai, kad jis iššovė iš jam priklausančio revolverio du šūvius į nukentėjusį J. V., padarydamas aklą šautinę žaizdą su kulkos įstrigimu prie klubikaulio ir aklą šautinę žaizdą galvos kairėje pusėje su šautine anga kairio momenkaulio srityje, galvos smegenų pakenkimu ir kulkos įstrigimu dešinėje momeninėje skiltyje, tuo nukentėjusiajam J. V. padarydamas sunkų sveikatos sutrikdymą⁹⁴. Taisyklėse pateikiamas ganėtinai platus sąrašas požymių, tačiau jis nėra baigtinis, o tai savaime suprantama, kadangi yra keblu įvardinti visus sužalojimus, kurie galėtų būti įvertinti sunkiu suluošinimu.

⁹³ ABRAITIENĖ, B., BUFIENĖ, G., DAGYTĖ, E. *Psichologijos žodynas*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla, 1993, p. 7

⁹⁴ Vilniaus apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1 – 176/2008

Pažymėtina, kad padariniai, dėl kurių netenkama tam tikro gebėjimo ar prarandama tam tikra organizmo funkcija, užsienio šalių baudžiamuosiuose įstatymuose įvardijami įvairiai. Pavyzdžiui, Lenkijos BK (156 str. 1 d. 1 p.) konkrečiai įvardija regos, klausos, kalbos ir vaisingumo netekimą. Rusijos Federacijos baudžiamasis kodeksas (toliau – Rusijos BK)⁹⁵ (111 str. 1 d.) pateikia taip pat regos, klausos, kalbos ir nėštumo netekimą, tačiau vaisingumo, kaip atskiro padarinio, neišskiria, pabrėžiant bet kurio kito organo netekimą ar jo funkcijos netekimą, kas LR BK vadinama kitokiu sunkiu suluošinimu. Tiek Prancūzijoje tiek Ukrainoje numatyta bendro pobūdžio šio nusikaltimo objektyviosios pusės pasireiškimo forma. Prancūzijos baudžiamajame kodekse⁹⁶ (toliau – Prancūzijos BK) tai įvardijama kaip asmens kankinimas arba barbarizmo veiksmų atlikimas (222 str. 1 d), o Ukrainos baudžiamajame kodekse⁹⁷ (toliau Ukrainos BK) (121 str. 1 d.) kaip kurio nors organo funkcijos netekimas.

Antroji grupė – sunkus sveikatos sutrikdymas siejamas su įvairiais susargdinimais, t. y. susirgimas sunkia nepagydoma liga ir ilgai trunkančia liga, sukeliančia grėsmę gyvybei ir psichikai.

Susargdinimas sunkia nepagydoma liga. Šiam sunkaus sveikatos sutrikdymo padariniui yra priskiriamos tokios ligos, kaip ŽIV infekcija, juodligė, stabligė, pasiutligė, hemoraginės karštligės (Ebolo, Marburgo, Laso), dujinė gangrena, Creutzfeld-Jakobo liga, maras, cholera, raupai, geltonoji karštligė. Dažniausiai sunkia nepagydoma liga pasireiškia ŽIV infekcija. ŽIV – žmogaus įgyto imuninio deficito sindromas. Tai yra virusinė liga, sutrikdanti ląstelinį imunitetą, dėl ko prisidėjus antrinei infekcijai yra mirštama. Užkrėtimas ŽIV gali pasireikšti dažniausiai lytiškai santykiaujant, per kraują, per nesterilius instrumentus, nuo apsikrėtusių motinų vaisiui. Juodligė – ūminė gyvulių, ypač raguočių, infekcinė liga, kuri žmonėms dažniausiai pasireiškia odos, plaučių, žarnyno pažeidimais. Pastarąja užsikrečiama dažniausiai nuo tvarkomos sergančių gyvulių mėsos arba kailių, suvalgius nepakankamai išvirtos jų mėsos ar išgėrus pieno, rečiau – per orą su dulkėmis⁹⁸. Cholera – labai pavojinga infekcinė liga, kuria sergant organizmas netenka vandens, sutrinka gyvybiškai svarbios žmogaus organizmo funkcijos (gali susargdinti duodant atsigerti užkrėsto vandens). Hemoraginės karštligės – tai virusinių gamtinių židinių karštligių, pasireiškiančių kraujagyslių pažeidimu,

⁹⁵ The Criminal Code of the Russian Federation. Prieiga per internetą: <<http://legislationline.org/download/action/download/id/1697/file/0cc1acff8241216090943e97d5b4.htm#preview>>

⁹⁶ The Criminal Code of the French Republic. Prieiga per internetą: <<http://legislationline.org/documents/section/criminal-codes>>

⁹⁷ Уголовный кодекс Украины. Санкт-Петербург, Юридический центр Пресс, 2001, p. 112 – 113

⁹⁸ GRABAUSKAS, V.; et al. *Medicinos enciklopedija. I tomas*. Vilnius: Valstybinė enciklopedijų leidykla, 1991, p. 378

hemoraginiu sindromu, intoksikacija, vidaus organų, nervų sistemos veiklos sutrikimu ir gana dideliu mirtingumu, grupė⁹⁹. Stabligė – žaizdų infekcija, pasireiškianti bendra organizmo ir ypač centrinės nervų sistemos intoksikacija, toniniais raumenų traukuliais, sunkia eiga¹⁰⁰. Creutzfeld-Jakobo liga – tai reta mirtina infekcinė žmogaus liga, pasižyminti progresuojančia demencija ir nervų sistemos pažeidimu (užsikrečiama per mėsą). Pažymėtina, kad analizuojant teismų praktiką per paskutinį dešimtmetį, susargdinimas sunkia nepagydoma liga nebuvo kaltininkui inkriminuotas nei vienoje baudžiamojoje byloje.

Susargdinimas ilgai trunkančia liga, sukeliančia realią grėsmę gyvybei. Prie tokių ligų mokslinėje literatūroje priskiriama bruceliozė – naminių gyvūnų infekcinė liga, kuomet žmogus užsikrečia nuo sergančių gyvulių. Gyvuliai išskiria šias bakterijas su pienu, sukėlėjų būna ir mėsoje. Sifilis – lytiniu ar nelytiniu keliu plintanti lėtinė infekcinė liga, pažeidžianti nervų sistemą, kaulus, sąnarius ir vidaus organus. Ilgai trunkančia ir sukeliančia grėsmę gyvybei liga laikoma ir narkomanija – psichikos liga, kuria suserga asmenys dėl piktnaudžiavimo narkotinėmis, psichotropinėmis, ar kitomis psichiką veikiančiomis medžiagomis, pasireiškianti asmens psichinės ar fizinės priklausomybės nuo narkotinių, psichotropinių, kitų psichiką veikiančių medžiagų sindromu bei kitomis neigiamomis medicininėmis ar socialinėmis pasekmėmis¹⁰¹. Susargdinti narkomanija galima, pavyzdžiui, prievarta darant narkotinių ar kitokių medžiagų injekcijas nukentėjusiajam. Taisyklėse ilgai trunkančiomis ligomis pripažįstamos ir kitos ligos, kaip hepatitas B ar C, trichineliozė. Atkreiptinas dėmesys, kad teismų praktikoje tokių bylų taip pat nėra, nes, autorės nuomone, labai sunku įrodyti, kad aptariamomis ligomis buvo susargdintas nukentėjęsysis tyčiais kaltininko veiksmais.

Susargdinimas ilgai trunkančia liga, stipriai sutrikdančia žmogaus psichiką. Psichikos liga, pagal Lietuvos Respublikos psichikos sveikatos priežiūros įstatymą¹⁰², tai gydytojo diagnozuotas, psichiatro patvirtintas susirgimas, pagal galiojančią ligų klasifikaciją priskiriamas psichikos ligoms. Psichikos sutrikimo laipsnį kiekvienu atveju įvertina ir apie galimybę priskirti stipriai sutrikdančių žmogaus psichiką ligų grupei sprendžia ir sveikatos sutrikimo mastą nustato teismo psichiatrų ekspertų komisija. Psichinė liga – tai neišgydomas psichinės veiklos sutrikimas, padarytas naudojant fizinio, mechaninio ar psichinio poveikio priemones, taip pat įvairius centrinę nervų sistemą

---

⁹⁹ ČIBIRAS, P., ŪSAITS, J. *Infekcinės ligos*. Vilnius: Mokslas, 1989, p. 225

¹⁰⁰ *Ibidem*, p. 247

¹⁰¹ Lietuvos Respublikos narkologinės priežiūros įstatymas// *Valstybės žinios*, Nr. 30-711, 1997

¹⁰² Lietuvos Respublikos psichikos sveikatos priežiūros įstatymas// *Valstybės žinios*, Nr. 53-1290, 1995

veikiančius vaistinius preparatus¹⁰³. Teismų praktikoje tokių bylų taip pat nėra daug. Pavyzdžiui, Panevėžio apygardos teismo nuosprendžiu V. V. buvo nuteistas už tai, kad tyčia sudavė vieną kartą D. V. dujiniu pistoletu ir du kartus kumščiu į veidą bei vieną kartą į galvą, trenkė D. V. galvą į sieną, vieną kartą kumščiu sudavė jai į nugarą, taip padarydamas nukentėjusiajai poodines kraujosruvas dešiniame skruoste ir pasmakrio kairėje pusėje, kraujosruvą apatinės lūpos vidiniame paviršiuje, lengvą galvos smegenų sukrėtimą, susargdino ją ilgai trunkančia psichine liga, kuri stipriai sutrikdė D. V. psichiką, dėl ko išsivystė ūmi psichotinė būseną, pavojinga jos gyvybei, ir sutrikdė jos bendrą darbingumą bei funkcionavimą¹⁰⁴.

Nagrinėjant antrosios grupės padarinius, pastebima tai, kad įstatymų leidėjas niekur neapibrėžia sąvokos „ilgai trunkanti“ liga, nėra įvardijamas konkretus laiko tarpas. Tai, autorės nuomone, laikytina įstatymleidystės akivaizdžia spraga. Lyginant Lenkijos ir Prancūzijos baudžiamuosius įstatymus, pastebėtina, kad „ilgai trunkanti“ liga – tai liga, trunkanti ilgiau nei 6 mėnesius.

Trečioji padarinių grupė, susijusi su ekonominio vertinimo kriterijumi, t. y. darbingumo praradimu. Darbingumas yra skirstomas į bendrąjį ir profesinį. Reikėtų pabrėžti, kad šiuo atveju yra kalbama apie nedarbingumo netekimą ne tam tikram laikotarpiui, o visam gyvenimui. Atkreiptinas dėmesys, kad anksčiau galiojusiam 1961 m. BK sunkiu sveikatos sutrikdymu buvo pripažįstami tik tie atvejai, kai nukentėjusysis prarasdavo didžiąją dalį bendro darbingumo. Profesinis darbingumas nebuvo traktuojamas kaip sunkus sveikatos sutrikdymas.

Sužalojimas ar susargdinimas, dėl kurio prarandama didelė dalis profesinio darbingumo. Profesinis darbingumas – žmogaus gebėjimas ir galimybė dirbti darbus, kuriems reikia specialių žinių, kvalifikacijos ir įgūdžių. Taigi šiuo atveju asmuo praranda 30 ar daugiau procentų savo profesijos darbingumo, t. y. tiek sumažėja galimybės ir gebėjimai atlikti profesinį darbą. Pavyzdžiui, N. M. nuteistas už tai, kad, būdamas neblaivus, bute konflikto metu vieną kartą kumščiu sudavė nukentėjusiajai F. Ž. į veidą, vieną kartą spyrė koja į nugarą, po ko nukentėjusiajai išėjus į namo laiptinę, tęsdamas nusikalstamus veiksmus vieną kartą spyrė F. Ž. į pilvą, nuo smūgio jai atsitrenkus į duris ir nukritus ant koridoriaus grindų, vieną kartą spyrė į nugarą, padarydamas nukentėjusiajai nugaros sumušimą su 12-o slankstelio lūžimu, dėl kurio jos sveikata buvo sutrikdyta ilgesniam nei 10 parų laikotarpiui ir nukentėjusioji prarado 50% bendro ir profesinio darbingumo, vertinamu sunkiu sveikatos sutrikdymu, ir taip sunkiai sutrikdė F.

¹⁰³ JOVAIŠAS, K. Baudžiamųjų įstatymų komentaras// *Teisės problemos*, Nr. 2, Vilnius, 1997, p. 41

¹⁰⁴ Panevėžio apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-21-193/2009

Ž. sveikatą¹⁰⁵. Byloje taip pat buvo konstatuota, kad F. Ž. 50% darbingumo prarado ne mažiau kaip vieneriems metams. Pažymėtina, kad LR sveikatos apsaugos ministro įsakyme „Dėl darbingumo lygio nustatymo kriterijų aprašo ir darbingumo lygio nustatymo tvarkos aprašo patvirtinimo“¹⁰⁶ V skyriuje yra nurodyta, kad darbingumo nustatymo terminas, atsižvelgiant į asmens sveikatos būklę, gali būti pratęstas iki 6 metų arba iki senatvės pensijos amžiaus. Todėl galimas darbingumo lygio pasikeitimas (sumažėjimas ar padidėjimas) ateityje neturi reikšmės sprendžiant veikos juridinio įvertinimo klausimą.

Sužalojimas ar susargdinimas, dėl kurio prarandama didelė dalis bendro darbingumo. Bendrasis darbingumas – žmogaus gebėjimas ir galimybė dirbti darbus, kuriems nereikia specialių žinių, kvalifikacijos ir įgūdžių. Kaip ir profesinio darbingumo praradimo atveju, turi būti prarasta 30 ir daugiau procentų darbingumo, t. y. tokiu mastu sumažėja asmens gebėjimas ir galimybė dirbti tokius darbus, kurie nereikalauja specialių žinių bei išsilavinimo. Pavyzdžiui, Kauno apygardos teismo nuosprendžiu, A. K. nuteistas už tai, kad tyčia sunkiai sutrikdė A. Š. sveikatą, asmeninio konflikto metu tyčia ranka sudavė vieną smūgį A. Š. į galvą, šiam nukritus ant asfalto spyrė keletą kartų į įvairias kūno vietas, taip padarydamas nukentėjusiam A. Š. sunkų sveikatos sutrikdymą, nes dėl akies gyslainės plyšimo nukentėjusysis neteko 30% bendro pastovaus darbingumo¹⁰⁷. Kitoje byloje, A. Š. kumščiais sudavus nukentėjusiajam M. J. penkis smūgius į kairį šoną ir į nugarą bei vieną smūgį į pilvą, buvo padarytas pilvo sumušimas su blužnies plyšimu, dėl ko nukentėjusysis M. J. neteko daugiau kaip 30% bendro pastovaus darbingumo, t. y. sunkiai sutrikdė nukentėjusiojo M. J. sveikatą¹⁰⁸.

Lyginant užsienio šalių baudžiamuosius kodeksus, pastebėta, kad šis padarinys, atsižvelgiant į ekonominio vertinimo kriterijų, yra išskiriamas kaimyninių šalių baudžiamuosiuose įstatymuose. Pavyzdžiui, Lenkijos BK įtvirtinta sunkaus sveikatos sutrikdymo sudėtis pagal šį požymį atitinka LR BK, t. y. asmuo laikomas sunkiai sužalotas ar susargdintas, jei visiškai ar dalinai neteko didelės dalies bendro ar profesinio darbingumo. Ukrainos BK įvardijamas tik bendro darbingumo netekimas, neišskiriant profesinio, tačiau normos sudėtyje yra konkrečiai įvardijama, kad asmuo turi prarasti ne mažiau kaip 1/3 darbingumo, kad veika būtų pripažinta sunkiu sveikatos sutrikdymu. Pavyzdžiui, Rusijoje būtina prarasti 1/3 bendro darbingumo, kad veika būtų

¹⁰⁵ Lietuvos apeliacinio teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-242/2008

¹⁰⁶ Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2005 m. kovo 21 d. įsakymas Nr. A1-78/V-179 „Dėl darbingumo lygio nustatymo kriterijų aprašo ir darbingumo lygio nustatymo tvarkos aprašo patvirtinimo“// *Valstybės žinios*, Nr. 28, 2005

¹⁰⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-209/2010

¹⁰⁸ Kauno apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-721-81/2010

kvalifikuojama pagal 111 str., tačiau profesinis darbingumas turi būti prarastas visiškai. Kaip jau minėta, Prancūzijos BK pateikia abstraktus pobūdžio sunkaus sveikatos sutrikdymo sudėtį, nedetalizuojant padarinių, todėl ir minėtas padarinys nėra išskiriamas.

Paskutinis sunkų sveikatos sutrikdymą apibūdinantis padarinys yra **nepataisomas kūno subjaurojimas**, kuris gali pasireikšti kaip tiesioginio sužalojimo, operacijos, nudegimo ar ligos (pvz., raupų) padarinys. Pažymėtina, kad baudžiamoji atsakomybė, kilus šiems padariniams, kyla atsižvelgiant į estetinį vertinimo kriterijų. Kaip jau minėta, anksčiau galiojusiam 1961 m. BK tokio požymio nebuvo ir sunkiu sveikatos sutrikdymu buvo pripažįstamas ne viso kūno, o tik veido subjaurojimas. Atsižvelgiant į nagrinėjamų užsienio šalių sunkaus sveikatos sutrikdymo sudėtis, galima pastebėti, kad Lenkijoje taip pat egzistuoja platesnė „subjauroto ar deformuoto kūno“ sąvoka, nei veido subjaurojimas, įtvirtintas Ukrainos BK.

Šiuo metu veido subjaurojimu yra laikoma akies obuolio netekimas, nosies netekimas ar deformacija, ausies kaušelio ar jos dalies netekimas, žymus veido randas, asimetrija ir pan. Kitų kūno vietų subjaurojimu laikoma, pavyzdžiui, rankos piršto, viso delno ar rankos netekimas, ryškūs randai kūne, kūno asimetrija. Kūnas pripažįstamas subjaurotu nepataisomai, kai tokių padarinių negalima pašalinti įprastu chirurginiu būdu (ne kosmetine operacija) ir daro jį nenormaliu – negražiu, atstumiančiu¹⁰⁹. Jei yra pripažįstama, kad reikalinga operacija sužalojimams panaikinti arba pakoreguoti, tai laikoma, kad subjaurojimas yra nepataisomas. Paminėtina ir tai, kad pirmiausia, subjaurojimo faktą konstatuoja teisėsaugos institucijos, o ar kūnas subjaurotas nepataisomai sprendžia teismo medicinos ekspertai, pateikdami išvadą. Pavyzdžiui, Klaipėdos apygardos teismo nuosprendyje¹¹⁰ nurodoma, kad dėl kaltinamojo T. J. suduotų smūgių nudaužto stiklinio butelio dalimi nukentėjusiajam M. P. buvo padarytas sunkus sveikatos sutrikdymas – pjautinės žaizdos dešinio smilkinio-kaktos srityje, dešiniame skruoste ir kairio dilbio-riešo srityje, todėl dėl patirtų žaizdų susidarė nepataisomi, bjaurojantis nukentėjusiojo kūną randai. Šioje byloje teismo medicinos specialisto išvadamis nustatyta, kad nukentėjusiojo kūną bjaurojančius randus yra tikimybė padaryti mažiau atstumiančios išvaizdos tik chirurginės plastinės operacijos pagalba, tačiau ir šiuo atveju garantijos dėl operacijos rezultatų nėra. Tuo būdu, teismui nustatčius, jog dėl kaltinamojo butelio nuodauža suduotų smūgių buvo subjaurotas nukentėjusiojo kūnas, ir teismo medicinos specialistui konstatavus, jog šis kūno subjaurojimas yra nepataisomas (jis neišnyks ar nesumažės natūraliai, jo negalima

¹⁰⁹ ABRAMAVIČIUS, A.; *et al.* Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis (99-212 straipsniai). Vilnius: Registrų centas, 2009, p. 136

¹¹⁰ Klaipėdos apygardos baudžiamoji byla Nr. 1-77-557/2010

pašalinti terapinėmis priemonėmis), T. J. veika kvalifikuojama kaip tyčinis sunkus nukentėjusiojo M. P. sveikatos sutrikdymas.

Taigi nepataisomas kūno subjaurojimas konstatuojamas tada, kai prie tokių išvadų prieina teisėsaugos institucija, atsižvelgdama į teismo medicinos eksperto išvadą dėl kūno sužalojimo pasekmių pašalinimo galimybę.

1.2.3. Priežastinis ryšys

Priežastinis ryšys – tai toks santykis tarp reiškinių, kuriam esant vienas reiškinytis ar sąveikaujančių reiškinių visuma (priežastis) sukelia ir nulemia kitą reiškinių (pasekmę)¹¹¹. Priežastinis pavojingos veikos ir baudžiamajame įstatyme numatytų pavojingų padarinių ryšys yra objektyvusis nusikalstamos veikos sudėties požymis. Sunkaus sveikatos sutrikdymo sudėtis yra materialioji, todėl priežastinis ryšys yra būtinas nusikalstamos veikos požymis.

Nustatant priežastinį ryšį yra svarbi ta aplinkybė, ar kaltininkui inkriminuoti nusikalstami veiksmai buvo būtina kilusių padarinių sąlyga. Taigi priežastinio ryšio numatymas nusikalstamoje veikoje yra būtinojo priežastinio ryšio savybė, skirianti jį nuo atsitiktinio ryšio. Vienoje iš Lietuvos apeliacinio teismo bylų¹¹² buvo neginčijamai nustatyta, kad apeliantas sudavė vieną smūgį J. A. į veido sritį, nuo kurio jis nukrito ir galva atsitrenkė į grindinį. Taigi, akivaizdu, jog būtent D. K. suduotas smūgis buvo priežastiniame ryšyje su J. A. padarytu sunkiu sveikatos sutrikdymu, kadangi suduotas smūgis buvo būtina sąlyga J. A. nukristi ir galva atsitrenkti į grindinį.

Pažymėtina, kad sunkaus sveikatos sutrikdymo atveju, nusikalstama veika turi būti dėsninga, o ne atsitiktinis kaltininko veikos padarinys. Pavyzdžiui, Lietuvos apeliacinio teismo išnagrinėtoje byloje nustatyta, kad P. P., būdamas apsvaigęs nuo alkoholio, tarpusavio konflikto su savo sūnumi R. P., dūrė pastarajam peiliu į krūtinę, ir būtent šis tyčinis P. P. veiksmas, o ne koks nors neatsargus jo poelgis buvo būtinoji padarinių – R. P. sunkaus sveikatos sutrikdymo – kilimo sąlyga, ir šiuos P. P. smurtinius veiksmus prieš nukentėjusį R. P.– dūrį peiliu sąlygojo ne kas nors kita, kaip tik girtumas ir pyktis. Teismas konstatavo, kad P. P., darančiam tokią veiką, nebuvo paslaptis

---

¹¹¹ ABRAMAVIČIUS, A.; *et al.* Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. Vadovėlis. Trečiasis pataisytas ir papildytas leidimas. Vilnius: Eugrimas, 2003, p. 180 – 181

¹¹² Lietuvos apeliacinio teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-441/2009

priežastinio ryšio dėl padarytos veikos vystymosi dėsningumai. Jis numatė kaip vystysis priežastinis ryšys ir kad tokia jo veika gali sukelti būtent tokias pasekmes¹¹³.

Taigi, darytina išvada, kad baudžiamąją teisinę reikšmę turi tik būtinas priežastinis ryšys, kurį kaltininkas gali numatyti iš anksto ir dėsningai. Atsitiktinis ryšys tokių savybių neturi, todėl, net ir nustacius tokio ryšio egzistavimą, baudžiamoji atsakomybė nekiltų, kadangi nebūtų galima įrodyti kaltės. Juk vienas iš kaltės elementų yra įstatyme numatytų padarinių numatymas, o numatyti asmuo gali tik būtinuosius padarinius, kurie išplaukia iš dėsningumais pagrįsto priežastinio ryšio¹¹⁴.

Autorės nuomone, žymiai sunkiau priežastinį ryšį suvokti, kai sunkus sveikatos sutrikdymas yra padaromas neveikimu. Čia reikia ieškoti atsakymo į klausimus, ar asmuo privalėjo, turėjo pareigą elgtis vienaip ar kitaip veikti, ar tomis įvykio aplinkybėmis turėjo galimybių tas pareigas realizuoti. Neveikimo ypatybė, kaip jau minėta, - kaltininkas tiesiogiai ne savo veika sukėlė padarinius, bet tai, kad neatliko pareigos (neįjungė, nenuspaudė ar kažko neprižiūrėjo). Tačiau nustatyti vien tokias aplinkybes neužtenka, nes reikia įrodyti ir tai, kad kaltininkas suvokė tokią priežastingumo eigą.

Taigi kiekvienas objektyvusis požymis kaltininko veikoje turi būti suprstas, suvoktas ir tai turi būti įrodyta baudžiamosios bylos medžiagoje.

2. SUBJEKTYVIEJI POŽYMAI

Baudžiamojoje teisėje subjektyvieji požymiai – liečiantys vidinę, psichinę nusikaltimo pusę – apibūdina nusikaltėlį, jo psichinį santykį su veika, jo elgesio motyvaciją ir tikslingumą. Savaime suprantama, kad vien išorinių požymių neužtenka norint tinkamai inkriminuoti veiką, todėl ypatingą reikšmę turi detalus kaltininko veikos subjektyviųjų kriterijų nustatymas.

2.1. Subjektas

Subjektas bendraja baudžiamosios teisės prasme yra fizinis asmuo, pakaltinamas, sulaukęs įstatymo numatyto amžiaus bei pažeidęs baudžiamąjį įstatymą ir padaręs nusikalstamą veiką. Nusikalstamos veikos subjektu turi būti sąmoningas ir valingas asmuo, kad suprastų ir suvoktų savo atliekamų veiksmų pavojingumą. Todėl būtinosios bendrosios subjekto savybės yra amžius ir pakaltinamumas.

---

¹¹³ Lietuvos apeliacinio teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-68/2010

¹¹⁴ PIESLIAKAS, V. *Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga*. Vilnius: Justitia, 2009, p. 310

Bendroji amžiaus riba, kada asmuo gali būti patrauktas baudžiamojon atsakomybėn, yra 16 metų. LR BK 13 str. 2 d. yra pateiktas baigtinis sąrašas veiku, kada už šių padarymą privalo atsakyti ir tie asmenys, kuriems iki pavojingos veikos padarymo yra suėję 14 metų.

Taigi sunkaus sveikatos sutrikdymo subjektas yra fizinis asmuo, sulaukęs 14 m. amžiaus, pakaltinamas ir pažeidęs LR BK 135 str. Su amžiumi atsiranda ir psichinis brandumas, todėl LR BK 13 str. 2 d. numatyta atsakomybė nuo 14 m. grindžiama dviem kriterijais: a) įstatymo leidėjo požiūriu tokio amžiaus sulaukęs asmuo geba suvokti sunkaus sveikatos sutrikdymo pavojingumą ir galimų baudžiamojo pobūdžio suvaržymų reikšmę; b) nusikalstamos veikos yra sunkūs ar labai sunkūs nusikaltimai didžiausią socialinę reikšmę turintiems gėriams – žmogaus gyvybei, sveikatai, seksualinio apsisprendimo laisvei ir neliečiamumui ir kt. Tokia pati amžiaus riba numatyta ir kitų užsienio šalių baudžiamuosiuose įstatymuose, pavyzdžiui, Ukrainos įstatymo leidėjas 22 str. 2 d. numato baudžiamąją atsakomybę už sunkų kūno sužalojimą asmeniui nuo 14 m. Rusijos BK 20 str. 2 d. taip pat įtvirtina 14 m. amžiaus ribą už sunkaus kūno sužalojimą. Estijos baudžiamajame kodekse¹¹⁵ apskritai baudžiamoji atsakomybė numatyta nuo 14 m. (33 str.) už visus nusikaltimus, neišskiriant atskirų veiku, kur amžiaus riba yra mažinama atsižvelgiant į jų pavojingumą. Tuo tarpu Lenkijos BK (10 str. 2 d.) ir Švedijos Baudžiamasis Kodeksas¹¹⁶ (6 str.) (toliau – Švedijos BK) numato didesnę amžiaus ribą – 15 m.

Taigi tiek Lietuvos, tiek užsienio šalių valstybių baudžiamuosiuose įstatymuose yra įtvirtinta panaši amžiaus riba už sunkų sveikatos sutrikdymą, tačiau pastaruoju metu pasigirsta diskusijų, kad už sunkius nusikaltimus reikia mažinti baudžiamosios atsakomybės minimalią amžiaus ribą iki 12 m. Šią poziciją palaikantys tikisi, kad tai padėtų sulaikytų mažamečius asmenis nuo nusikaltimo padarymo, panaikintų jų nebaudžiamumo iliuziją bei sumažintų nusikalstamų veiku skaičių. Oponentai teigia, kad sankcijų griežtinimas neišsprendžia problemos ir nedaro prevencinio poveikio. Viena iš pagrindinių baudžiamosios atsakomybės mechanizmo veiksmingumo užtikrinimo sąlygų – asmenybės psichologinis ir socialinis brandumas. Dvylikametis asmuo dar nėra nei psichologiškai, nei socialiai subrendęs atlikti bausmę ir suvokti bausmės tikslus. Autorės nuomone, dabartiniai kriminologiniai ir psichologiniai tyrimai nesuteikia pagrindo manyti, kad ši problema būtų išspręsta mažinant minimalią amžiaus ribą iki 12 m.

---

¹¹⁵ The Criminal Code of the Republic of Estonia. Prieiga per internetą: <<http://legislationline.org/download/action/download/id/1280/file/4d16963509db70c09d23e52cb8df.htm/preview>>

¹¹⁶ The Swedish Penal Code. Prieiga per internetą: <<http://www.sweden.gov.se/content/1/c6/02/77/77/cb79a8a3.pdf>>

Antrasis būtinas nusikalstamos veikos subjekto požymis yra **pakaltinamumas**. LR BK nėra įtvirtinta pakaltinamumo sąvoka (manoma, kad tai yra savaime suprantamas dalykas), todėl ji yra suvokiama per nepakaltinamumo apibrėžimą, įtvirtintą LR BK 17 str. Taigi pakaltinamumas – fizinio asmens sugebėjimas suvokti savo veiksmų esmę ir juos valdyti¹¹⁷. Tik iš asmens, suvokiančio savo veiksmų esmę ir gebančio juos valdyti, baudžiamasis įstatymas gali reikalauti elgtis atitinkamai arba susilaikyti nuo tam tikrų veiksmų. Jei asmuo yra pripažįstamas nepakaltinamu, tai toks asmuo yra nebaudžiamas ir netraukiamas baudžiamojon atsakomybėn, nes būdamas nepakaltinamu, jis nesupras ir bausmės poveikio. Tačiau nepakanka vien nustatyti, kad žmogus turi tam tikrų psichikos sutrikimų, norint asmenį pripažinti nepakaltinamu, būtina nustatyti du kriterijus, t. y.: medicininį ir juridinį.

Medicininis kriterijus apibūdina bendrą psichinę žmogaus būseną, jo išraiška yra įvairūs psichikos sutrikimai, kurie nepriklauso nuo asmens valios, t. y.: psichikos ligos, silpnaprotystė ir kiti psichinės veiklos sutrikimai. Pažymėtina, kad medicininį (biologinį) kriterijų sudaro tik psichikos sutrikimai. Jei psichinė veikla sutrinka dėl kitų priežasčių, tokių kaip susijaudinimas, gimdymas, apsvaigimas nuo narkotinių medžiagų ar alkoholio (svarbu nepamiršti, kad patologinis apsvaigimas nuo alkoholio sudaro medicininį kriterijų), tai tokia būseną nėra laikoma nepakaltinamumo kriterijumi, tačiau gali turėti įtakos veikos kvalifikavimui.

Juridinis arba kitaip psichologinis kriterijus apibūdina asmens intelektą ir valią pavojingos veikos metu. Juridinis nepakaltinamumo kriterijus apibūdina tokį asmens psichikos sutrikimą, kuris atima jam sugebėjimą suvokti savo veiksmų esmę arba suvokiant tą esmę juos valdyti¹¹⁸. Medicininis nepakaltinamumo kriterijus tėra prielaida pripažinti asmenį nepakaltinamą, nes ne kiekviena psichikos liga ar kitoks psichikos sutrikimas sukelia tokią asmens būseną, dėl kurios jis negali suprasti savo veiksmų esmės ir jų valdyti, todėl juridinis nepakaltinamumo kriterijus kaip tik ir apibūdina, kaip ir kiek psichinės veikos sutrikimas apriboja (ar net atima) gebėjimą suprasti savo veiksmų esmę¹¹⁹.

Kitaip nei pakaltinamumo institutas, riboto pakaltinamumo institutas yra įtvirtintas LR BK 18 str. Tokio pobūdžio institutas reikalingas tokiais atvejais, kai asmenų, padariusių nusikalstamas veikas, turimi tam tikri psichikos sutrikimai yra nepakankamas pagrindas pripažinti asmenį nepakaltinamu. Taigi padaręs sunkų sveikatos

---

¹¹⁷ ABRAMAVIČIUS, A.; *et al.* Lietuvos Respublikos Baudžiamojo kodekso komentaras. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004, p. 113

¹¹⁸ *Ibidem*, p. 115

¹¹⁹ DRAKŠIENĖ, A. Pakaltinamumas kaip nepilnamečių baudžiamosios atsakomybės prielaida// *Teisė*, Nr. 58, 2006, p. 58

sutrikdymą ir pripažintas teismo ribotai pakaltinamu, asmuo atsakys už savo pavojingą veiką, tačiau bausmė jam gali būti švelninama pagal LR BK 18 str. 3 d., vadovaujantis LR BK 59 str. Norint asmenį pripažinti ribotai pakaltinamu, kaip ir nepakaltinamumo atveju, reikalingi du kriterijai: medicininis ir juridinis, o nors vieno iš jų nebuvimas panaikina galimybę asmenį laikyti ribotai pakaltinamu¹²⁰.

Paminėtina, kad baudžiamoji atsakomybė už sunkų sveikatos sutrikdymą kyla tik fiziniam asmeniui. Juridinis asmuo pagal LR BK 135 str. neatsako. Už LR BK XVIII skyriuje įtvirtintas nusikalstamas veikas žmogaus sveikatai juridinis asmuo atsakys tik vienu atveju – jei sunkus sveikatos sutrikdymas bus padarytas dėl neatsargumo (137 str.). Lyginant užsienio šalių baudžiamuosius kodeksus, pastebėta, kad Ukrainoje, Rusijoje, Latvijoje ir daugelyje kitų užsienio valstybių juridiniam asmeniui baudžiamoji atsakomybė taip pat nekyla už sunkų sveikatos sutrikdymą, skirtingai nei Prancūzijoje, kurios BK 222 str. 6 d. 1 d. numato juridinio asmens baudžiamąją atsakomybę už nusikaltimus, įtvirtintus II knygos „Nusikaltimai prieš asmenį“ antrame skyriuje „Apie kėsiniamsi į fizinę ar psichinę žmogaus neliečiamybę“.

2.2. Subjektyvioji nusikaltimo pusė

Subjektyvioji nusikaltimo pusė – tai subjektyvių požymių, apibūdinančių pavojingą veiką ir pasekmes, visuma. Tai vidinė nusikaltimo pusė, parodanti asmens psichinį santykį su veika, todėl ją yra sudėtinga nustatyti, kadangi susiduriama su psichiniais procesais, vykstančiais žmogaus sąmonėje. Teisingas požymių atskleidimas turi didelę reikšmę kvalifikuojant veikas, atribojant panašius nusikaltimus, taip pat skiriant bausmės rūšį ir dydį. Šiai nusikaltimo pusei priskiriama: kaltė, motyvas bei tikslas.

2.2.1. Kaltė

Kaltė pagal baudžiamosios teisės teoriją apibrėžiama kaip asmens santykis su daroma pavojinga veika (veikimu ir neveikimu) ir padariniais¹²¹. Pagal LR BK 14 str. yra skiriamos dvi kaltės formos: tyčia ir neatsargumas. Pirmoji forma yra skiriama į tiesioginę ir netiesioginę. Pastarosiomis gali būti padarytas ir sunkus sveikatos sutrikdymas. Taigi veika padaryta tyčia pripažįstama tuomet, kai asmuo suvokia savo

¹²⁰ MEŠKA, A. Riboto pakaltinamumo sąvoka. *Lietuvos Respublikos baudžiamajam kodeksui – 10 metų. Recenzuotų mokslinių straipsnių, skirtų baudžiamosios politikos ir baudžiamųjų įstatymų teisėkūros, baudžiamosios teisės, baudžiamojo proceso ir nusikaltimų kvalifikavimo problematikai, rinkinys*. Vilnius: VĮ Registrų centras, 2011, p. 243

¹²¹ ABRAMAVIČIUS, A.; et al. *Lietuvos Respublikos Baudžiamojo kodekso komentaras*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004, p. 103

veikos pavojingumą, numato šios veikos pavojingus padarinius ir tų padarinių siekia arba sąmoningai leidžia jiems atsirasti. Pagrindinis skirtumas tarp tyčios rūšių yra valinis elementas, apibūdinantis asmens psichinį santykį su padariniais.

Sunkus sveikatos sutrikdymas laikomas padarytu **tiesiogine tyčia**, kai asmuo suprato, kad jis savo veika kėsina į kito žmogaus sveikatą, numatė, kad gali ją sutrikdyti ir norėjo taip elgtis. Pavyzdžiui, vienoje iš Kauno apygardos teismo bylų teisėjų kolegija konstatavo, kad N. Z. tyčia sudavė du smūgius peiliu nukentėjusiajam į nugaros kairę pusę bei pilvo sritį, dėl ko buvo sunkiai sutrikdyta nukentėjusiojo sveikata. Teismas nustatė, jog šiuos veiksmus nuteistasis padarė veikdamas tiesiogine tyčia, t. y. jis suprato, kad kėsina į nukentėjusiojo sveikatą, numatė, kad gali nukentėjusiajam sunkiai sutrikdyti sveikatą ir tokių padarinių siekė¹²².

Veika bus laikoma padaryta **netiesiogine tyčia**, kai asmuo suvokia, jog atlieka veiksmus, pavojingus kito žmogaus sveikatai, numato, kad savo veiksmais gali sukelti sunkų sveikatos sutrikdymą, tačiau nėra siekiama konkrečių padarinių. Nors kaltininkas tų padarinių ir nenori, tačiau sąmoningai leidžia jiems kilti. Tai iliustruoja Lietuvos apeliacinio teismo nutartis¹²³, kurioje teigiama, kad G. P., durdamas aštriu metaliniu iešmu nukentėjusiajam į akies sritį, veikė netiesiogine tyčia. Tai patvirtina veikos padarymui panaudotas įrankis ir sužalojimo lokalizacija. Nors G. P. nenorėjo sunkiai sužaloti nukentėjusiojo, tačiau pasirinko tokį veikos būdą, įrankį bei sužalojimo lokalizaciją, kuris sąlygoja didelę tikimybę įstatyme numatytiems padariniams atsirasti.

Atsižvelgiant į padarinių siekimą, sunkaus sveikatos sutrikdymo atžvilgiu, tyčia yra išskiriama į apibrėžtą (konkretizuotą) ir neapibrėžtą (nekonkretizuotą). Konkretizuota tyčia yra tuomet, kai asmuo konkrečiai suvokia savo veiksmų pavojingumą ir siekia konkrečių padarinių. Tačiau labai dažnai tyčia sunkaus sveikatos sutrikdymo atvejais būna nekonkretizuota, neapibrėžta. Pavyzdžiui, asmuo spardo į žmogaus krūtinės sritį tai, esant neapibrėžtai tyčiai, kaltininkas suvokia veiksmų pavojingumą, bet nesuvokia konkretaus padarinių pavojingumo. Kitaip tariant, kaltininką tenkina bet kokio laipsnio atsiradę padariniai, neatsižvelgiant į jų sunkumą¹²⁴. Šios tyčios skiriasi veikų kvalifikavimu: esant **apibrėžtai** – veika kvalifikuojama pagal tyčios kryptingumą (lemiamą reikšmę turi subjektyvieji nusikalstamos veikos požymiai). Tai reiškia, kad kaltininkas, norėdamas sunkiai sutrikdyti kito asmens sveikatą, tačiau jam nepavykus to padaryti dėl nuo jo nepriklausančių priežasčių, bus traukiamas baudžiamojon

¹²² Kauno apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-20-138/2010

¹²³ Lietuvos apeliacinio teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-223/2010

¹²⁴ ABRAMAVIČIUS, A.; et al. *Lietuvos Respublikos Baudžiamojo kodekso komentaras*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004, p. 109

atsakomybėn dėl pasikėsimo padaryti sunkų sveikatos sutrikdymą; esant *neapibrėžtai* – nusikalstama veika kvalifikuojama pagal objektyviusius požymius ir yra atsakoma už realiai kilusius padarinius (nėščia moteris buvo spardoma ir neteko kūdikio, tai atitinkamai kvalifikuojama kaip sunkus sveikatos sutrikdymas, jei mirė – pagal LR BK 129 str.).

Apibrėžtos tyčios sąvoka baudžiamosios teisės doktrinoje bei teismų praktikoje paprastai nekelia didesnių teorinių ar praktinių problemų. Tačiau pastaruoju metu keliama neapibrėžtos tyčios ir jos santykio su kitomis tyčiomis problema, dėl to išskyla kitas diskusijas keliantis – kaltės turinio – klausimas kvalifikuojant veiką žmogaus gyvybės ir sveikatos bylose.

Dalis baudžiamosios teisės mokslininkų laikosi nuomonės, kad neapibrėžta ir alternatyvi tyčia yra tapačios sąvokos ir jų skyrimas yra dirbtinis¹²⁵. Pastarieji kritikuoja oponentus: asmens suvokimas ir siekis psichologiniu požiūriu gal ir gali būti neapibrėžti, bet baudžiamojoje teisėje tyčia neapibrėžta negali būti, nes ją apibrėžia baudžiamajame įstatyme numatyti nusikalstamų veikų sudėčių objektyvieji požymiai¹²⁶. Todėl šios nuomonės šalininkai teigia, kad skirstymas į tiesioginę ir netiesioginę tyčią esti pakankamas ir siūlo atsisakyti tyčios skirstymo į apibrėžtą ir neapibrėžtą. Jų nuomone, kvalifikuojant veikas reikėtų nustatyti, kokią sunkiausią tyčią turėjo kaltininkas darydamas nusikalstamą veiką ir pagal tai kvalifikuoti nusikalstamas veikas.

Tokios kaltės turinio nustatymo pozicijos siūloma laikytis ir kvalifikuojant nusikaltimus žmogaus gyvybei ir sveikatai, tačiau ne visais atvejais. Tai priklauso nuo situacijos, veikos intensyvumo, įrankių, smūgių skaičiaus ir pan. Pavyzdžiui, jei asmuo prieš kitą asmenį panaudoja savo kūno jėgą, suduoda smūgius ranka ar koja į įvairias kūno dalis, galima teigti, kad jis gal ir negalėjo tiksliai numatyti padarinių sunkumo.

Tačiau kaip vertinti situaciją, kai prieš žmogų yra panaudojamas peilis, dėl kurio panaudojimo kyla didelė gyvybės atėmimo tikimybė? Šiuo atveju kaltininkas net ir nenumatydamas galimų padarinių ir neigdamas norą atimti gyvybę, jis gyvybės atėmimą numato kaip vieną iš alternatyvų – jo neapibrėžta tyčia turi platesnes ribas nei panaudojant savo kūno jėgą. Taigi tokiais atvejais susiduriama ne su apibrėžta tyčia, o jos atmaina – alternatyvia tyčia. Esant tokiai alternatyviai tyčiai, kai suvokimas ir numatymas apima kelias vertybes, iš kurių viena mažiau ginama, o kita daugiau, asmens veiką reikia

---

¹²⁵ BIKELIS, S. Alternatyvios (neapibrėžtos) tyčios samprata ir baudžiamoji teisinė reikšmė. *Jurisprudencija*. Nr. 11 (113), 2008, p. 28

¹²⁶ *Ibidem*, p. 29

kvalifikuoti ne pagal kilusius padarinius, o kaip pasikėsinimą į labiausiai saugomą vertybę, t. y. kaip pasikėsinimą nužudyti¹²⁷.

Šio darbo autorė nepalaiko nuomonės, siūlančios atsisakyti apibrėžtos ir neapibrėžtos tyčios klasifikavimo baudžiamojoje teisėje. Manytina, kad atsisakius šio skirstymo, būtų mažiau dėmesio skiriama kaltės turinio išaiškinimui ir veikos būtų kvalifikuojamos „paprasciau“. Net ir dabar, esant tokiam skirstymui, teismų praktikoje susiduriama su probleminiais klausimais. Pavyzdžiui, asmenys, įdūrę peilį į nukentėjusiojo gyvybiškai svarbias vietas, tačiau pastarajam likus gyvam, dažnai atsako ne už pasikėsinimą nužudyti, bet už kilusius padarinius¹²⁸. Ir atvirkščiai, asmuo, sudavęs ranka ar koja vieną smūgį į galvos sritį, ir nukentėjusiajam mirus, dažnai atsako už nužudymą¹²⁹.

Analizuojamas klausimas atsispindi ir LAT senato nutarime¹³⁰, kuriame teigiama, kad tai yra aktualus klausimas norint atskirti sunkų sveikatos sutrikdymą nuo pasikėsinimo nužudyti: kai yra siekiama tiesiogine apibrėžta tyčia atimti gyvybę, tačiau padaromas tik sunkus sveikatos sutrikdymas, kvalifikuojama kaip pasikėsinimas nužudyti. Pažymėtina, kad pasikėsinimas sunkiai sutrikdyti sveikatą įmanomas tik esant tiesioginei tyčiai, t. y. kai kaltininkas veikė norėdamas sunkiai sutrikdyti sveikatą (pvz., išdurti akį, tačiau nepavyko dėl priežasčių, nepriklausančių nuo jo valios).

Apibendrinant aukščiau išdėstytus teiginius, galime daryti išvadą, kad tyčios apibrėžtumas turi praktinės reikšmės atskiriant baigtus nusikaltimus nuo kėsinimosi juos padaryti. Todėl, autorės nuomone, teismų praktikoje kvalifikuojant veikas, reikia išsamiau analizuoti subjektyvius nusikaltimo požymius ir netraukti kaltininko baudžiamojon atsakomybėn vien tik pagal atsiradusius padarinius.

2.2.2. Motyvas ir tikslas

Nusikaltimo padarymo motyvas ir tikslas yra fakultatyvieji subjektyviosios pusės požymiai, kurie įeina į nusikalstamų veikų sudėtis ir įrodinėjami tada, kai įstatymų leidėjas juos įtvirtina veikų sudėtyse.

Nusikaltimo padarymo **motyvas** – tai suvoktos vidinės paskatos, kurios nulemia asmens pasiryžimą padaryti nusikaltimą¹³¹. Motyvas gali pasireikšti įvairiai, tačiau

¹²⁷ PIESLIAKAS, V. Kaltės turinio nustatymo problemos bylose dėl nusikaltimų žmogaus gyvybei ir sveikatai. *Socialinių mokslų studijos*. Nr. 4 (4), 2009, p. 13

¹²⁸ Lietuvos apeliacinio teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-5/2009

¹²⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-P-247/2009

¹³⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2004 m. birželio 18 d. nutarimas Nr. 46 “Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose“. *Teismų praktika*, Nr. 21, 2004

¹³¹ ABRAMAVIČIUS, A.; et al. *Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. Vadovėlis. Trečiasis pataisytas ir papildytas leidimas*. Vilnius: Eugrimas, 2003, p. 214

dažniausiai baudžiamuosiuose įstatymuose motyvai yra savanaudiškos ar chuliganiškos paskatos. Sunkaus sveikatos sutrikdymo kontekste motyvas ir tikslas dažniausiai didesnės reikšmės neturi, tačiau, įstatymų leidėjas būtent chuliganiškas (BK 135 str. 2 d. 8 p.) ir savanaudiškas (BK 135 str. 2 d. 9 p.) paskatas pripažįsta sunkaus sveikatos sutrikdymo kvalifikuojančiais požymiais, kaip ir BK 135 str. 2 d. 10 p. įtvirtintą motyvą dėl nukentėjusio asmens tarnybos ar piliečio pareigų vykdymo. Tai pagrindžia ir teismų praktika, pavyzdžiui, esant chuliganiškoms paskatoms, vienoje iš savo bylų teismas pasisakė, kad tai yra kvalifikuojanti aplinkybė, apibūdinanti nusikaltimo subjektyvųjį požymį – nusikaltimo padarymo motyvą. Motyvas – chuliganiškos paskatos – paprastai pasireiškia neišprovokuota agresija, šioms paskatoms būdingas veikos beprižastingumas, akivaizdus neadekvatumas¹³². Pažymėtina, kad išanalizavus teismų praktiką, pastebėta, jog dažniausiai sutinkamas motyvas pagrindinėje 135 str. sudėtyje – pyktis, kerštas, kuris paprastai atsiranda iškilus buitiniams konfliktams.

Nusikalstamos veikos padarymo **tikslas** – tai asmens siekiai, susiję su nusikalstamos veikos padarymu, priežastys, dėl ko jis nusprendė padaryti nusikalstamą veiką¹³³. Reikėtų paminėti, kad negalime tapatinti tikslo su padariniais, kadangi pastarasis apibūdina asmens mąstymą, o pasekmės yra objektyvios tikrovės faktas. Nusikalstamo tikslo siekimas būdingas tik tiems nusikaltimams, kurie padaromi tiesiogine tyčia ir pastarojo pavojingumas nulemia ir nusikaltimo pavojingumo laipsnį. Taigi, jei nusikaltimas bus padarytas turint tikslą nuslėpti kitą nusikaltimą (135 str. 2 p. 11 p.), įgyti nukentėjusio asmens organą, audinį ar ląsteles (135 str. 2 d. 12 p.) ar išreiškiant neapykantą asmenų grupei ar jai priklausančiam asmeniui dėl rasės, tautybės, lyties ir pan. (135 str. 2 d. 13 p.), tai veika bus inkriminuojama pagal atitinkamus sunkaus sveikatos sutrikdymo kvalifikuojančius požymius. Tačiau šie ir likusieji sunkaus sveikatos sutrikdymo kvalifikuojantys požymiai bus aptarti plačiau kitoje darbo dalyje.

Taigi sunkaus sveikatos sutrikdymo atveju motyvas ir tikslas yra atsakomybę sunkinanti aplinkybė, kuri parodo veikos pavojingumo laipsnį ir kartu susiaurina baudžiamosios atsakomybės ribas. Pažymėtina, kad abu šiuos fakultatyviusius subjektyviosios pusės požymius sieja nepertraukiamas ryšys, jie abu kartu formuoja kaltę ir jos pobūdį¹³⁴.

---

¹³² Lietuvos apeliacinio teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-459/2010

¹³³ PIESLIAKAS, V. *Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga*. Vilnius: Justitia, 2009, p. 438

¹³⁴ Plačiau apie motyvą ir tikslą bus rašoma analizuojant sunkų sveikatos sutrikdymą kvalifikuojančius požymius.

IV. SUNKŲ SVEIKATOS SUTRIKDYMĄ KVALIFIKUOJANTYS POŽYMIAI

LR BK 135 str. 2 d. yra įtvirtintas sunkaus sveikatos sutrikdymą kvalifikuojančių požymių sąrašas. Tai yra požymiai, lemiantys didesnę nusikalstamos veikos pavojingumą ir sunkinantys baudžiamąją atsakomybę, todėl juos būtina nustatyti kvalifikuojant veiką ir individualizuojant bausmę.

Šis kvalifikuojančių požymių sąrašas yra baigtinis, t. y. sužalojimas ar susargdinimas: 1) mažamečio; 2) bejėgiškos būklės žmogaus; 3) savo artimojo giminaičio ar šeimos nario; 4) nėščios moters; 5) dviejų ar daugiau žmonių; 6) kankinant ar kitaip itin žiauriai; 7) kitų žmonių gyvybei pavojingu būdu; 8) dėl chuliganiškų paskatų; 9) dėl savanaudiškų paskatų; 10) dėl nukentėjusio asmens tarnybos ar piliečio pareigų vykdymo; 11) siekiant nuslėpti kitą nusikaltimą; 12) siekiant įgyti nukentėjusio asmens organą, audinį ar ląsteles; 13) siekiant išreikšti neapykantą asmenų grupei ar jai priklausančiam asmeniui dėl amžiaus, lyties, seksualinės orientacijos, neįgalumo, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų.

Aukščiau išvardinti kvalifikuojamieji požymiai magistro darbe bus aptariami vadovaujantis minėtu LAT senato 2004 m. birželio 18 d. nutarimu „Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose“ (toliau – LAT nutarimas Nr. 46)¹³⁵. Pažymėtina, kad nors šio nutarimo tikslas – suvienodinti baudžiamųjų įstatymų taikymą žmogaus gyvybės klausimais, tačiau atsižvelgiant į tai, kad LR BK 129 str. ir 135 str. numatyti analogiški kvalifikuojantys požymiai, manytina, kad šiuos išaiškinimus galima pritaikyti ir sunkaus sveikatos sutrikdymo atveju.

Siekiant išsamiai išanalizuoti kvalifikuojančių požymių turinį, pastaruosius galima suskirstyti į tris grupes pagal sunkaus sveikatos sutrikdymo aplinkybes:

- *susijusias su nusikalstamos veikos nukentėjusiuoju;*
- *susijusias su veikos objektyviaja puse;*
- *susijusias su subjektyviaja puse.*

---

¹³⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2004 m. birželio 18 d. nutarimas Nr. 46 „Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose“. *Teismų praktika*, Nr. 21, 2004

1. Kvalifikuojamieji požymiai, apibūdinantys nukentėjusįjį

Pirmasis kvalifikuojantis požymis, apibūdinantis nukentėjusįjį, yra **mažametystė**. Tiek tarptautiniai teisės aktai, tiek Lietuvos įstatymų leidėjas nepateikia „mažamečio“ sąvokos apibrėžimo, o tik „vaiko“. Viename iš svarbiausių tarptautinių dokumentų šiuo atžvilgiu, t. y. „Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijoje“¹³⁶ „vaiku“ yra laikomas kiekvienas žmogus, neturintis 18 metų.

LR BK nėra pateikiamas pastarosios sąvokos apibrėžimas, todėl reikia vadovautis susiformavusia teismų praktika, pagal kurią mažamečiu yra laikomas asmuo, kuris dar nėra sulaukęs 14 metų. Nukentėjusiojo asmens mažametystės, kaip sunkų sveikatos sutrikdymą kvalifikuojančios aplinkybės, įtvirtinimas baudžiamajame įstatyme iš esmės pagrįstas tuo, jog mažamečiai dėl savo fizinių, psichinių, psichologinių savybių bei socialinės patirties stokos nesugebantys save apginti nuo neteisėtų veiksmų, ypač fizinio smurto, priskiriami itin pažeidžiamai visuomenės grupei, kuriai reikalinga ypatinga teisinė apsauga visose teisės šakos.

Vienoje iš Lietuvos apeliacinio teismo bylų, G. P. buvo nuteistas pagal BK 135 str. 2 d. 1 p., nes sėdinčiam ant lovos mažamečiui S. P. iešmu tris kartus įdūrė į dešiniąjį petį, taip sukeldamas fizinį skausmą, ir tyčia dūrė vieną kartą nukentėjusiajam į kairę akį. Kadangi S. P. neteko regėjimo kairiąja akimi bei didelės dalies bendro darbingumo, todėl jo veika buvo kvalifikuota kaip sunkus sveikatos sutrikdymas mažamečiui¹³⁷.

Nukentėjusiojo mažametystė yra formalus požymis, todėl svarbus ir subjektyvusis kriterijus, t. y. ši aplinkybė bus inkriminuojama tik tada, kai kaltininkas žinojo bei pagal veikos aplinkybes ar savo asmenines savybes turėjo ir galėjo suvokti, kad nukentėjusysis dar neturi 14 metų.

Analizuojant užsienio šalių baudžiamuosius įstatymus pastebėta, kad daugelyje valstybių (Ukrainoje, Lenkijoje, Latvijoje, Švedijoje) mažametystė nėra pripažįstama kaip kvalifikuojantis požymis. Kita vertus, Prancūzijos BK 222 str. 3 d. 1 p. ne tik išskiria šį požymį kvalifikuojančiu, bet ir konkrečiai apibrėžia mažamečio amžių – 15 metų, skirtingai nei LR BK.

Bejėgiška žmogaus būklė – antrasis sunkaus sveikatos sutrikdymo kvalifikuojantis požymis, pasireiškiantis asmens sužalojimu ar susargdinimu, kuris dėl fizinių ar psichinių savybių negali suprasti kaltininko veikos pobūdžio, negali gintis arba veiksmingai pasipriešinti kaltininkui. Tokia būseną gali būti nulemta ligos, invalidumo ar senatvės, taip pat apalpus, praradus sąmonę, arba dėl stipraus apsvaigimo nuo alkoholio,

¹³⁶ 1989 m. Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija// *Valstybės žinios*, Nr. 60-1501, 1995

¹³⁷ Lietuvos apeliacinio teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-223/2010

narkotinių, psichotropinių ar kitų psichiką veikiančių medžiagų ir pan.¹³⁸. Vienoje iš LAT bylų, T. J. buvo nuteista už tai, kad 2006 m. lapkričio 30 d. asmeninio konflikto metu su savo tėvu Č. K. (gim. 1921 09 18), kuris buvo bejėgiškos būklės dėl senatvės bei aklumo ir negalėjo aktyviai priešintis ar gintis, sudavė jam rankomis ir kojomis ne mažiau kaip tris smūgius į galvą, juosmens bei pilvo sritį, padarė odos nubrozdinimus galvoje, juosmenyje, plonžarnės bei kepenų plyšimą, t. y. sunkiai sužalojo bejėgiškos būklės savo tėvą¹³⁹. Miegas taip pat pripažįstamas bejėgiškumo būkle. Tai iliustruoja kita LAT byla: G. Š. nuteistas už tai, kad būdamas apsvaigęs nuo alkoholio, vieną kartą smogdamas peiliu dėl girtumo miegančiam A. A. į krūtinę, padarė jam durtinę–pjautinę žaizdą laštos IV tarpšonkaulyje prie krūtinkaulio kairiojo krašto ir kiauryminių širdies dešiniojo skilvelio pažeidimą, t. y. tyčinį sunkų sveikatos sutrikdymą bejėgiškos būklės žmogui¹⁴⁰.

LAT senatas nepateikia baigtinio sąrašo aplinkybių, galinčių lemti tokia asmens būseną, kadangi teismas kiekvienoje konkrečioje situacijoje vadovaujasi konkrečiais nukentėjusiojo fiziniais ir psichinė būklę apibūdinančiais požymiais. Tačiau kai kurios priežastys, nulemiančios asmens bejėgiškumą, tokios kaip miegas, pernelyg jaunas amžius, kelia ne mažai diskusijų.

Kaip minėta, mažamečiu laikomas asmuo iki 14 m., tačiau pastarasis kartais gali atrodyti daug brandesnis nei yra iš tikrųjų, jis gali būti ginkluotas, fiziškai pajėgesnis ar turintis kitokią galimybę objektyviai pasipriešinti. Akivaizdu, kad esant tokioms aplinkybėms, būtų neracionalu asmenį pripažinti bejėgiškos būklės. Autorės nuomone, mažametystė turėtų būti pripažinta bejėgiškumo pagrindu tik tuomet, kai asmens amžius neabejotinai sąlygoja bejėgišką būklę, todėl tai turėtų būti vertinamojo pobūdžio kriterijus.

Pavyzdžiui, Prancūzijos BK (222 str. 3 d. 2 p.) yra konkrečiai įvardijamos priežastys, sukeliančios asmens bejėgišką būklę, t. y. asmuo yra labiau pažeidžiamas dėl savo amžiaus, ligos, fizinės ar protinės negalios ar nėštumo, jei kaltininkas tai suprato arba turėjo ar galėjo suprasti. Taigi tokia šio kvalifikuojančio požymio sudėtis yra ne tokia abstrakti, lyginant su LR BK, ir kelianti mažiau diskusijų. Kita vertus, kitose valstybėse (Ukraina, Lenkija, Švedija) bejėgiška būklė nėra kvalifikuojantis sunkaus sveikatos sutrikdymo požymis.

LAT savo nutarime pažymi ir tai, kad siekis padaryti sunkų sveikatos sutrikdymą turi kilti *po to*, kai nukentėjusysis dėl kaltininko panaudoto fizinio smurto ar kitų veiksmų

---

¹³⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2004 m. birželio 18 d. nutarimas Nr. 46 “Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose“. *Teismų praktika*, Nr. 21, 2004

¹³⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-372/2008

¹⁴⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-85/2006

tapo bejėgiškos būklės. Jei kaltininkas sunkiai sutrikdė nukentėjusiojo sveikatą jau turėdamas tikslą padaryti šią nusikalstamą veiką, tai veika negali būti kvalifikuojama pagal 135 str. 2 d. 2 p. Reikia paminėti ir subjektyvaus kriterijaus svarbą, t. y. kaltininkas turi suvokti, kad nukentėjusysis yra bejėgiškos būklės ir tuo pasinaudodamas padaro sunkų sveikatos sutrikdymą.

Kitas kvalifikuojantis požymis, apibūdinantis nukentėjusį yra tuomet, kai sunkus sveikatos sutrikdymas yra padaromas **artimam giminaičiui ar šeimos nariui**. Pagal ankstesnę redakciją kvalifikuojanti aplinkybė buvo *savo motinos, tėvo ar vaiko* sveikatos sutrikdymas, o tai kėlė nemažai diskusijų, kokiais kriterijais reikėtų vadovautis siekiant nustatyti nukentėjusiojo statusą. LAT senatas nutarime Nr. 46 akcentavo tik kraujo ryšio kriterijų ir įtėviai bei įvaikiai negalėjo būti pripažinti nukentėjusiais pagal 135 str. 2 d. 3 p., nors nuo teismo sprendimo įvaikinti įsiteisėjimo dienos įvaikintojai yra laikomi vaiko tėvais pagal įstatymą, o tai reiškia, kad įvaikiai, santykio su tėvais požiūriu, įgyja tokį patį teisinį statusą, koks yra vaikų pagal kilmę su biologiniais tėvais¹⁴¹. Taigi šio požymio turinio aiškinimas neatitiko įstatyminiame įvaikinimo teisinių santykių reglamentavimui civilinėje teisėje, todėl 2008 m.¹⁴² buvo padaryti šio punkto pakeitimai, kurie praplėtė nukentėjusiųjų sąrašą. Dabartinių sąvokų turinį pateikia LR CK bei LR BK 248 str. Pagal LR BK artimuoju giminaičiu laikomi tėvai (įtėviai), vaikai (įvaikiai), broliai, seserys, seneliai ir vaikaičiai, o šeimos nariais pripažįstami kartu su kaltininku gyvenantys tėvai (įtėviai), vaikai (įvaikiai), broliai, seserys ir jų sutuoktiniai, taip pat nusikaltimą padariusio asmens sutuoktinis arba asmuo, su kuriuo nusikaltimą padaręs asmuo bendrai gyvena neįregistravęs santuokos (partnerystė), sutuoktinio tėvai. Paminėtina dar ir tai, kad jei sunkus sveikatos sutrikdymas yra padaromas vaikui, kuris nėra sulaukęs 14 m., tai veika inkriminuojama pagal du punktus: 135 str. 2 d. 3 p. ir 1 p. (mažametystė).

Atkreiptinas dėmesys, kad pakeitus BK 135 str. 2 d. 3 p. redakciją teismų praktikoje atsirado diskusinių klausimų. Pavyzdžiui, M. L., būdama apsvaigusi nuo alkoholio, sunkiai sužalojo savo vyrą G. L. – vieną kartą tyčia peiliu dūrė nukentėjusiajam į krūtinės laštos sritį, padarydama jam kairės krūtinės laštos durtinę-pjautinę žaizdą su dešinio širdies skilvelio ir kairio plaučio pažeidimu ir taip padarydama sunkų sveikatos sutrikdymą¹⁴³. Kitoje byloje V. P. buvo nuteistas už tai, kad kilus buitiniam konfliktui tarp jo ir sesers N. G., grumtynių metu padarė nedidelę žaizdą kairio

¹⁴¹ MIKELĖNAS, V. et al. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Trečioji knyga. Šeimos teisė*. Vilnius: Justitia, 2002, p. 436

¹⁴² Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 42, 67, 129, 135, 138 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei Kodekso papildymo 72(1), 72(2) straipsniais įstatymas// *Valstybės žinios*, Nr. 73-2796, 2008

¹⁴³ Vilniaus apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-111/2011

riešo srityje, dešinio blauzdikaulio ir šėivikaulio kulkšnių lūžius bei kirviu padarytas dešinio blauzdikaulio atviras lūžis, t. y. sunkiai sutrikdė savo artimos giminaitės sveikatą¹⁴⁴. Taigi, šių dviejų bylų pagrindu buvo pateikti du prašymai Lietuvos Respublikos Konstituciniam Teismui (toliau – LR KT), siekiant išsiaiškinti ar 135 str. 2 d. 3 p. neprieštarauja LR Konstitucijos preambulėje įtvirtintam teisinės valstybės principui ir Konstitucijos 29 str. 1 d., kurioje įtvirtintas visų asmenų lygybės prieš įstatymą principas – įstatymui, teismui ir kitoms valstybės institucijoms ar pareigūnams visi asmenys lygūs¹⁴⁵.

Prašymai yra grindžiami tuo, kad straipsnio redakcija kelia abejonių pagrįstumo aspektu, kadangi teismui nėra pakankamai aišku, dėl kurio nusikalstamos veikos elemento (sveikatos ar artimo giminaičio statuso) ši nusikalstama veika pripažinta žymiai pavojingesne už pagrindinę analizuojamo nusikaltimo sudėtį. Neginčytina, kad asmuo turi tam tikrų išskirtinių pareigų šeimos nariams ar artimiesiems giminaičiams, tačiau dažnai gyvenimiškos aplinkybės nulemia specifinius šeimos narių ar artimųjų giminaičių santykius, kurie konkrečioje situacijoje turi kur kas svarbesnę reikšmę, taikant baudžiamąją atsakomybę, negu vien formalus bendro gyvenimo ar giminystės ryšys.

Kita vertus, kitoje byloje, apeliantas taip pat prašė patenkinti jo prašymą kreiptis į LR KT tokiu pat pagrindu, tačiau LAT atsisakė grįsdamas tuo, kad sunkaus sveikatos sutrikdymo padarymas artimam giminaičiui pagrįstai laikytinas pavojingesniu ir kvalifikuotu sunkaus sveikatos sutrikdymu, nes įstatymų leidėjo prerogatyva nustatyti, kuri visuomenės grupė turi turėti padidintą apsaugą nuo pavojingo kėsینimosi, o artimi kaltininkui asmenys nuo kaltininko galimų smurtinių veiksmų istoriškai saugomi labiau negu kiti asmenys¹⁴⁶.

Taigi, kaip matome, sveikatos sutrikdymas artimam giminaičiui bei šeimos nariui šiuo metu teismų praktikoje kvalifikuojant veikas kelia diskusijų. Lyginant pastarąjį požymį kitų valstybių baudžiamuosiuose įstatymuose, pastebėta, kad Lenkijoje ir Ukrainoje toks kvalifikuojantis požymis sunkaus sveikatos sutrikdymo sudėtyse nėra įtvirtintas. Pavyzdžiui, Prancūzijos BK kvalifikuojančiu sunkiu sveikatos sutrikdymu pripažįsta kaltininko veiksmus, padarytus prieš biologinius ar įstatymiškai teisėtus tėvus bei tėvius (222 str. 3 d. 3 p.) arba prieš savo sutuoktinį ar sugyventinį (222 str. 3 d. 6 p.). Atskirai yra pabrėžiama, kad jei biologiniai tėvai, tėviai ar kiti asmenys, turintys teisinius įgaliojimus nepilnamečio vaiko atžvilgiu, pastarajam padaro sunkų sveikatos sutrikdymą,

---

¹⁴⁴ Lietuvos apeliacinio teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-485/2010

¹⁴⁵ Lietuvos Respublikos Konstitucija// *Valstybės Žinios*, 1992, Nr. 33-1014

¹⁴⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K – 76/2011

tai bausmės riba kyla iki trisdešimties nelaisvės metų. Taigi akivaizdu, kad Prancūzijoje artimi kaltininkui asmenys yra saugomi labiau.

Nėščios moters sunkus sveikatos sutrikdymas. Šiuo atveju pavojingumą didina tai, kad yra padaromas sunkus sveikatos sutrikdymas ne tik nėščios moters sveikatai, bet gali būti padaryta žalai vaisiui, o kartais užsimezgusi gyvybė gali ir nutrūkti. Nėštumo laikas ir sužalojimo ar susargdinimo motyvai nusikaltimo kvalifikavimui reikšmės neturi, nes jei asmuo mano, kad padarys sunkų sveikatos sutrikdymą nėščiai moteriai, o ji nėra nėščia, tai veika kvalifikuojama kaip pasikėsinimas padaryti sunkų sveikatos sutrikdymą nėščiai moteriai.

Šiai nusikalstamai veikai inkriminuoti pagal 135 str. 2 d. 4 p. yra būtinas kaltininko žinojimas, kad moteris yra nėščia arba jis pagal veikos aplinkybes ir savo asmenines savybes turėjo ir galėjo tai suvokti, nes kaltininkui nežinojus apie moters nėštumą, veika kvalifikuojama pagal 135 str. 1 d. Vienoje iš Šiaulių apygardos teismo bylų, kaltinamasis V. G. tarpusavio konflikto metu tyčia vieną kartą peiliu dūrė savo sutuoktinei D. M. į krūtinę, žinodamas, kad ji nėščia, taip padarydamas jai kiaurinę kairės krūtinės ląstos pusės durtinę-pjautinę žaizdą, oro ir skysčio susikaupimą kairėje pleuros ertmėje, t. y. sunkų sveikatos sutrikdymą. Kaltinamasis V. G. ir nukentėjusioji D. M. gyveno faktinėje santuokoje, įvykio metu D. M. buvo nėščia ir apie tai kaltinamasis žinojo. Šias aplinkybes pripažino ir kaltinamasis V. G. Tokiu būdu V. G. veika buvo kvalifikuota pagal LR BK 135 str. 2 d. 3 p. ir 4 p.¹⁴⁷

Analizuojant kitų šalių baudžiamuosius įstatymus pastebėta, kad Lenkijoje toks kvalifikuojantis požymis nėra įtvirtintas, o Ukrainoje įvardijamas tik nėštumo netekimas, neminint sunkaus sveikatos sutrikdymo nėščiai moteriai. Kita vertus, Prancūzijos BK, kaip ir LR BK, pripažįsta moterį labiau pažeidžiamu asmeniu dėl esamos jos būklės, kuri traktuojama kaip aplinkybė, daranti nusikalstamą veiką pavojingesne (222 str. 3 d. 2 p.).

Kaltininkas traukiamas baudžiamojon atsakomybėn pagal LR BK 135 str. 2 d. 5 p., kai neteisėta veika sutrikdo **dvių ar daugiau žmonių** sveikatą. Šio nusikaltimo sunkinančios aplinkybės yra grindžiamos tuo, kad tokia kaltininko veika sukelia žymiai sunkesnius padarinius ir kelia didesnę pavojų.

Sunkus sveikatos sutrikdymas pagal šį kvalifikuojantį požymį galimas dviem atvejais: a) kai kaltininkas vienu metu sunkiai sutrikdo bent dviem asmenims sveikatą, veikdamas tiesiogine arba netiesiogine tyčia, skirtingų asmenų atžvilgiu; b) kaltininkas skirtingu laiku veikdamas tiesiogine tyčia pagal bendrą nusikalstamą sumanymą sunkiai susargdina ar sužaloja bent du asmenis. Taigi kaltininkui sunkiai sutrikdant sveikatą

---

¹⁴⁷ Šiaulių apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-56-282/2009

dviem asmenims vienu metu, bendras nusikaltimo sumanymas nėra būtinas. Tokia veika gali pasireikšti tiek tiesiogine tyčia visų nukentėjusiųjų atžvilgiu, tiek netiesiogine tyčia, kai kaltininkas sužaloja ar susargdina vieną asmenį (tiesiogine tyčia), tačiau sąmoningai leidžia kilti padariniams ir kitų asmenų atžvilgiu (netiesiogine tyčia). Pavyzdžiui, A. P. nuteistas už tai, kad namo antrojo aukšto bendro naudojimo koridoriuje, konflikto metu, dūrė peiliu A. N. vieną kartą į nugarą ir padarė jai kiauryminę durtinę pjautinę kairės krūtinplėvės ertmės žaizdą su oro ir kraujo susikaupimu kairėje krūtinplėvės ertmėje, oro susikaupimu poodyje, kairės krūtinės ląstos 6 šonkaulio lūžiu mentės linijos projekcijoje, t. y. sunkų sveikatos sutrikdymą, po ko S. N. iš A. P. mėginant atimti peilį, S. N. peiliu susižalojo dešinę plaštaką, padarant 3 ir 4 pirštų kraujosruvas bei 4 delnakaulio lūžį, t. y. nesunkų sveikatos sutrikdymą, o A. P. dūrė peiliu vieną kartą T. N. į krūtinę ir padarė jam kiauryminę durtinę-pjautinę kairės krūtinplėvės ertmės žaizdą su kraujo ir oro susikaupimu kairėje krūtinplėvės ertmėje bei oro susikaupimu poodyje, t. y. sunkų sveikatos sutrikdymą, taip A. P. sunkiai sužalojo du žmones¹⁴⁸. Taigi tokiu atveju veika kvalifikuojama pagal 135 str. 2 d. 5 p. nepriklausomai nuo to, kad vienu asmenų atžvilgiu tyčia buvo tiesioginė, o dėl kitų – netiesioginė.

Antruoju atveju, kai asmuo veikia skirtingu laiku, būtina nustatyti vieningą sumanymą. Todėl, esant tokiai situacijai, kvalifikuojant veiką, būtina įrodyti tik tiesioginę kaltininko tyčią, o motyvas neturėtų būti traktuojamas kaip būtinas nusikalstamo sumanymo vieningumo požymis, nes įmanomos ir tokios situacijos, kai skirtingais motyvais vienas po kitos sužalojami ar susargdinami keli žmonės, pvz., vienas nukentėjusysis sužalojamas dėl chuliganiškų paskatų, o kitas – dėl savanaudiškų paskatų.

LAT savo nutarime Nr. 46 išaiškino, kad jei kaltininkas, turėdamas sumanymą, sutrikdyti dviejų asmenų sveikatą, sutrikdė tik vienam, o į kito sveikatą tik kėsinosi, tai veika kvalifikuojama pagal 135 str. 1 ar 2 d. bei 22 str. ir 135 str. 2 d. 5 p. Kai kėsinamasi sužaloti ar susargdinti du asmenis, tačiau nė vienam tokių padarinių nepavyksta sukelti, tai veika kvalifikuojama pagal BK 22 str. ir 135 str. 2 d. 5 p.

Analogiškas kvalifikuojantis požymis įtvirtintas Rusijos BK 111 str. 3 d. „b“ punkte, tačiau Ukrainos, Lenkijos, Prancūzijos, Švedijos baudžiamuosiuose įstatymuose dviejų ar daugiau asmenų sunkus sveikatos sutrikdymas, kaip kvalifikuojantis veiką, neišskiriamas.

---

¹⁴⁸ Lietuvos apeliacinio teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-46/2011

2. Kvalifikuojamieji požymiai, apibūdinantys sunkaus sveikatos sutrikdymo objektyviają pusę

Dar vienas kvalifikuojamasis požymis, apibūdinantis sunkaus sveikatos sutrikdymo padarymo būdą, yra **kankinant ar kitaip itin žiauriai**. Taigi, kai kaltininko veika darant sunkų sveikatos sutrikdymą pasireiškia ypatingu žiaurumu, veika kvalifikuojama pagal LR BK 135 str. 2 d. 6 p. Atkreiptinas dėmesys, kad nei senajame, nei dabar galiojančiame BK sąvokos „kankinant“ ir „itin žiauriai“ nėra apibrėžtos, todėl, autorės nuomone, šioms sąvokoms atskleisti būtina pasitelkti doktrininį aiškinimą ir teismų praktiką. Pagal LAT senato nutarimą, sunkus sveikatos sutrikdymas *kankinant* yra tuomet, kai nukentėjusiajam sukeliama ilgai trunkančios fizinės, dvasinės kančios tiesioginiu poveikiu į jo kūną arba sudarant sąlygas kilti tokioms kančioms (dėl alkio, skausmo, troškulio, šalčio ir pan.). Pavyzdžiui, kaltinamieji smarkiai sumušė nukentėjusįjį P. B., tyčiojosi iš

- C temperatūroje, dėl ko išsivystė koma ir bendras kūno atšalimas. Teismas veiką kvalifikavo pagal 135 str. 2 d. 6 p., tačiau veiksmų žiaurumą motyvavo ne nuteistųjų tiesioginiais veiksmais į nukentėjusiojo kūną, bet veiksmais, kurie sudarė sąlygas kilti nukentėjusiojo kančioms (t. y. dėl šalčio)¹⁴⁹.

Veika padaryta *itin žiauriai*, t. y. itin skausmingu būdu arba padarant daug kūno sužalojimų, kai tyčiojamasi iš asmens (pvz., verčiamas save žaloti) arba kai kaltininkas tyčia trukdo suteikti pagalbą jo sužalotam nukentėjusiajam, asmuo žalojamas artimųjų akivaizdoje, taip sukeliant jiems dideles dvasines kančias ir išgyvenimus. Pavyzdžiui, vienoje iš Lietuvos apeliacinio teismo bylų P. M. buvo pripažintas kaltu pagal LR BK 135 str. 2 d. 1, 3, 6 p. ir nuteistas už tai, kad, nuomojamo namo kambaryje, be priežasties pakėlė sėdinčio prie stalo savo mažamečio sūnaus D. M. (gim. 2005-03-12) kairę ranką ir tyčia iš elektra šildomo 1 litro talpos arbatinuko pylė verdantį vandenį D. M. po pažastimi, dėl ko nukentėjusiajam D. M. buvo padarytas kairės pusės pečių juostos, krūtinės ląstos – nugaros, juosmens, kairio sėdmens, kairės kojos II B-III laipsnio 12% viso kūno paviršiaus ploto terminiai nudegimai, ir tokiu būdu padarė sužalojimus itin skausmingu būdu, tai yra itin žiauriai. Dėl padarytų nudegimų susidarę keloidiniai randai yra bjaurojantys kūną ir priskiriami nepataisomų sužalojimų kategorijai. Patirta trauma mažamečiui D. M. padarė nepataisomą kūno subjaurojimą, t. y. sunkų sveikatos sutrikdymą¹⁵⁰.

¹⁴⁹ Lietuvos apeliacinio teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-254/2010

¹⁵⁰ Lietuvos apeliacinio teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-49/2011

Išnagrinėjus pateiktų sąvokų turinį, galima teigti, kad visoks žiaurus elgesys yra tyčinis fizinio skausmo ir (ar) dvasinio skausmo sukėlimas nukentėjusiajam. Kita vertus, turime pripažinti, kad objektyviojo požymio samprata „kankinant ar kitaip itin žiauriai“ yra gerokai platesnė, kitaip tariant, pasižymi didesniu žiaurumu, kadangi ji apima ir kankinimą, ir sadizmą, ir pasityčiojimą nukentėjusiojo atžvilgiu. Tai reiškia, kad kaltininkas, kėsindamasis į žmogaus sveikatą, tyčiniaus veiksmais sukelia papildomas dideles fizines ir (ar) dvasines kančias nukentėjusiajam¹⁵¹.

Paminėtina, kad kaltininkas turi suvokti, kad jis veikia būtent tokiu būdu, jei pastarasis nesuvokė savo veiksmų, kaip kankinimo ar itin žiauraus pobūdžio, tai nėra pagrindo inkriminuoti šį punktą.

Sunkus sveikatos sutrikdymas kvalifikuojamas pagal BK 135 str. 2 d. 7 p., t. y. **kitų žmonių pavojingu būdu**, kai, siekdamas sunkiai sužaloti ar susargdinti asmenį, kaltininkas panaudoja tokį būdą, kuris yra pavojingas ne tik siekiamo sunkiai sutrikdyti sveikatą žmogaus, bet ir bent vieno kito žmogaus gyvybei.

LAT senatas savo nutarime nurodoma, kad pavojus kitų žmonių gyvybei paprastai kyla, kai sveikata sunkiai sutrikdoma sprogdinant, padegant, šaudant, jei šalia nukentėjusiojo esama kitų žmonių, apnuodijant maistą ar vandenį, kurį vartoja kiti žmonės, ir pan. Todėl norint nustatyti, ar sunkus sveikatos sutrikdymas buvo padarytas kitų žmonių pavojingu būdu, būtina įvertinti kaltininko panaudotus įrankius ir priemones bei pačią situaciją, kurioje padaryta veika. Prie tokių įrankių ar priemonių priskiriami sprogmenys, sprogstamosios medžiagos, šaunamieji ginklai ir šaudmenys, nuodingosios medžiagos, kurie turi didelę nukaunamąją, griaunamąją ar naikinamąją galią, galinčia paveikti daugelį objektų, todėl visada padidėja tikimybė pasiekti norimų nusikalstamų padarinių.

Dažnai praktikoje kyla problemų inkriminuojant šį punktą, kai yra panaudojamas šaunamasis ginklas. Pabrėžtina, kad vien šaunamojo ginklo panaudojimas, neįvertinus kitų įvykio aplinkybių, negali būti pagrindas patraukti kaltininką pagal LR BK 135 str. 2 d. 7 p.¹⁵² Pavyzdžiui, vienoje iš bylų LAT pasisakė, kad apeliacinės instancijos teismas padarė teisingą išvadą, kad realaus pavojaus praeivių gyvybei nebuvo ir būti negalėjo, nes nuteistieji į automobilyje sėdintį nukentėjusįjį šaudė iš nedidelio atstumo, tikslingai jam į kojas, t. y. iš viršaus į apačią, taigi ne į kitų kulkų skriejimo kryptimi stovinčių nuteistųjų ar praeivių, kurių pagal bylos faktines aplinkybes iš viso nebuvo arti automobilio, pusę.

---

¹⁵¹ ALIUKONIENĖ, R. Kankinimas ar kitoks ypatingas žiaurumas kaip požymis, kvalifikuojantis sunkų sveikatos sutrikdymą// *Teisė*, Nr. 54, 2005, p. 21

¹⁵² ALIUKONIENĖ, R.; MILINIS A. Kitų žmonių gyvybei pavojingas būdas kaip nužudymo, sunkaus sveikatos sutrikdymo kvalifikuojantis požymis// *Teisė*, Nr. 59, 2006, p. 22

Taigi kaltininko nusikalstama veika buvo pagrįstai perkvalifikuota iš 135 str. 2 d. 7 p. į 135 str. 1 d.¹⁵³

Šiuo punkto kvalifikavimui reikšmės neturi tai, ar buvo sunkiai susargdintas ar sužalotas vienas žmogus, ar daugiau. Svarbu ne asmenų skaičius, o pats sveikatos sutrikdymo būdas. Tokios pozicijos laikomasi ir praktikoje. Vienoje iš Lietuvos apeliacinio teismo bylų A. D. buvo pripažintas kaltu pagal 135 str. 2 d. 7 p., grindžiant tuo, kad A. D., veikdamas organizuotoje grupėje kartu su Ž. K. ir D. E. kitų žmonių gyvybei pavojingu būdu - šaudant daugiabučių namų kieme esant galimybei pataikyti į kitus asmenis, padarė nukentėjusiajam R. A. sunkų sveikatos sutrikdymą¹⁵⁴. Tačiau, kaip teigiama LAT senato nutarime, jei bus sunkiai sutrikdyta sveikata dviem asmenims, nors padarinių siekė tik vieno asmens atžvilgiu, tačiau veikė žmonių gyvybei pavojingu būdu – kvalifikacija pagal 135 str. 5 ir 7 p.

Reikia nepamiršti ir subjektyviosios pusės. Sunkus sveikatos sutrikdymas kitų žmonių gyvybei pavojingu būdu yra tyčinis nusikaltimas, todėl kaltininkas veikdamas tokiu būdu turi suvokti, kad jo veika kelia pavojingumą bent vieno kito žmogaus gyvybei ir grėsmė turi būti reali.

Pažymėtina, kad Ukrainos, Lenkijos ir Prancūzijos BK analizuojamas požymis nėra įtrauktas. Rusijos BK (111 str. 2 d. „c“ punktas) pateikia platesnę sąvoką, t. y. visuotinai pavojingu būdu, kuri apima ir pavojų kitų žmonių gyvybei.

3. Kvalifikuojamieji požymiai, apibūdinantys subjektyviąją sunkaus sveikatos sutrikdymo pusę

Sunkus sveikatos sutrikdymas **dėl chuliganiškų paskatų** laikomas tuomet, kai jis padaromas dėl aiškaus visuomenės ar žmogaus negerbimo, elementarių moralės bei elgesio normų niekinimo, kai kaltininko elgesys yra atviras iššūkis visuomeninei tvarkai, siekiant priešpastatyti save aplinkiniams, pademonstruoti niekinį požiūrį į juos, arba visai be dingsties, arba panaudojant kaip pretekstą savo veiksams mažareikšmę dingstį¹⁵⁵. Šis sunkų sveikatos sutrikdymą kvalifikuojantis požymis, kaip ir savanaudiškos paskatos, dažniausiai nėra išskiriamas užsienio valstybių (Lenkija, Ukraina, Prancūzija, Švedija) baudžiamuosiuose kodeksuose.

¹⁵³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-622/2007

¹⁵⁴ Lietuvos apeliacinio teismo baudžiamoji byla Nr. 1S-238/2010

¹⁵⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2004 m. birželio 18 d. nutarimas Nr. 46 “Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose“. *Teismų praktika*, Nr. 21, 2004

Anksčiau galiojusiam 1961 m. BK chuliganizmas buvo įtvirtintas kaip savarankiška nusikalstama veika. Dabar galiojančiame LR BK chuliganizmas yra kaip kvalifikuojantis sunkaus ir nesunkaus sveikatos sutrikdymo bei nužudymo požymis; kaip sunkinanti aplinkybė BK 60 str. 1 d. 3 p.; o BK 284 str. įtvirtina baudžiamąją atsakomybę už viešosios tvarkos pažeidimą. Reikėtų paminėti tai, kad pagal BK 60 str. 2 d., chuliganiškos paskatos negali būti pripažintos sunkaus sveikatos sutrikdymo atsakomybę sunkinančia aplinkybe, kadangi šis požymis sudaro pastarojo nusikaltimo sudėtį.

Sunkaus sveikatos sutrikdymo dėl chuliganiškų paskatų būtinas nusikalstamos veikos požymis yra motyvas, nulėmęs kaltininko apsisprendimą nusikalsti, kurį būtina nustatyti norint veiką inkriminuoti pagal 135 str. 2 d. 8 p. Kadangi motyvą formuoja tam tikras tikslas, tai galime daryti išvadą, kad šiuo atveju tikslas ir yra pačios nusikalstamos veikos padarymas, kai asmuo viešai demonstruoja niekinį požiūrį.

Kaip minėta, dažniausiai chuliganiškos paskatos kyla be priežasties ar dėl mažareikšmių priežasčių, sureagavus neadekvačiai ar esant menkaverčiam pretekstui. Pavyzdžiui, nukentėjusiajam J. S. sunkus sveikatos sutrikdymas buvo padarytas kaltininkui kaip pretekstą panaudojant mažareikšmę dingstį, faktiškai be priežasties - dėl to, kad nuteistojo užkalbintas neblavus J. S. atsisakė nuteistajam duoti cigarečių ir pinigų cigaretėms, todėl pirmosios instancijos teismas teisingai nustatė, kad nusikaltimas buvo padarytas dėl chuliganiškų paskatų¹⁵⁶. Kitoje byloje T. V. būdamas apsvaigęs nuo alkoholio, dėl chuliganiškų paskatų, prie aplinkinių, rodydamas aiškia nepagarbą visuomenei bei asmeniui ir nepaisydamas elementarių elgesio bei moralės normų, tyčia, nesant jokių asmeninio pobūdžio motyvų, peiliu vieną kartą dūrė R. C. į pilvo dešinę šoną padarydamas R. C. sunkų sveikatos sutrikdymą dėl chuliganiškų paskatų¹⁵⁷.

Pagal LAT senato nutarimą, jei kaltininkas padaro sunkų sveikatos sutrikdymą ir sutrikdo visuomenės rimtį ar tvarką (284 str.), tai jo veika kvalifikuojama kaip nusikaltimų sutaptis. Pavyzdžiui, R. B. nuteistas už tai, kad prie degalinės, kartu su T. J. viešoje vietoje įžūliais veiksmais demonstravo nepagarbą aplinkiniams, sutrikdė visuomenės rimtį ir pažeidė viešąją tvarką – T. J. purškė dujas nukentėjusiajam Ž. Ž. į veidą, o R. B. dūrė vieną kartą peiliu jam į kairiąją šlaunį, taip padarydamas nukentėjusiajam sunkų sveikatos sutrikdymą. R. B. buvo nuteistas pagal nusikaltimų sutaptį, kadangi kaltininko veika chuliganiškų veiksmų, kuriais sukeltų padarinių – kito

---

¹⁵⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-272/2010

¹⁵⁷ Lietuvos apeliacinio teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-459/2010

asmens sunkaus sveikatos sutrikdymo – 284 str. dispozicija neapima, todėl veika, esant idealiajai nusikaltimų sutapčiai, papildomai kvalifikuota pagal LR BK 135 str. 2 d. 8 p.¹⁵⁸

LAT senato nutarime Nr. 46 pabrėžiama, kad jei sunkus sveikatos sutrikdymas yra padaromas iš pavydo, keršto ar kitokių paskatų, kilusių dėl kaltininko ir nukentėjusiojo asmeninių santykių, veika yra kvalifikuojamas pagal LR BK 135 str. 1 d.

Savanaudiškos paskatos yra sunkaus sveikatos sutrikdymo kvalifikuojantis požymis, tačiau, kaip ir chuliganiškų paskatų atveju, pagal LR BK 60 str. tokios paskatos yra laikomos nusikalstamą veiką sunkinančia aplinkybe. Tačiau, kaip minėta, tai negali būti inkriminuotos kaip sunkinanti aplinkybė, jei savanaudiškos paskatos yra sunkaus sveikatos sutrikdymo sudėtyje.

Dažniausiai praktikoje savanaudiškos paskatos pasireiškia materialaus turto ar pinigų užvaldymu, pavyzdžiui, T. K. nuteistas už tai, kad prie namo, siekdamas užvaldyti svetimą turtą – M. K. naudojamą J. S. priklausančią krūmapjovę – sudavė vieną smūgį medine lazda nukentėjusiajam M. K. į galvą ir taip padarė muštinę žaizdą pakaušio srityje, poodines kraujosruvas akių vokuose, <...> kraujo išsiliejimą virš kietojo galvos smegenų dangalo su galvos smegenų suspaudimu ir vidutinio laipsnio galvos smegenų sukrėtimu, t. y. sunkiai sutrikdė M. K. sveikatą ir pagrobė J. S. krūmapjovę, kurios vertė 1099 Lt¹⁵⁹. Kita vertus, savanaudiškų paskatų negalima sieti vien su materialia nauda. Kaip teigiama LAT senato nutarime, sunkus sveikatos sutrikdymas dėl savanaudiškų paskatų gali būti padarytas siekiant ir įgyti teises į turtinę teisę, išlaikyti turimas arba faktiškai valdomas ir naudojamas vertybes, išvengti skolos, turto gražinimo, alimentų išieškojimo ir pan.

Paminėtina tai, kad ši veika bus inkriminuojama ir tada, kai naudos yra siekiama ne tik sau, bet ir kitiems asmenims. Šio nusikaltimo kvalifikavimui reikšmės neturi, ar pavyko gauti naudos, ar ne, tačiau svarbu išsiaiškinti savanaudiškų paskatų susiformavimo momentą. Veika bus pripažinta sunkiu sveikatos sutrikdymu dėl savanaudiškų paskatų, kai tokios paskatos susiformuoja iki sveikatos sutrikdymo arba jo padarymo metu. Pavyzdžiui, L. P. ir S. Ž. nuteisti už tai, kad turėdami tikslą pagrobti svetimą, nukentėjusiajam V. M. priklausančią turtą, panaudodami prieš nukentėjusįjį fizinį smurtą, jį apiplėšė ir sunkiai sutrikdė jo sveikatą. S. Ž. sudavė apie penkis smūgius kumščiu V. M. į galvą, o L. P. nukentėjusįjį tampė už rūbų ir jį stumdė, reikalaudami nupirkti alaus, o po to – ir pinigų. Nukentėjusiajam V. M. nuo suduotų smūgių pargriuvus ant žemės, S. Ž. kartu su L. P. spyrė ne mažiau kaip 20 kartų jam į įvairias kūno vietas; S.

¹⁵⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K–417/2008

¹⁵⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-367/2008

Ž. atsisėdo V. M. ant krūtinės ir apie penkis kartus kumščiu smūgiavo nukentėjusiajam į dešinį smilkinį ir apie penkis kartus – į veidą. Taip L. P. ir S. Ž. sunkiai sutrikdė nukentėjusiojo V. M. sveikatą ir pagrobė iš jo 960 Lt vertės turtą¹⁶⁰.

Tais atvejais, kai savanaudiškos paskatos susiformavo jau po veikos padarymo, tai nusikaltimas bus inkriminuojamas tik kaip paprastas sunkus sveikatos sutrikdymas, jei nėra kitų veiką kvalifikuojančių požymių. Kaltininkui, jau įvykdžiusiam sunkų sveikatos sutrikdymą, sugalvojus dar ir pasisavinti turtą, baudžiamoji atsakomybė kils pagal 135 str. 2 d. 9 p. ir atitinkamą 180 str. dalį. Pavyzdžiui, D. S. buvo nuteistas pagal BK 146 str. 2 d., 135 str. 2 d. 9 p. ir 180 str. 3 d., kad, panaudodamas smurtą ir sukeldamas pavojų N. N. gyvybei ir sveikatai, neteisėtai atėmė jam laisvę, dėl savanaudiškų paskatų jį sunkiai sužalojo ir, panaudodamas smurtą bei specialiai žmogui sužaloti pritaikytą daiktą, pagrobė didelės vertės turtą šiomis aplinkybėmis: A. K. iki 2004 m. kovo mėn. organizavo ir parengė nusikalstamos veikos planą, t. y. įkalbėjo D. S. ir M. M., panaudojant specialiai žmogui sužaloti pritaikytą daiktą, užpulti N. N. ir, jį pagrobus, sužinoti, kur yra laikomos cigaretės „Saint George“, bei jas pagrobti. Pasiekus susitarimą, D. S. bei minėti asmenys dėl savanaudiškų paskatų užpuolė N. N. ir panaudojo prieš jį fizinį smurtą, kurio metu D. S. sudavė rankoje laikytu svarmeniu N. N. ne mažiau kaip du kartus į galvą. Po sumušimo organizuotos grupės nariai prievarta įsodino N. N. į automobilį ir nugabeno į garažą, kuriame, turėdami tikslą sužinoti, kur yra laikomos cigaretės, neteisėtai laikė nukentėjusįjį ir naudojo prieš jį fizinį smurtą, taip sukeldami pavojų nukentėjusiojo gyvybei ir sveikatai. Sužinoję ieškomų cigarečių, priklausančių asmeniui, vardu D., laikymo vietą, D. S. ir minėti asmenys iš jos pagrobė didelės vertės turtą – ne mažiau kaip 60 000 Lt vertės apie 125 dėžių su cigaretėmis. Dėl šios nusikalstamos veikos metu panaudoto smurto N. N. buvo padarytas sunkus sveikatos sutrikdymas¹⁶¹.

Pažymėtina tai, kad jei sunkus sveikatos sutrikdymas dėl savanaudiškų paskatų nebuvo įgyvendintas, tai kvalifikavimui reikšmės neturi. Nusikalstama veika negalės būti pripažinta pagal analizuojamą punktą, jei bus padaryta dėl motyvų, kurių formavimąsi lėmė turtiniai interesai (kerštas skolininkui dėl negražintos skolos, pyktis dėl prarasto turto ir pan.), tačiau kaltininkas, darydamas tokį nusikaltimą, negauna nei sau, nei kitiems turtinės naudos.

Nukentėjusiojo **asmens tarnybos ar piliečio pareigų vykdymas**, numatytas BK 135 str. 2 d. 10 p., yra sunkų sveikatos sutrikdymą kvalifikuojantis požymis, kuris turi

¹⁶⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-603/2010

¹⁶¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-333/2010

specialų tikslą, t. y. siekiama sunkiai sutrikdyti sveikatą dėl tarnybos ar piliečio pareigų vykdymo dabar ar ateityje, taip pat kerštauja už tokią veiklą, įvykdytą praeityje, nepriklausomai nuo to, ar sunkauso sveikatos sutrikdymo metu nukentėjusysis vykdė ar jau nebevykdė tarnybinę ar pilietinę pareigą.

Pagal LAT senato nutarimą Nr. 46, nukentėjusiojo sąvoka suprantama gan plačiai: nukentėjusiuoju gali būti tiek pats valstybės tarnautojas, pareigūnas, visuomenės atstovas ir bet kuris kitas žmogus, kuris vykdo savo tarnybinę ar pilietinę pareigą visuomenei ir valstybei. Tarnybos pareigų vykdymas suprantamas ne tik kaip valstybės tarnautojų veikla, bet ir kiekvieno asmens, vykdančio tarnybos pareigas, išplaukiančias iš įstatymų, kitų teisės aktų, tarnybinių nuostatų, pareiginių instrukcijų, darbo sutarties ir pan., valstybinėje, visuomeninėje ar privačioje įmonėje, įstaigoje ar organizacijoje¹⁶². Pavyzdžiui, R. I. buvo nuteistas pagal 135 str. 2 d. 10 p. už tai, kad naktiniame bare, Vilniuje, su lazda, panašia į beisbolo lazda, sudavė S. B., vykdančiam apsaugos darbuotojo tarnybinės pareigas, ne mažiau kaip 7 smūgius per galvą, rankas ir kitas kūno vietas, padarydamas nukentėjusiajam sunkų sveikatos sutrikdymą¹⁶³. Taigi akivaizdu, kad pagrįstą pavojų kelia ne tik nusikalstamos veikos padarymas valstybės tarnautojui, bet ir neteisėtos veikos padarymas paprastam darbuotojui, vykdančiam savo tarnybinę pareigą.

Pilietinės pareigos vykdymas, pagal LAT senato išaiškinimą, yra asmens, kaip valstybės piliečio ar visuomenės nario, vykdymas bet kokios visuomenei naudingos veiklos, kurią vykdyti tiesiogiai įpareigoja ar įgalioja LR Konstitucija, kiti teisės aktai, taip pat ir kitos visuomenei naudingos veiklos vykdymas (liudijimas teisme, pranešimas teisėsaugos institucijoms apie rengiamą, daromą ar padarytą nusikaltimą, užpulto asmens gynimas ir pan.). Pavyzdžiui, D. A. buvo nuteistas už tai, kad V. S. vykdant pilietinę pareigą, – siekiant D. A. po nusikaltimo padarymo sulaikyti, sudavė peiliu keturis smūgius į pilvo sritį, kairės šlaunies sritį, dešinės šlaunies sritį, tuo padarydamas nukentėjusiajam V. S. vieną kiauryminę pilvo sienos durtinę-pjautinę žaizdą, dvi durtines-pjautines žaizdas kairės šlaunies srityje, vieną durtinę-pjautinę žaizdą dešinės šlaunies srityje, t. y. sunkų sveikatos sutrikdymą¹⁶⁴. Taigi pilietinės pareigos vykdymas yra suprantamas kaip bet kurio visuomenės nario pareigos vykdymas, kai pastarojo veiksmai atitinka konkrečius visuomenės ar asmens interesus. Tai pagrindžia minėtas teismų praktikos pavyzdys, kai nukentėjusysis buvo sunkiai sužalotas dėl to, kad siekė sulaikyti teisės pažeidėją.

---

¹⁶² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2004 m. birželio 18 d. nutarimas Nr. 46 “Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose“. *Teismų praktika*, Nr. 21, 2004

¹⁶³ Lietuvos Aukščiausio Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-142/2008

¹⁶⁴ Lietuvos Aukščiausio Teismo Baudžiamoji byla Nr. 2K-508/2006

Pažymėtina, kad LAT nutarime Nr. 46 teigiama, kad veika negali būti kvalifikuojama pagal analizuojamą punktą, jei sunkus sveikatos sutrikdymas yra padaromas nukentėjusiojo asmens šeimos nariams ar artimiesiems giminaičiams, dėl pastarojo vykdytų tarnybos ar pilietinės pareigos. Tačiau R. Aliukonienė¹⁶⁵ savo disertacijoje nepalaiko šios pozicijos, siūlydama įstatymų leidėjui į BK 135 str. 2 d. 10 p. redakciją įtraukti ne tik nukentėjusįjį, bet ir jo artimuosius. Jos nuomone, tokio pobūdžio kerštas gali būti kaip tik skaudesnis nukentėjusiajam, kaltininkas gali įbauginti nukentėjusįjį ir siekti, kad pastarasis nutrauktų savo tarnybines ar pilietines pareigas, daugiau nebeatlikti savo pareigų ir pan. Autorės nuomone, R. Aliukonienės pozicija laikytina pagrįsta, siekiant išvengti nevienareikšmio šio požymio traktavimo.

Reikėtų pažymėti ir tai, kad nukentėjusiojo veiksmai turi būti teisėtai vykdomos jo tarnybinės ar pilietinės pareigos, baudžiamoji atsakomybė kaltininkui negali kilti dėl nukentėjusiojo panaudotų prieš jį neteisėtų veiksmų.

Atkreiptinas dėmesys, kad nei Lenkijos, nei Ukrainos užsienio šalių baudžiamieji įstatymai nenumato šio sunkaus sveikatos sutrikdymą kvalifikuojančio požymio. Tačiau nagrinėjamas požymis didina baudžiamąją atsakomybę pagal Prancūzijos BK ir Rusijos BK (111 str. 2 d. „a“ punktas). Prancūzijos BK 222 str. 3 d. 4 p. numatyta baudžiamoji atsakomybė už sunkų sveikatos sutrikdymą, kai veika padaroma asmenims, kurie vykdo tarnybines pareigas (advokatas, teisėjas ir pan.) arba pilietines pareigas bei jų artimiesiems dėl nukentėjusiojo pareigų vykdymo. Taigi Prancūzijoje ir Rusijoje šis kvalifikuojančio požymio turinys yra platesnis, kadangi tai apima ne tik nukentėjusiojo sunkų sveikatos sutrikdymą, bet ir jo artimųjų.

Sunkus sveikatos sutrikdymas **siekiant nuslėpti kitą nusikaltimą**, tai dar vienas kvalifikuojantis požymis, numatytas LR BK 135 str. 2 d. 11 p. Šio kvalifikuoto sunkaus sveikatos sutrikdymo sudėties būtinasis požymis yra tikslas. Tai reiškia, kad kaltininkas, veikdamas tiesiogine tyčia, sužaloja ar susargdina nukentėjusįjį turėdamas tikslą išvengti baudžiamosios atsakomybės už bet kokį anksčiau padarytą, daromą ar rengiamą padaryti nusikaltimą. Kai kalbame apie rengimąsi, tai pagal šį punktą veika kvalifikuojama tik tada, kai ketinama nuslėpti sunkų ar labai sunkų nusikaltimą, nes baudžiamoji atsakomybė kyla tik už rengimąsi padaryti sunkų ar labai sunkų nusikaltimą. Taip pat pagal šį punktą negalima kvalifikacija, jei siekiama nuslėpti baudžiamąjį nusižengimą ar administracinį pažeidimą. Svarbu tai, kad norint veika kvalifikuoti pagal 135 str. 2 d. 11

---

¹⁶⁵ ALIUKONIENĖ, R. Sunkus sveikatos sutrikdymas: teorinės ir praktinės kvalifikavimo problemos. *Daktaro disertacijos santrauka*. Vilnius: Vilniaus universitetas, 2007, p. 45

p., teisėsaugos institucijoms dar nėra, arba, kaltininko manymu, dar nėra žinoma apie ankstesnę jo veiką.

Nepriklausomai nuo to, ar kaltininkui pavyko pasiekti norimą tikslą, jis atsako pagal 135 str. 2 d. 11 p., tačiau svarbu pabrėžti tai, kad kaltininko slepiamas nusikaltimas gali būti padarytas tiek jo paties, tiek ir kito asmens. Jei ankstesnį nusikaltimą padarė, rengėsi ar kėsinosi padaryti pats kaltininkas, tai veika inkriminuojama pagal atitinkamą BK straipsnį ir 135 str. 2 d. 11 p. Nesvarbu ir tai, kad kitas nusikaltimas, kurį kaltininkas siekė nusišlepti, gali būti padarytas tiek tuo pačiu, tiek skirtingu laiku.

Pažymėtina, kad šis kvalifikuojantis požymis nėra įtvirtintas kitų užsienio valstybių (Rusija, Ukraina, Lenkija, Švedija, Prancūzija) baudžiamuosiuose kodeksuose.

Pasiekimai moksle ir technologijų revoliucija atvėrė naujas perspektyvas žmogaus organų transplantacijos srityje, tačiau tai tapo ir teisine problema – užkirsti kelią nusikalstamų tikslų įgyvendinimui. Tiek tarptautiniai¹⁶⁶, tiek nacionaliniai teisės aktai užtikrinta žmogaus konstitucines teises į gyvenimą, sveikatos apsaugą ir asmens neliečiamybę. LR „Žmogaus audinių, ląstelių ir organų donorystės ir transplantacijos įstatymas“¹⁶⁷ (11 str. 1 d.) numato, kad gyvo ar mirusio žmogaus audiniai, ląstelės ir organai negali būti civilinių komercinių sandorių objektu bei draudžiama skelbti apie jų prieinamumą siekiant finansinės ar panašios naudos. LR BK taip pat kriminalizuoja veikas, susijusias su siekiu įgyti tam tikro asmens organą, audinį, ląstelių, nužudymo, sveikatos sutrikdymo, prekybos žmonėmis, vaiko pirkimo ar pardavimo nusikalstamų veikų sudėtyse. Taigi baudžiamoji atsakomybė už sunkų sveikatos sutrikdymą siekiant **įgyti nukentėjusiojo asmens organą, audinį ar ląsteles** yra numatyta 135 str. 2 d. 12 p. Anksčiau kaltininkas buvo traukiamas baudžiamojon atsakomybėn pagal šį punktą tik tuomet, kai turėjo siekį įgyti nukentėjusiojo asmens organą ar audinį transplantavimui. Manytina, kad pastaroji punkto redakcija buvo laikoma akivaizdžia įstatymo leidėjo spraga, kadangi 2004 m. padarius „Žmogaus audinių, ląstelių ir organų donorystės ir transplantacijos įstatymo“ pakeitimus ir įvedus ląstelės transplantaciją, atitinkamai LR BK nebuvo suderintas su šiuo įstatymu. Dabar galiojančio 135 str. pakeitimai buvo padaryti 2008 m.¹⁶⁸, įtraukiant į dispoziciją ląstelės sąvoką ir panaikinant transplantavimo tikslą. Autorės nuomone, tikslo atsisakymas laikytinas pagrįstu, kadangi siekis įgyti

¹⁶⁶ Konvencija dėl žmogaus teisių ir orumo apsaugos biologijos ir medicinos taikymo srityje (Žmogaus teisių ir biomedicinos konvencija)// *Valstybės žinios*, 2002-10-09, Nr. 97-4258

¹⁶⁷ Lietuvos Respublikos žmogaus audinių, ląstelių ir organų donorystės ir transplantacijos įstatymas// *Valstybės žinios*, 2004, Nr. 55-1886

¹⁶⁸ Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 129, 135, 138 straipsnių ir priedo pakeitimo įstatymas// *Valstybės žinios*, 2008, Nr. 59-2200

organą, audinį ar ląstelę gali būti ne vien transplantavimo, tačiau ir pasipelnymo, religinių apeigų ar kitokio pobūdžio tikslais.

Pažymėtina, kad nė viename iš analizuotų užsienio baudžiamųjų įstatymų toks kvalifikuojantis požymis nebuvo aptiktas, išskyrus Rusijos BK 111 str. 2 d. „g“ punkte, kuris numato, kad kaltininkas traukiamas baudžiamojon atsakomybėn, jei sunkus sveikatos sutrikdymas bus padarytas siekiant panaudoti nukentėjusiojo organus ar audinius. Pastebėtinas vienas skirtumas, kad Rusijos BK šis kvalifikuojantis požymis neapima siekimo panaudoti nukentėjusiojo ląstelės.

LR Konstitucija numato, kad žmogaus teisių negalima varžyti ir teikti jam privilegijų dėl jo lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų pagrindu. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 14 str. taip pat numato, kad naudojimasis šioje konvencijoje pripažintomis teisėmis ir laisvėmis yra užtikrinamas be jokios diskriminacijos dėl asmens lyties, rasės, odos spalvos, kalbos, religijos, politinių ar kitokių pažiūrų, tautinės ar socialinės kilmės, priklausymo tautinei mažumai, nuosavybės, gimimo ar kitais pagrindais¹⁶⁹. Siekiant apsaugoti žmogaus teises ir laisves ir išvengti diskriminacijos ES Taryba priėmė pamatinį sprendimą dėl kovos su tam tikromis rasizmo ir ksenofobijos formomis ir apraiškos baudžiamosios teisės priemonėmis¹⁷⁰. Šiuo pamatiniu sprendimu ES valstybės narės įsipareigojo imtis priemonių kriminalizuojant su rasizmu¹⁷¹ ir ksenofobija¹⁷² susijusias nusikalstamas veikas, todėl 2009 m. birželio 16 d. įstatymu¹⁷³ LR BK buvo papildytas 135 str. 2 d. 13 p. numatytu kvalifikuojančiu požymiu – **siekiant išreikšti neapykantą asmenų grupei ar jai priklausančiam asmeniui dėl amžiaus, lyties, seksualinės orientacijos, neįgalumo, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų**. Šios veikos pavojingumą didina tai, kad sunkus sveikatos sutrikdymas yra padaromas esant rasiniams, nacionaliniams, ksenofobiniams, religiniams ir kitiems netolerancijos, diskriminacinio pobūdžio motyvams, todėl ši nusikalstama

¹⁶⁹ Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija// *Valstybės žinios*, 1995, Nr. 40-987

¹⁷⁰ 2008 m. lapkričio 28 d. Tarybos pamatinis sprendimas 2008/913/TVR dėl kovos su tam tikromis rasizmo ir ksenofobijos formomis bei apraiškomis baudžiamosios teisės priemonėmis. Prieiga per internetą: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32008F0913:LT:HTML>>

¹⁷¹ *Rasizmas* – įsitikinimų sistema ir doktrina, kuri teigia, kad įgimti biologiniai skirtumai tarp žmonių rasių lemia kultūrinius ar individualius pasiekimus, kad viena rasė yra vertinama kaip aukštesnė kitos rasės atžvilgiu ir dėl šio išskirtinumo turi teisę valdyti žemesniąją. Moksliniu požiūriu rasizmas yra motyvuojantis pagrindas socialinei diskriminacijai, rasinei segregacijai ir smurtui, įskaitant sunkiausią savo padarinius tokių veiksmų formą – genocidą.

¹⁷² *Ksenofobija* – perdėtas nepalankumas arba priešiškusmas svetimšaliams ir tam, kas svetimšališka. Šią fobiją turintys žmonės bijo, vengia ar yra priešiški nusiteikę prieš kitokios tautybės, rasės, religijos, kultūros atstovus.

¹⁷³ Lietuvos Respublikos Baudžiamojo kodekso 60, 129, 135 ir 138 straipsnių papildymo įstatymas// *Valstybės žinios*, Nr. 77-3168, 2009

veika priskiriama specifinei kriminalinių nusižengimų kategorijai – *neapykantos nusikaltimams*.

Neapykantos nusikalstamos veikos skiriasi nuo kitų nusikalstamų veikų savo poveikiu ir padariniais nukentėjusiesiems bei konkrečioms žmonių grupėms ar joms priklausantiems pavieniams individams, kadangi tokie asmenys jaučiasi ne tik traumuoti, bet ir įbauginti. Socialinis žalingumas išsiskiria ne tiek fizine ar turtine, kiek itin didele moraline žala nukentėjusiajam, taigi tokiu kėsanimusi yra neigiamos asmens laisvė ir orumas – vienos pagrindinių demokratinės visuomenės vertybių. Neapykantos išpuoliai dažnai esti išskirtinai žeidžiantys, žiaurūs, įžūlūs, padaromi viešoje vietoje, matomi, todėl darantys neigiamą poveikį ne tik viešajai tvarkai, visuomenės saugumui, bet ir formuoja dažnai nepagrįstai neigiamas visuomenės nuostatas, neigiamą požiūrį į tam tikras žmonių grupes ar jų narius¹⁷⁴.

Lietuvos teismų praktikoje tokio pobūdžio baudžiamųjų bylų nebuvo iškelta nė karto, tačiau norint iliustruoti sunkaus sveikatos sutrikdymą būtent dėl minėtų motyvų, galime remtis ES šalių praktika. Pavyzdžiui, 2007 m. Čekijoje, Zlyno mieste trys skustagalviai jaunuoliai, šaukdami rasistinius įžeidinėjimus, užpuolė studentą Pradeep Manohara Mahadura iš Šri Lankos, kuris laukė autobuso stotelėje. Jis buvo mušamas, pargriovus ant žemės spardomas į pilvą ir į galvą¹⁷⁵. Slovakijoje, Košicė miestelyje trys vyrai, skanduodami nacių šūkius užpuolė 16 metų tamsaus gymio merginą, ją pargriovus ant žemės ji buvo mušama bei spardoma, kaltininkams šaukiant „dink iš Slovakijos“ (*clear off Slovakia*), taip nukentėjusiajai buvo sužalota galva, nugarą, dešinioji ranka ir gydymas užtruko ilgiau nei 10 dienų, todėl jai buvo padarytas sveikatos sutrikdymas¹⁷⁶.

* * *

Baigiant šiame darbe sunkaus sveikatos sutrikdymo kvalifikuotos sudėties analizę, autorės nuomone, tikslinga atkreipti dėmesį į darbe minimų užsienio valstybių baudžiamųjų įstatymų tam tikrus ypatumus. Pavyzdžiui, Lenkijos BK 156 str. 2 d., t. y. sunkaus sveikatos sutrikdymo sudėtyje, kaip sunkų sveikatos sutrikdymo kvalifikuojantis požymis yra įtvirtintas neatsargumas¹⁷⁷. Taigi Lenkijoje šio nusikaltimo sudėtis nėra

¹⁷⁴ Metodinės rekomendacijos dėl nusikalstamų veikų, padarytų rasiniais, nacionalistiniais, ksenofobiniais, homofobiniais ar kitais diskriminacinio pobūdžio motyvais, ikiteisminio tyrimo organizavimo, vadovavimo jam ir atlikimo ypatumų. Prieiga per internetą: <<http://www.prokuraturos.lt/nbspnbspnusikaltimai%C5%BEmoni%C5%A1kumui/tabid/221/Default.aspx>>

¹⁷⁵ 2008 Hate crimes survey. Human rights first. p. 27. Prieiga per internetą: <<http://www.humanrightsfirst.org/wp-content/uploads/pdf/FD-081103-hate-crime-survey-2008.pdf>>

¹⁷⁶ Dark-skinned girl hurt in racially motivated attack in Slovakia. Prieiga per internetą: <http://www.romea.cz/english/index.php?id=detail&detail=2007_646>

¹⁷⁷ MAREK, A. *Kodeks karny. Komentarz. Wydanie II*. Warszawa: ABC Dom Wydawniczy, 2005, p. 398

išskirta į atskirą, savarankišką normą, kaip tai yra padaryta LR BK 137 str. - "Sunkus sveikatos sutrikdymas dėl neatsargumo". Be to, Lenkijos Respublikos įstatymų leidėjas BK 156 str. 3 d. įtvirtina dar vieną sunkų sveikatos sutrikdymą kvalifikuojantį požymį – sukėlus nukentėjusiojo mirtį. Tai, autorės nuomone, vertintina kritiškai, kadangi tokia nusikalstamos veikos sudėtis atitinka tyčinio nužudymo sudėties požymius, taigi tuo galima piktnaudžiauti ir pasinaudoti šia įstatymo spraga, t. y. tyčinį nužudymą kvalifikuojant kaip lengvesnį nusikaltimą, - kaip tyčinį sunkų sveikatos sutrikdymą. Analogiškas sunkus sveikatos sutrikdymo kvalifikuojantis požymis yra įtvirtintas ir Ukrainos bei Prancūzijos baudžiamuosiuose įstatymuose.

Pažymėtina, kad Ukrainos BK 121 str. yra įtvirtina tyčinio sunkaus kūno sužalojimo sąvoka, t. y. siauresnio pobūdžio sąvoka, kurią apima sunkus sveikatos sutrikdymas, įtvirtintas LR BK bei daugelyje kitų Europos valstybių baudžiamuosiuose kodeksuose.

Svarbu pabrėžti ir kitą aspektą, kad pagal Ukrainos BK tyčiniu kūno sužalojimu veika laikoma tuomet, kai sužalojimas yra pavojingas nukentėjusiojo gyvybei jo padarymo momentu. Vadinasi, kaltininko veika, kuri tiesiogiai sukėlė tam tikrus neigiamus padarinius nukentėjusiojo sveikatai, tačiau tai pasireiškė tik po tam tikro laiko, nebus pripažinta kaip sunkus kūno sužalojimas.

Kaip jau buvo minėta, lyginant LR BK su Ukrainos BK, pastebėta, kad šioje nusikalstamos veikos sudėtyje nėra konkrečiai įvardijami tam tikri gebėjimo (regos, klausos) ar organizmo funkcijos (vaisingumas) praradimai. Tokie padariniai yra apibūdinami bendrai, t. y. abstrakčiai įvardinant kurio nors organo ar jo funkcijos netekimą. Taip pat Ukrainos BK kalbama tik apie bendro darbingumo netekimą, neįvardijant profesinio darbingumo netekimo. Dar vienas skirtumas pagrindinėje šios normos sudėtyje yra tai, kad Ukrainos BK numato atsakomybę ne už viso kūno, o tik už nepataisomą veido subjaurojimą. Atkreiptinas dėmesys, kad pagal Ukrainos BK tyčinį kūno sužalojimą kvalifikuoja požymiai, kurie nėra numatyti LR BK: grupė asmenų, siekiant įbauginti nukentėjusįjį; pagal užsakymą arba sukėlus nukentėjusiojo mirtį.

Verta dar kartą atkreipti dėmesį į Prancūzijos BK, pažymint, kad nusikaltimai žmogaus sveikatai yra numatyti II knygos „Nusikaltimai prieš asmenį“ antrame skyriuje „Apie kėsiniimąsi į fizinę ar psichinę žmogaus neliečiamybę“. 221 str. 1 d. numatyta bendro pobūdžio šio nusikaltimo objektyviosios pusės pasireiškimo forma, t. y. asmens kankinimas arba barbarizmo veiksmų atlikimas. 222 str. 2 d. detalizuoja ir skelbia, kad jei minėti veiksmai sąlygoja dar vieną padarytą nusikaltimą bus kvalifikuojama nusikaltimo sutaptis. Šiame straipsnyje taip pat numatoma išimtis: jei kankinimo ar barbarizmo

veiksmai sąlygoja nukentėjusiojo mirtį ar išžaginimą, tai veikos bus kvalifikuojamos kaip atskiri nusikaltimai.

Prancūzijos BK 222 str. 3 d. pateikiamas išsamus kvalifikuojančių požymių sąrašas, kurie yra labai panašūs į LR BK 135 str. 2 d. įtvirtintus požymius, išskyrus tokius požymius kaip: siekiant sutrukdyti proceso eigai prieš liudytoją, nukentėjusį ar civilinės bylos šalį; veikiant keliems asmenis kaip bendrininkams; iš anksto apgalvojus; panaudojant arba grasinant panaudoti ginklą.

Dar vienas esminis skirtumas, lyginant Lietuvos, Ukrainos ir Lenkijos baudžiamuosius įstatymus su Prancūzijos BK, yra tas, kad minėtoje valstybėje įtvirtinta juridinio asmens atsakomybė už sunkų sveikatos sutrikdymą (BK 222 str. 6 d. 1 p.).

Išvados

1. Nusikaltimai žmogaus sveikatai – tai nusikalstamos veikos, pasireiškiančios neteisėtu, pavojingu, tyčiniu ar neatsargiu žalos padarymu kito žmogaus sveikatai, pažeidžiant ne tik kūno anatomicinį vientisumą ar sutrikdant organų fiziologines funkcijas, bet ir kitaip susargdinant.

2. Šiuo metu galiojančiame LR BK įstatymų leidėjas atsisakė „kūno sužalojimo“ sampratos, ją pakeisdamas platesne sąvoka, apimančią tiek kūno sužalojimą, tiek susargdinimą, - „sveikatos sutrikdymu“. Sužalojimu pripažįstama žmogaus kūno audinių ir organų anatomicinio vientisumo ar jų funkcijų pažeidimu mechaniniu, fiziniu, cheminiu poveikiu, o susargdinimas – tai organizmo funkcijų sutrikdymas biologiniu, fiziniu, cheminiu ar psichiniu poveikiu arba nesuteikiant būtinosios medicinos pagalbos.

3. Sveikatos sutrikdymo objektas yra kito žmogaus somatinė ir psichinė sveikata nuo jo gyvybės pradžios iki mirties momento (biologinės mirties). Nukentėjusiuoju gali būti bet kuris asmuo, nepriklausomai nuo jo sveikatos būklės, amžiaus ar pakaltinamumo, skirtingai nei subjektas.

4. Sunkaus sveikatos sutrikdymo objektyvioji pusė pasireiškia pavojinga veika žmogaus sveikatai, žalingais padariniais bei tiesioginiu būtinuoju priežastiniu ryšiu. Tai reiškia, kad sunkus sveikatos sutrikdymas gali būti padarytas tiek veikimu, tiek neveikimu. Veikimas pasireiškia aktyviais veiksmais, dažniausiai fiziniu poveikiu (pavieniais, daugybiniais smūgiais ranka, koja ar mechaniniu būdu), o neveikimas – veiksmų neatlikimas, kai kaltininkas turėjo pareigą ir galimybę veikti. Kad kaltininko veika būtų pripažinta nusikalstama, reikalingas bent vieno iš padarinių, numatytų 135 str. dispozicijoje, atsiradimas ir juos turi sieti tiesioginis priežastinis ryšys. Sunkaus sveikatos sutrikdymo atveju nusikalstama veika turi būti dėsninga, todėl veiką ir padarinius turi sieti būtinas, o ne atsitiktinis priežastinis ryšys.

5. Sunkaus sveikatos sutrikdymo subjektas Lietuvoje, Rusijoje, Estijoje, Ukrainoje ir Prancūzijoje yra fizinis, sulaukęs 14 m. amžiaus, pakaltinamas ar ribotai pakaltinamas asmuo. Lenkijoje ir Švedijoje subjekto amžius skiriasi tik vienais metais – 15 m. Tokia minimali amžiaus riba šio nusikaltimo atveju yra grindžiama tuo, kad tokio amžiaus sulaukęs asmuo geba suvokti sunkaus sveikatos sutrikdymo pavojingumą ir galimų baudžiamojo pobūdžio suvaržymų reikšmę. Iš analizuotų valstybių baudžiamųjų įstatymų tik Prancūzijos BK numato juridinio asmens atsakomybę už sunkų sveikatos sutrikdymą.

6. Sunkus sveikatos sutrikdymas gali būti padarytas tiesiogine (apibrėžta ir neapibrėžta) ir netiesiogine tyčia. Teismų praktikos analizė leidžia teigti, kad dažniausiai sveikatos sutrikdymas padaromas netiesiogine tyčia, t. y. kai kaltininkas suvokia pavojingą nusikalstamos veikos pobūdį, numato, kad dėl jo veikimo ar neveikimo gali atsirasti 135 str. 1 d. dispozicijoje numatyti, ir nors jų nenorėjo, bet sąmoningai leido jiems atsirasti.

7. LR BK 135 str. 2 d. yra įtvirtintas sunkaus sveikatos sutrikdymą kvalifikuojančių požymių baigtinis sąrašas. Tai yra požymiai, lemiantys didesnę nusikalstamos veikos pavojingumą ir sunkinantys baudžiamąją atsakomybę, todėl juos būtina nustatyti kvalifikuojant veiką ir individualizuojant bausmę.

8. Bejėgiška būklė – vienas iš sunkų sveikatos sutrikdymą kvalifikuojančių požymių, keliančių probleminių klausimų kvalifikuojant veikas. Mažametystė kaip bejėgiškumo išraiška, turėtų būti ne formalus, bet vertinamasis kriterijus, kadangi mažametis ne pagal savo amžių gali atrodyti daug brandesnis, gali būti ginkluotas, fiziškai pajėgesnis ar turintis kitokią galimybę objektyviai pasipriešinti. Akivaizdu, kad esant tokioms aplinkybėms, neracionalu asmenį pripažinti bejėgiškos būklės. Mažametystė turėtų būti pripažinta bejėgiškumo pagrindu tik tuomet, kai asmens amžius neabejotinai sąlygoja bejėgišką būklę, todėl kvalifikuojant veiką siūlytina atsižvelgti į šį kriterijų kaip į vertinamojo pobūdžio.

9. Pagal Lietuvos baudžiamąjį įstatymą, kaltininkui nėra inkriminuojamas LR BK 135 str. 2 d. 10 p., tais atvejais, kai sunkus sveikatos sutrikdymas yra padaromas nukentėjusiojo asmens šeimos nariams ar artimiesiems giminaičiams, dėl pastarojo vykdytų tarnybos ar pilietinės pareigos. Manytina, kad tai kelia diskusinius klausimus, kadangi kaltininko neteisėti veiksmai atlikti nukentėjusiojo artimiesiems kaip tik gali būti skaudesni, nes tokiu būdu nukentėjusysis gali būti labiau įbauginamas, siekiant, kad nutrauktų savo tarnybines ar pilietines pareigas, daugiau jų neatlikti ir pan. Įtraukus į BK 135 str. 2 d. 10 p. redakciją ne tik nukentėjusįjį, bet ir jo artimuosius, būtų išvengta nevienareikšmio šio požymio traktavimo.

10. Lyginant Ukrainos, Lenkijos ir Prancūzijos baudžiamuosius kodeksus su LR BK, išskirtini keli esminiai skirtumai, t. y. Lietuvos įstatymų leidėjas, skirtingai nei Ukrainoje, atsisakė „kūno sužalojimo“ sąvokos bei kvalifikuojančio požymio „sukėlusio nukentėjusiojo mirtį“ (Ukraina, Lenkija), kas laikytina pagrįstais pakeitimas, išvengiant netinkamo veikos kvalifikavimo. Objektyvieji sunkaus sveikatos sutrikdymo požymiai bei padariniai tiek Ukrainos, tiek Lenkijos BK yra panašūs su LR BK įtvirtintais, išskyrus kai kuriuos kvalifikuojančius požymius, t. y. : veikos padarymą pagal užsakymą, veikiant

grupei asmenų, turint tikslą įbauginti. Esminis požymis, skiriantis Lietuvos ir Prancūzijos reglamentavimą, yra juridinio asmens baudžiamoji atsakomybė, įtvirtinta Prancūzijos BK 222 str. 6 d. 1 p.

SUNKUS SVEIKATOS SUTRIKDYMAS PAGAL LIETUVOS IR UŽSIENIO ŠALIŲ BAUDŽIAMUOSIUS ĮSTATYMUS

Santrauka

Magistriniame darbe nagrinėjama sunkaus sveikatos sutrikdymo sudėtis, įtvirtinta Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 135 str. Siekiant išsamiai atskleisti pasirinktą temą, šiame darbe pirmiausia analizuojama bendroji nusikaltimų žmogaus sveikatai samprata tiek nacionaliniu, tiek tarptautiniu mastu. Taip pat atskleidžiama sveikatos sutrikdymo samprata apžvelgiant į istorinę raidą bei remiantis dabar egzistuojančios sveikatos sutrikdymo sąvokos ir rūšių analize.

Atitinkamai sunkaus sveikatos sutrikdymo sudėčiai atskleisti yra išskiriamos trys pagrindinės dalys. Pirmoje dalyje yra aptariami objektyvieji požymiai, analizuojant žmogaus sveikatą kaip nusikaltimo objektą, bei sunkaus sveikatos sutrikdymo objektyvioji pusė – apimanti nusikalstamą veiką, žalingus sveikatai padarinius bei priežastinį ryšį tarp jų. Antroje dalyje gilinamasi į subjektyviuosius požymius, detaliau nagrinėjant sunkaus sveikatos sutrikdymo subjektą bei kaltės formas. Trečioje dalyje detaliai aptariami visi kvalifikuojantys požymiai.

Siekiant išryškinti sveikatos sutrikdymo reglamentavimo ypatumus skirtingose valstybėse, lyginamuoju aspektu išsamiai aptariamos sunkaus sveikatos sutrikdymo sudėtis, įtvirtintos Prancūzijos, Lenkijos bei Ukrainos baudžiamuosiuose įstatymuose.

GRIEVOUS BODILY HARM AS DEFINED BY CRIMINAL LEGISLATION OF LITHUANIA AND OTHER COUNTRIES

Summary

The present master thesis analyses the elements of severe health impairment defined in Article 135 of the Criminal Code of the Republic of Lithuania. In order to achieve a comprehensive analysis of the chosen topic, the paper first off all reveals a general concept of crimes against human health in the context of both international and national law. The attention is also devoted to the health impairment conception considering its historical development and the analysis of presently existing health impairment notion and its types.

Accordingly, to reveal all constituent elements of the severe health impairment, it was divided into three main parts. The first part contains separate discussions about the object of severe health impairment, the victim and the objective side, which includes a criminal offence, health harm and the causal relationship between them. The second section performs the examination of the subject and the subjective side. The third part discusses in detail the features of qualification of severe health impairment by increasing the level of liability.

In order to highlight the regulation of severe health impairment in different countries, it is also given a comparative survey of the peculiarities of criminal legal regulation in France, Poland and Ukraine.

Literatūros sąrašas

Teisės norminiai aktai:

Tarptautiniai teisės aktai:

1. Pasaulio sveikatos organizacijos Konstitucija [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://apps.who.int/gb/bd/PDF/bd47/EN/constitution-en.pdf>> [žiūrėta 2011-02-23].
2. 1948 m. Jungtinių Tautų visuotinė žmogaus teisių deklaracija [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.urm.lt/popup2.php?item_id=8849> [žiūrėta 2011-02-01].
3. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija// *Valstybės žinios*, Nr. 40-987, 1995.
4. 1989 m. Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija// *Valstybės žinios*, Nr. 60-1501, 1995.
5. Konvencija dėl žmogaus teisių ir orumo apsaugos biologijos ir medicinos taikymo srityje (Žmogaus teisių ir biomedicinos konvencija)// *Valstybės žinios*, Nr. 97-4258, 2002.
6. Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://eurlex.europa.eu/lt/treaties/dat/32007X1214/hm/C2007303LT.01000101.htm>> [žiūrėta 2011-01-12].

Europos Sąjungos teisės aktai:

7. 2008 m. lapkričio 28 d. Tarybos pamatinis sprendimas 2008/913/TVR dėl kovos su tam tikromis rasizmo ir ksenofobijos formomis bei apraiškomis baudžiamosios teisės priemonėmis [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32008F0913:LT:HTML>> [žiūrėta 2011-03-13].

Lietuvos Respublikos teisės aktai:

8. Lietuvos Respublikos Konstitucija// *Valstybės žinios*, Nr. 33 – 1014, 1992.

9. Lietuvos Respublikos Baudžiamasis kodeksas// *Valstybės žinios*, Nr. 89 – 2741, 2000.
10. Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos Baudžiamasis kodeksas. Vilnius: Mintis, 1983.
11. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas// *Valstybės žinios*, Nr. 74 – 2262, 2000.
12. Lietuvos Respublikos įstatymas dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso, baudžiamojo ir administracinių teisės pažeidimų kodeksų pakeitimo ir papildymo// *Valstybės žinios*, Nr. 26 – 597, 1993.
13. Lietuvos Respublikos įstatymas dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo, Pataisos darbų ir Baudžiamojo proceso kodeksų pakeitimo ir papildymo// *Valstybės žinios*, Nr. 60 – 1182, 1994.
14. Lietuvos Respublikos Sveikatos sistemos įstatymas// *Valstybės žinios*, Nr. 63 – 1231, 1994.
15. Lietuvos Respublikos įstatymas dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso pakeitimo ir papildymo// *Valstybės žinios*, Nr. 55 – 1358, 1995.
16. Lietuvos Respublikos psichikos sveikatos priežiūros įstatymas// *Valstybės žinios*, Nr. 53-1290, 1995.
17. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 105, 111 ir 112 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas// *Valstybės žinios*, Nr. 41 – 993, 1997.
18. Lietuvos Respublikos narkologinės priežiūros įstatymas// *Valstybės žinios*, Nr. 30 – 711, 1997.
19. Lietuvos Respublikos vaiko gimimo momento nustatymo įstatymas// *Valstybės žinios*, Nr. 43 – 1602, 2002.
20. Lietuvos Respublikos žmogaus mirties nustatymo ir kritinių būklių įstatymas// *Valstybės žinios*, Nr. 43 – 1601, 2002.
21. Lietuvos Respublikos žmogaus audinių, ląstelių ir organų donorystės ir transplantacijos įstatymas// *Valstybės žinios*, Nr. 55 – 1886, 2004.
22. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 129, 135, 138 straipsnių ir priedo pakeitimo įstatymas// *Valstybės žinios*, Nr. 59 – 2200, 2008.
23. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 42, 67, 129, 135, 138 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei Kodekso papildymo 72(1), 72(2) straipsniais įstatymas// *Valstybės žinios*, Nr. Nr. 73 – 2796, 2008.
24. Lietuvos Respublikos Baudžiamojo kodekso 60, 129, 135 ir 138 straipsnių papildymo įstatymas// *Valstybės žinios*, Nr. 77 – 3168, 2009.

25. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1992 m. balandžio 12 d. nutarimu Nr. 261 patvirtintos „Kūno sužalojimo sunkumo nustatymo teismo medicinos laikinosios taisyklės“// *Valstybės žinios*, Nr. 17 – 493, 1992.
26. Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro, Lietuvos Respublikos teisingumo ministro ir Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2003 m. gegužės 26 d. Įsakymas Nr. V – 298/158/A1 – 86 “Dėl sveikatos sutrikdymo masto nustatymo taisyklių patvirtinimo“// *Valstybės žinios*, Nr. 52 – 2357, 2003.
27. Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2005 m. kovo 21 d. įsakymas Nr.A1-78/V-179 „Dėl darbingumo lygio nustatymo kriterijų aprašo ir darbingumo lygio nustatymo tvarkos aprašo patvirtinimo“// *Valstybės žinios*, Nr. 28, 2005.
28. Metodinės rekomendacijos dėl nusikalstamų veikų, padarytų rasiniais, nacionalistiniais, ksenofobiniais, homofobiniais ar kitais diskriminacinio pobūdžio motyvais, ikiteisminio tyrimo organizavimo, vadovavimo jam ir atlikimo ypatumų [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://www.prokuraturos.lt/nbspnbspNusikaltimai%C5%BEmoni%C5%A1kumu/tabid/221/Default.aspx>> [žiūrėta 2011-03-20].

Užsienio šalių teisės aktai:

29. Crown Prosecution Service Charging Standarts. Offences against the Person, incorporating the Charging Standards [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.cps.gov.uk/legal/l_to_o/offences_against_the_person/#P242_19963> [žiūrėta 2011-02-25].
30. The Swedish Penal Code [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://www.sweden.gov.se/content/1/c6/02/77/77/cb79a8a3.pdf>> [žiūrėta 2011-03-03].
31. The Criminal Code of the Republic of Estonia [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://legislationline.org/download/action/download/id/1280/file/4d16963509db70c09d23e52cb8df.htm/preview>> [žiūrėta 2011-03-03].
32. The Criminal Code of the Republic of Latvia [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://legislationline.org/download/action/download/id/1280/file/4d16963509db70c09d23e52cb8df.htm/preview>> [žiūrėta 2011-03-03].

33. The Criminal Code of the French Republic [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://legislationline.org/documents/section/criminal-codes>> [žiūrėta 2011-03-21].
34. The Criminal Code of the Russian Federation [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://legislationline.org/download/action/download/id/1697/file/0cc1acff8241216090943e97d5b4.htm/preview>> [žiūrėta 2011-03-03].
35. Уголовный кодекс Республики Польши. Санкт-Петербург, Юридический центр Пресс, 2001.
36. Уголовный кодекс Украины. Санкт-Петербург, Юридический центр Пресс, 2001.

Specialioji literatūra:

37. ABRAMAVIČIUS, A.; *et al.* *Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. Vadovėlis. Trečiasis pataisytas ir papildytas leidimas.* Vilnius: Eugrimas, 2003.
38. ABRAMAVIČIUS A.; *et al.* *Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. Vadovėlis. Antrasis papildytas leidimas.* Vilnius: Eugrimas, 2001.
39. ABRAMAVIČIUS, A.; *et al.* *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras.* Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004.
40. ABRAMAVIČIUS. A., *et al.* *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis (99-212 straipsniai).* Vilnius: Registrų centras, 2009
41. ABRAITIENĖ, B., BUFIENĖ, G., DAGYTĖ, E. *Psichologijos žodynas.* Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla, 1993.
42. ALIUKONIENĖ, R. Kankinimas ar kitoks ypatingas žiaurumas kaip požymis, kvalifikuojantis sunkų sveikatos sutrikdymą. *Teisė*, Nr. 54, 2005.
43. ALIUKONIENĖ, R.; MILINIS A. Kitų žmonių gyvybei pavojingas būdas kaip nužudymo, sunkaus sveikatos sutrikdymo kvalifikuojantis požymis. *Teisė*, Nr. 59, 2006.
44. ALIUKONIENĖ, R. Sunkus sveikatos sutrikdymas: teorinės ir praktinės kvalifikavimo problemos. *Daktaro disertacijos santrauka.* Vilnius: Vilniaus universitetas, 2007.
45. ALIUKONIENĖ, R. Sunkaus sveikatos sutrikdymo labai susijaudinus (Baudžiamojo kodekso 136 straipsnis) požymiai. *Lietuvos Respublikos baudžiamajam kodeksui – 10 metų. Recenzuotų mokslinių straipsnių, skirtų baudžiamosios politikos ir baudžiamųjų įstatymų teisėkūros, baudžiamosios teisės,*

- baudžiamojo proceso ir nusikaltimų kvalifikavimo problematikai, rinkinys.*
Vilnius: VĮ Registrų centras, 2011.
46. ANDRIULIS, V.; *et al.* *Lietuvos teisės istorija.* Vilnius: Justitia, 2002.
47. BABACHINAITĖ, G. Smurtinio nusikalstamumo samprata, tendencijos ir šiuolaikiniai raiškos ypatumai Lietuvoje. *Jurisprudencija*, Nr. 1 (103), 2008.
48. BIELIŪNAS, E.; *et al.* *Lietuvos TSR Baudžiamojo kodekso komentaras.* Vilnius: Mintis, 1989.
49. BIKELIS, S. Alternatyvios (neapibrėžtos) tyčios samprata ir baudžiamoji teisinė reikšmė. *Jurisprudencija*. Nr. 11 (113), 2008.
50. CLARKSON, C. M. V.; *et al.* *Clarkson and Keating criminal law: Text and Materials. Sixth edition.* London: Sweet & Maxwell, 2007.
51. ČIBIRAS P., ŪSAITS J. *Infekcinės ligos.* Vilnius: Mokslas, 1989.
52. DASZKIEWICZ, K. *Przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu. Rozdział XIX Kodeksu karnego. Komentarz.* Warszawa: Wydawnictwo C. H. BECK, 2000.
53. DOCKA, P. Nuo aborto iki žmogžudystės. *Justitia*, Nr. 3, 1999.
54. DRAKŠIENĖ, A. Pakaltinamumas kaip nepilnamečių baudžiamosios atsakomybės prielaida. *Teisė*, Nr. 58, 2006.
55. GARMUS, A.; *et al.* *Teismo medicina.* Vilnius: Lietuvos teisės akademija, 2000
56. GRABAUSKAS V.; *et al.* *Medicinos enciklopedija. I tomas.* Vilnius: Valstybinė enciklopedijų leidykla, 1991.
57. GRABAUSKAS V.; *et al.* *Medicinos enciklopedija. II tomas.* Vilnius: Valstybinė enciklopedijų leidykla, 1993.
58. JEFFERSON, M. *Criminal law (sixth edition).* Essex: Pearson Longman, 2003.
59. JOVAIŠAS, K. Baudžiamųjų įstatymų komentaras. *Teisės problemos*, Nr. 2, 1997.
60. KAVOLIŪNAITĖ, E. Žmogaus gyvybės teisinės apsaugos pradžios koncepcijos. *Teisės problemos*, 2005 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://www.teise.org/next.php?nr=57>> [žiūrėta 2011-02-15].
61. KAVOLIS, M., BIELIACKINAS, S. *Baudžiamasis statutas su papildomais baudžiamaisiais įstatymais ir komentarais, sudarytais iš Rusijos Senato ir Lietuvos Vyriausiojo Tribunolo sprendimų bei kitų aiškinimų.* Kaunas: D. Gutmano knygynas, 1934.
62. KLIMKA, A. *Baudžiamoji atsakomybė už nusikaltimus gyvybei ir sveikatai.* Vilnius: Mintis, 1964.
63. KRUOPAS, J.; *et al.*, *Dabartinės lietuvių kalbos žodynas. II papildytas leidimas.* Vilnius: Mintis, 1972.

64. MACHOVENKO J. *Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės teisės šaltiniai*. Vilnius: Justitia, 2000.
65. MAREK, A. *Kodeks karny. Komentarz. Wydanie II*. Warszawa: ABC Dom Wydawniczy, 2005.
66. MEŠKA, A. Riboto pakaltinamumo sąvoka. *Lietuvos Respublikos baudžiamajam kodeksui – 10 metų. Recenzuotų mokslinių straipsnių, skirtų baudžiamosios politikos ir baudžiamųjų įstatymų teisėkūros, baudžiamosios teisės, baudžiamojo proceso ir nusikaltimų kvalifikavimo problematikai, rinkinys*. Vilnius: VĮ Registrų centras, 2011.
67. MIKELĖNAS, V.; et al. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Trečioji knyga. Šeimos teisė*. Vilnius: Justitia, 2002.
68. NOCIUS, J. *Nusikaltimai žmogui*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 1998.
69. PAVILIONIS, V. Baudžiamoji atsakomybė už neveikimu padarytus nusikaltimus. *Justitia*, Nr. 1, 1997.
70. PIESLIAKAS, V. *Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga*. Vilnius: Justitia, 2006.
71. PIESLIAKAS, V. *Kaltės turinio nustatymo problemos bylose dėl nusikaltimų žmogaus gyvybei ir sveikatai*. Socialinių mokslų studijos. Nr. 4 (4), 2009.
72. VALIKONYTĖ I., LAZUTKA S., GUDAVIČIUS E. *Pirmasis Lietuvos Statutas (1529 m.)*. Vilnius: Vaga, 2001.
73. VANSEVIČIUS, S. *Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valstybiniai – teisiniai institutai*. Vilnius: Mintis, 1981.
74. STANKEVIČIUS, V. *Baudžiamoji teisė. Paskaitos*. Kaunas: Lietuvos Universiteto Teisių fakulteto leidinys, 1925.
75. WILSON W. *Criminal law. Doctrine and theory*. London and New York: Longman, 1998.
76. ДУБОВЕС, Н. А. Ответственность за телесные повреждения по советскому уголовному праву. Москва, 1964.
77. ШАРГОРОДСКИЙ, М. Д. Преступления против здоровья. Москва: Юридическое издательство Министерства юстиции СССР, 1948.
78. ПИОНТКОВСКИЙ, А. А.; МЕНЬШАГИН, В. Д. Курс советского уголовного права. Особенная часть. Т. 1 Москва: Госюриздат, 1955.

Teismų praktika:

Europos Sąjungos teismų praktika:

79. Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimas *A. B. and C. v. Ireland* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?item=1&portal=hbkm&action=html&highlight=IRELAND&sessionid=67018758&skin=hudoc-en>> [žiūrėta 2011-02-10].
80. Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimas *Vo v. France* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?item=2&portal=hbkm&action=html&highlight=FRANCE&sessionid=67019380&skin=hudoc-en>> [žiūrėta 2011-02-10].

Lietuvos teismų praktika:

81. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 1991 m. gegužės 10 d. plenumo nutarimas Nr. 3 „Dėl teismų praktikos taikant įstatymus, nustatančius baudžiamąją atsakomybę už nužudymus ir kūno sužalojimus“ [interaktyvus]. Prieiga per internetą <<http://www.infolex.lt/tp/54580>> [žiūrėta 2011-02-23].
82. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2004 m. birželio 18 d. nutarimas Nr. 46 “Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose“. *Teismų praktika*, Nr. 21, 2004.
83. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2004 m. gruodžio 30d. nutarimas “Dėl teismų praktikos išžaginimo ir seksualinio prievartavimo baudžiamosiose bylose“. *Teismų praktika*, Nr. 22, 2005.
84. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2005 m. birželio 23 d. nutarimas “Dėl teismų praktikos vagystės ir plėšimo baudžiamosiose bylose“. *Teismų praktika*, Nr. 23, 2005.
85. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2007 m. sausio 4 d. Teismų praktikos nusikaltimų ir baudžiamųjų nusižengimų valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams baudžiamosiose bylose (BK 225, 226, 227, 228, 229 straipsniai) apibendrinimo apžvalga [interaktyvus].

<http://www.lat.lt/4_tpbiuleteniai/senos/nutartis.aspx?id=32302> [žiūrėta 2011-01-24].

86. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-85/2006.
87. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-508/2006.
88. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-622/2007.
89. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-142/2008.
90. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-367/2008.
91. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-372/2008.
92. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-417/2008.
93. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-P-247/2009.
94. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-209/2010.
95. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-272/2010.
96. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-333/2010.
97. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-533/2010.
98. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-603/2010.
99. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K – 76/2011.
100. Lietuvos apeliacinio teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-242/2008.
101. Lietuvos apeliacinio teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-5/2009.
102. Lietuvos apeliacinio teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-441/2009.
103. Lietuvos apeliacinio teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-68/2010.
104. Lietuvos apeliacinio teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-223/2010.
105. Lietuvos apeliacinio teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-243/2010.
106. Lietuvos apeliacinio teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-254/2010.
107. Lietuvos apeliacinio teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-267/2010.
108. Lietuvos apeliacinio teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-398/2010.
109. Lietuvos apeliacinio teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-459/2010.
110. Lietuvos apeliacinio teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-485/2010.
111. Lietuvos apeliacinio teismo baudžiamoji byla Nr. 1S-238/2010.
112. Lietuvos apeliacinio teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-46/2011.
113. Lietuvos apeliacinio teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-49/2011.
114. Kauno apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-838-81/2010.
115. Kauno apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-145-397/2010.
116. Kauno apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-16-493/2010.
117. Kauno apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-721-81/2010.
118. Kauno apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-20-138/2010.

119. Klaipėdos apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-259-106-2010.
120. Klaipėdos apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-429-462/2010.
121. Klaipėdos apygardos baudžiamoji byla Nr. 1-77-557/2010.
122. Panevėžio apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-21-193/2009.
123. Šiaulių apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-56-282/2009.
124. Vilniaus apygardos teismo baudžiamoji bylas Nr. 1 – 176/2008.
125. Vilniaus apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-111/2011.
126. Vilniaus apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-184/2011.

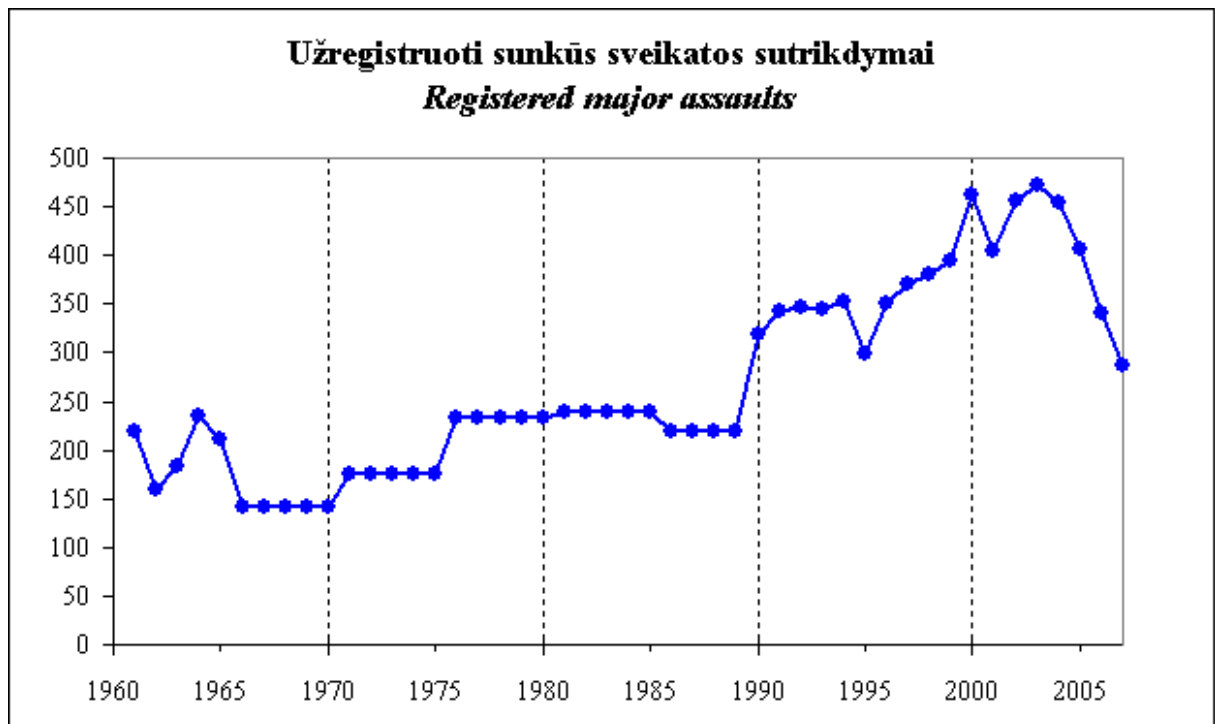
Kiti šaltiniai:

127. 2008 Hate crimes survey. Human rights first [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://www.humanrightsfirst.org/wp-content/uploads/pdf/FD-081103-hate-crime-survey-2008.pdf>> [žiūrėta 2011-03-20].
128. Dark-skinned girl hurt in racially motivated attack in Slovakia [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.romea.cz/english/index.php?id=detail&detail=2007_646> [žiūrėta 2011-03-20].

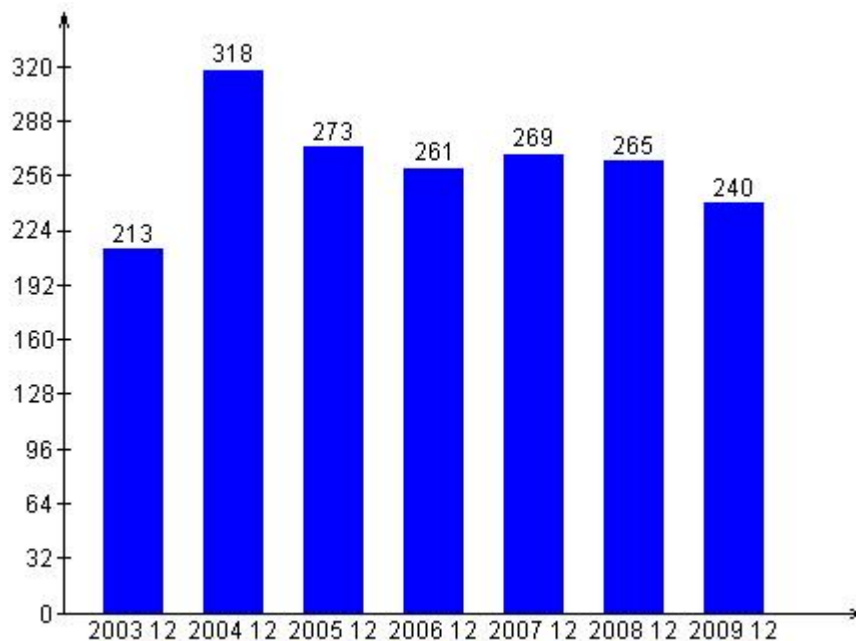
Monika Ražukaitė

Priedai

1 priedas. Užregistruoti sunkūs sveikatos sutrikdymai 1960 – 2005 m. laikotarpiu¹⁷⁸.

2 priedas. Ikitiesminio tyrimo institucijų nagrinėtų sunkaus sveikatos sutrikdymo bylų, perduotų teismui, skaičius¹⁷⁹.

¹⁷⁸ <http://www.nplc.lt/sena/stat/nus/nus12.htm>

¹⁷⁹ <http://www.nplc.lt>